

Dumitru Copilu-Copillin

EMINESCU
în ultimul deceniu de viață

EDITURA Bibliotheca Târgoviște

N. Radian, KB 2/3, Târgoviște, 130062
tel/fax: 0245 212 241; mobil 0761 136 921
e-mail: biblioth@gmail.com • www.bibliotheca.ro
dumitrucopilu@yahoo.com, tel. 0726 791 985

Editor – Mihai Stan

Coperta – Editura Bibliotheca, după o idee a autorului
Foto copertă – Sabin Bălașa, Luceafărul (detaliu)
Procesare text – Dumitru Copil
Tehnoredactare – Alexandru Muscalu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COPILU-COPILLIN, DUMITRU

Eminescu în ultimul deceniu de viață / Dumitru Copilu-

Copillin. Târgoviște : Bibliotheca, 2018

Bibliogr.

ISBN 978-606-772-296-3

821.135.1.09 Eminescu

929 Eminescu, M

Dumitru Copilu-Copillin

**EMINESCU
ÎN ULTIMUL DECENIU DE VIAȚĂ**

**Receptarea fulminantă a lui Eminescu
în Europa și America, iar în țara sa
arestat și izolat într-un ospiciu**

Editura **Bibliotheca**
Târgoviște, 2018

MOTTO

”De peste un veac, Eminescu este Eminescu nu numai prin suma textelor sale, dar și prin suma ideilor critice despre ele. Altfel spus, Eminescu este Eminescu și prin criticii săi” (Dumitru Caracostea)

Colecția

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Coordonator acad. Mihai Cimpoi

Copyright © 2018

Editura **Bibliotheca**

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin
Editurii **Bibliotheca** & Dumitru Copilu-Copillin

NOTA AUTORULUI

„Circuitul universal”, unul dintre criteriile universalității, probat de noi documentar în ultimele decenii pe receptarea creației lui Mihai Eminescu în lume, recent l-am demonstrat într-un ciclu de lucrări despre receptarea universală a operei eminesciene prin traducerea și ecoul ei în publicații tipărite și online de la primele începuturi și până în zilele noastre. În felul acesta s-a încercat reducerea semnificativă a „izbitorului decalaj între valoarea universală a poetului și corespunzătoarea sa circulație universală care mai lasă de dorit” (Edgar Papu, 1993). După două decenii de noi investigații, obiectul lucrării în varianta de față l-am realizat sub forma unui ciclu, editat deocamdată în 4 ediții, succesiv revăzute și adăugite, publicate sub titlul generic „*Eminescu Universalul*” (ed. I-2014, Eminescu în 77 de limbi; II-2015, 79 de limbi; III-2016, 80 și IV, 85 de limbi). Comunicarea noastră, inclusă în programul Congresului Mondial al Eminescologilor (al V-lea, 2017), se încadrează în tematica acestui congres, dar cu accent pe un aspect mai puțin cunoscut, controversat, însă fundamental, anume, *Primele traduceri și ecoul lor în timpul vieții poetului*, care au favorizat ascensiunea evoluției procesului de universalizare, sintetizat în titlul ultimei ediții a

ciclului generic, „*Eminescu Universalul. Eminescu în circuitul universal.*” Această ediție prezintă în principal stadiul actual al procesului de cunoaștere, recunoaștere și consacrare prin traducerea operei și ecoul ei în publicații editate între 1878-2016, în 85 de limbi (la care până în 2018 s-au adăugat încă două limbi, scoțiana și mirandeză), iar la solicitare, pe baza unor programe special create de traducere automată, editarea lor posibilă în 63 de noi limbi, totalul fiind acum cel puțin 150 de limbi din peste 250 de țări și teritorii geografice autonome în care poate fi cunoscut acum Eminescu.

Vreme de 140 de ani de la apariția în limba germană la Berlin în 1878 a primei traduceri, „*Melancolie*”, considerată o perlă lirică de primă mărime în romantismul european. De atunci, până în 2018 – anul Centenar al Unirii pentru care a militat și s-a jertfit ca martir Eminescu

În coronamentul său regal au fost așezate alte perle-limbi, cel puțin 87, iar prin programe de traducere automată create traducătorii mai pot adăuga alte 63 de noi perle-limbi, astfel premoniția poetului a fost adeverită de Timpul Supremul Judecător care a lucrat în favoarea lui: „*Pe tine astăzi, geniul cu liră-mi te serbez, Coroana nemuririi pe frunte ți-o așez*”.

I

TRADUCERI LITERARE ȘI ECOUL LOR ÎN 6 LIMBI DIN 11 ȚĂRI*

Se știe faptul că, în culmea carierei sale poetice și ziaristice și în floarea tinereții, sub pretextul unei boli induse, Mihai Eminescu a fost eliminat din viața publică și supus unui regim de martiriu. Recent au fost identificate, în arhive secrete anterior inaccesibile, dosarele penale „interdicționale” prin care lui Eminescu i se interzicea să mai participe la viața publică social-politică și ziaristică, motivul real dovedindu-se a fi mesajul militant al scrierilor sale politice, critice la adresa politicii guvernanților și de respingere a alianțelor interne și externe defavorabile României. Alt motiv era implicarea nemijlocită a poetului ziarist în mișcarea politică organizată de apărare a cauzei naționale – alipirea Transilvaniei la patria mamă – care

---

* Textul extins al comunicării – „Eminescu în circuitul universal. Noi traduceri și eoul lor internațional” – prezentate în plenul „Congresului Mondial al Eminescologilor”, Chișinău, 3-4 septembrie 2017.

contravenirea politicilor antinaționale de aservire a imperiilor habsburgic, otoman, țarist și austro-ungar, ostile drepturilor legitime de libertate ale românilor și de reîntregire a patriei strămoșești. Dar nici bolile numite în principal sub genericul „nebunie”-„sifilis” și nici moartea prematură provocată nu au curmat destinul său postum. Vreme de peste un secol Supremul Judecător a lucrat însă în favoarea lui.

Interesul pentru Eminescu a crescut exponențial de la o epocă la alta. **Prima manifestare internațională de promovare a operei poetice eminesciene, care s-a și bucurat imediat de o rezonanță europeană explozivă, o identificăm încă în timpul vieții poetului, în paralel și, ciudat, total detașată de evenimentele ce se petreceau în țară, unde – cum se va dovedi – incomodul ziarist politic Eminescu era supus unui regim restrictiv de anihilare civică și fizică.**

În acest context, primele traduceri încep să apară în reviste, atunci când aceste evenimente încă mocneau: corespondența belicoasă dintre Bismark și Carol I privind menținerea vasalității Transilvaniei față de Austro-Ungaria, obiectiv al alianțelor secrete externe ulterioare defavorabile României, din interes susținute în țară de către conducerea partidelor de guvernământ.

*

Evenimentul inaugural al receptării europene a poeziei eminesciene – mai întâi în Germania, și apoi în alte țări – are loc în urmă cu 140 de ani în țara unde anterior Eminescu fusese un simplu și necunoscut student. Data evenimentului identificat a fost ziua de **20 iulie 1878**, revista care îl publica fiind „**Die Gegenwart**” („Prezentul”), localitatea se numea **Berlin**, poezia selectată preferențial ca mostră de noutate, actualitate, semnificație și valoare era „*Melancolie*” (cf. o recitare recentă de Ion Caramitru, la pian Dan Grigore: <https://www.facebook.com/ArhivaTVRonl>), iar traducătorul s-a dovedit a fi o prințesă germană care semna **Wedi E**[lisabeth Pauline Ottilie Luise zu Wied, din Neuwied, landul Renania]. Ambii, **autorul și traducătoarea**, intelectuali cu o aleasă educație și vocație poetică, atunci erau necunoscuți în Germania. Ulterior amândoi **s-au afirmat în principal ca poeți**, chiar s-au tradus reciproc, preferând să scrie nu atât în limba germană, pe care o cunoșteau la fel de bine, de acasă și din școală, ci – de voie, de nevoie, ambii sub pseudonim – să publice mai ales în limba poporului român pe care au ales să-l slujească. Avem în vedere cazul **Mihai Eminescu** (fost Eminovici) și **Carmen Sylva** (fostă

Elisabeth de Wied), viitorii regi, unul regina țării românești, celălalt regele poeziei române.

De adăugat o nuanță, aparent minoră, care însă ne dezvăluie o realitate voit ascunsă atunci de oficialitățile politice românești. Avem în vedere valoarea reală a personalității poetului Eminescu, necunoscut în Germania, dar ca ziarist român cunoscut în cercurile politice înalte ca un notoriu formator de opinie națională și europeană, de aceea îndeaproape urmărit de agenții unor cercuri ale alianțelor austro-ungare și habsburgice, precum și al celor rusești, toate ostile intereselor legitime ale neamului românesc.

Scriitoarea germană devenită regina României, cu prestigiul de care se bucura în țările europene acum, prin publicarea poeziei *Melancolie*, deconspirând discret pe „autenticul poet” din România, cu intenția de a spori interesul public față de el, a afișat portretul acestuia și al său – de pe poziții sugestive de autor și traducătoare – astfel figurând alături de textul poeziei traduse, așa cum nu se uzita la un prim contact al unui autor necunoscut cu lumea mării literaturi.

Faptul avea o dublă însemnătate: era prima oară când o poezie de Eminescu se traducea și se publica în paginile unei reviste editate într-o altă limbă dintr-un mare centru cultural al unei influente țări europene, de asemenea prima dată (dacă nu cumva și ultima în timpul vieții poetului) când se reproducea chipul lui

Eminescu într-o publicație străină; cu atât mai mult cu cât – aici existând controverse – portretul realizat anterior era destinat fie reginei ca să-l publice alături de portretul ei în revista germană, fie pentru a fi inclus în primul tablou-document istoric al primei Societăți literare românești moderne „Junimea”, ce inaugura atunci cu concursul lui Eminescu „o nouă direcție în poezia și proza românească”. În revista „Junimii”, „Convorbiri literare” (similară unor reviste ca „Germania tânără” sau „Tânăra Italie”, care promovau valorile naționale „în context și pe fundal european”) lui Eminescu i se publicau poeziile, ulterior masiv traduse în germană (în principal de Carmen Sylva). Faptul avea loc într-o perioadă în care din respect și unul și altul au început să se traducă reciproc. Ecurile nu au întârziat: se comenta pe larg faptul că libretul dramei muzicale „Vârful cu dor” de Carmen Sylva în traducerea lui Eminescu – direct (din germană în română) și indirect (de altcineva, același text din română în italiană) – care în 1879 s-a jucat/interpretat la teatre din România și din Austro-Ungaria, chiar și din Anglia.

Prima traducere din 1878 în limba germană a poeziei „Melancolie” și ecurile ei în timp (mențiuni sau articole, studii, monografii, note de călătorie, confesiuni) a fost percepută ca **eveniment literar** de excepție, care tocmai de aceea se impune și aici

marcarea lui ca **bornă istoriografică îndreptățită să întruchipeze și să exprime într-un stil și semnificație unice, ceea ce se prefigura**, în urmă cu 140 de ani, a fi **o orientare distinctă în poezia universală** a vremii.

Consemnarea ideii o putem atribui Congresului Mondial al Eminescologilor din anul 2016, când de la tribuna Congresului, președintele Acad. Mihai Cimpoi **concluziona inspirat** asupra unei **CARACTERISTICI SPECIFIC ROMANTICE A POEZIEI UNIVERSALE**, apreciate ca atare în numeroase publicații românești și străine în care poetul român s-ar încadra, sugerând chiar că **ÎN CURENTUL ROMANTIC AL EPOCII AR CONFIGURA O CATEGORIE ESTETICĂ DISTINCTĂ: MELANCOLIE**. Observăm că această **categorie estetică** din lirica universală este identificată cu însuși titlul, conținutul, forma, limbajul poetic, semnificația și mesajul poeziei eminesciene, intitulată „**MELANCOLIE**” (titlul inițial al uneia dintre variantele în lucru ale poeziei „*Melancolie*” era „**Tristețe**”; cf. mss. 2259, f. 244 și DEX: melancolie = tristețe), al cărui **reprezentant autentic cel mai tipic și de cea mai înaltă valoare ar fi chiar autorul ei, poetul român Mihai Eminescu**.

De altfel, au mai existat în epocă exemple de creații literar-artistice care prin conținut, formă, semnificație și mesaj au declanșat/inaugurat noi orientări și curente literare, între acestea, pentru romantismul literar

europăean amintim opera ce declanșă resorturile mișcării germane proto-romantice „Sturm und Drang”, implicit conturarea romantismului literar european, prin „*Suferințele tânărului Werther*” de Johann Wolfgang von **Goethe**, dar și prin operele ecou care desăvârșesc acest curent, între care „*Geniu pustiu*”, sau unele creații lirice ale lui **Mihai Eminescu**, **acestea însă purtând și germeii viitoarelor curente, moderniste, în care elementele romantice și moderne se întrepătrund.**

Între noile caracteristici estetice dominante ale romantismului din vremea lui Eminescu, în general acceptate în istoriografie, erau sublimul, grotescul, fantasticul, feericul, reveria, tragismul, demonicul, nebunia plină de spirit, angoasa, lugubrul, melancolia/tristețea abisală, groaza de neant, vulnerabilitatea/înstrăinarea ființei, alunecarea în neființă, antiteza, evident macabru. Acesta din urmă era ilustrat îndeosebi de poezii romantici germani, englezi și francezi prin poezii care induceau tristețea, una pesimistă, plictisul/spleenul, „mal du siècle/boala secolului”, „bestiarul melancoliei” (sintagma aparține lui Starobinski pentru Baudelaire) ce fărâmițează/degradează ființa umană. Schlegel adăuga melancolia pe care a reprezentat-o într-o piesă alegorică alături de sora sa plictisul, „Langeweil-Melancolie”.

Publicarea poeziei *Melancolie* de Eminescu, în România și imediat traducerea ei în Germania, a provocat o avalanșă magică de ecouri în publicații editate în limba română și în alte limbi, frecvente/accesibile azi și pe canalele online, cu adresare directă sau în context, în stilul: întreaga „**lirică erotică** [eminesciană] e de o **profundă melancolie** (Mario Ruffini), cu precizarea că „în poeziile de iubire **tonalitatea e melancolia**, adică o **stare depresivă**” (Garabet Ibrăileanu), sau că această „**operă guvernată de zodia tristeții** [e] cel mai citat poem în sprijinul acestei teorii” (George Gană); în această „**meditație romantică...** solemnitatea funerară oferită de astrul nopții dă naștere unui **ritual cosmic titanic**”, datorat similitudinii dintre „paloarea astrului și a unei ființe moarte” (Gabriela Moca). Explicația e privită și prin **fizionomia personalității autorului**: Caragiale a fost impresionat, între altele, de „**zâmbetul trist și adânc melancolic**” al poetului, care el însuși îi scria, la 20 septembrie 1877, lui Slavici: „Tu știi foarte bine că **am fost totdeauna caracter melancolic**”, Mite Kremnitz însă ar fi dorit să-l smulgă din „**negura melancoliei**”.

S-a observat că la Eminescu „Demarcația între temperament și operă este esențială. Una este personalitatea umană și alta personalitatea creatoare a aceluiași individ; iar pentru un artist, de talia lui

Eminescu, cu atât mai mult. Fondul său melancolic rezzonează, amplificat în toate straturile operei, chiar și în scrierile polemice gazetărești. Eminescu ajunge până la smulgerea vălului albastru, până la distrugerea iluziei” (7). Mai rețin atenția prin nuanțele emise, între altele, unele notorietăți care disting în „spațiul extramundan (*Melancolie, Oda, Povestea magului călător în stele*)” reveria romantică, „**profunda melancolie constitutivă erosului eminescian**” (Rosa del Conte); iar prin asociere: „versurile, în aparență simple, exprimă sensuri esențiale majore ale elegiei pe tema trecerii timpului neiertător, indiferent la condiția umană, salvarea obținându-se, în sens romantic, prin iubire” (Tudor Arghezi). În demersul romantic, italianul Giulio Bertoni remarca la Eminescu înainte de toate cumulativul „*Melancolie* nu ca un pretext, ci ca o **forță dominantă**”. Însă „determinant în psihologia lui Eminescu” (9) era faptul că „omul acesta a fost o ființă socială, un instrument fin, în care durerile societății aveau un răsunet adânc” – reflectat – „**în trăirile și profunzimea sentimentelor**” exprimate. „Ce a simțit și a cugetat el? Care a fost atitudinea sa față cu lumea?...Publicul eminescian, cititorii să fi împrumutat și ei, în contra naturii lor, simțirile eminesciene, prin canalul formei fascinante?”.

În acest subînțeles, vom urmări succesiunea ecourilor privind demarcația între temperament și

operă care este esențială (7), în sensul că una este personalitatea umană și alta personalitatea creatoare a aceluiași individ; iar pentru un artist, de talia lui Eminescu, cu atât mai mult. Fondul său **melancolic rezonează, amplificat în toate straturile operei (și ale vieții)**. Tristețea sa melancolică pare însă o meditație romantică: păianjenii, șoarecii, cariul, iubita moartă ca simboluri ale timpului [cosmic] au devenit, ca și teiul, greierele sau floarea albastră, mărci identitare ale scrisului eminescian, o strategie pentru a învinge durerea, o anume seninătate în suferința care-l face pe om să privească de sus pasiunile umane. Arta lui Eminescu de o luciditate cristalină, rece ca un diamant, oferă cititorului o lume minunată dar glacială, care provoacă uimire și spaimă în egală măsură, iar acest sentiment straniu și misterios pe care-l generează este o particularitate impresionantă. Până și lexemul „melancolie” e o structură sonoră cu efect tânguitor, ușor languros, trăgănător.

Conținutul, forma, viziunea asupra lumii, mesajul, limbajul poetic și semnificația estetică a poeziei eminesciene *Melancolie* – dar nu în context universal – le-au atras atenția prin **unicitate** și au comentat-o de-a lungul vremii ca **valoare literar-artistică** Mite Kremnitz, Alain Guuillermou, Constantin Ciopraga, George Popa, evident Mihai Cimpoi (20). O minte strălucită încă la început de secol XX (9), cum

menționam, într-o sinteză despre ceea ce se putea spune în privința fenomenului socio-uman și artistic **Melancolie**, emblematic intuit în evoluția sa, cu efectele sale și marcat estetic de universalistul Eminescu, observa: „în poeziile de iubire tonalitatea e **melancolia**” ca stare depresivă. Gherea însă susținea că Eminescu era mai înamorat de melancolia sa decât de femeia pricinuitoare a acestei melancolii. Cum se explică această iubire a propriei melancolii, această idealizare a nesatisfacției? S-a observat că, din pricina deosebite, melancolia trebuia să fie starea normală a poetului Eminescu. Omul, însă, din pricina tendinței de adaptare, caută veșnic să ajungă la o împăcare cu sine și cu împrejurările. Sensibilitatea exprimă natura intimă a omului și ea nu numai că influențează cugetarea, nu numai îi dă direcție, ci chiar o produce, pentru că sentimentul cere justificare. Dacă sunt trist, trebuie să mă conving că am dreptate să fiu trist: aceasta e adaptarea ființei care suferă. Melancolia mea e justificată de cutare și de cutare pricini, deci e adevărată și justa atitudine sentimentală față cu lumea. Așadar, lui Eminescu nu-i rămânea decât să se împace cu **melancolia sa, s-o idealizeze, să se îndrăgostească de ea**, după cum, un Dostoievski, neputând fi fericit, a ajuns la încheierea că „numai în durere e fericire”. Și când **idealizarea aceasta a unui sentiment a avut la îndemână o strălucită inteligență și un bogat material**

de cunoștințe, a dat naștere strălucitoare acelu minunat *avocatus diaboli*, care nu e mai puțin decât un **sistem de gândire** – acela exprimat în *Sărmanul Dionis*, în *Cezara*, în *Scrisoarea I*, în *Melancolie* etc. Sistemul pare unul budist și schopenhauerian, dar care, cel puțin în esența lui, nu e împrumutat, căci asemenea lucruri nu se împrumută, justificarea sentimentului vine de la sine, și e foarte personală, ca și sentimentul. Filozofia, care rezultă din contemplarea obiectivă a lumii externe, se poate împrumuta; aceea care justifică sentimentele, acea centrifugă, nu. Și dacă budiștii, Schopenhauer și Eminescu seamănă, aceasta înseamnă că aceleași sentimente s-au justificat în aceleași chip. Aceleași cauze produc, în aceleași împrejurări, aceleași efecte, și toți pesimiștii noștri se complac în melancolie. Melancolia e la dânsii, dacă mi se îngăduie expresia, *à priori*. Toate aspectele vieții, toate întâmplările ei, noaptea înstelată, iubirea, primăvara, **toate vor fi prilej de melancolie**, vor fi – vorbind în termeni psihologici – expresia sentimentului lor de melancolie. De aceea, poetul își va iubi mai mult melancolia după iubita sa, decât pe iubita sa.

În eminescologie a dominat însă una dintre primele supoziții vehiculate în timpul vieții poetului (11), care a și fost preluată imediat în publicațiile românești și străine, vizând „pesimismul” lui Eminescu: [dar] „**Pesimismul** lui Eminescu nu era redus la plângerea

mărginită a unui egoist nemulțumit cu soarta sa particulară, ci era eterizat sub **forma mai senină a melancoliei** pentru soarta omenirii îndeobște; și chiar acolo unde din poezia lui străbate indignarea în contra epigonilor și a demagogilor înșelători „**avem a face cu un SIMȚIMÂNT ESTETIC**, iar nu o amărăciune personală... **Seninătatea abstractă, iată nota lui caracteristică în melancolie**, ca și în veselie. Și, lucru interesant de observat: **chiar forma nebuniei lui era o veselie exultantă**”.

Aproape de zilele noastre, un ecou similar/preluat despre pesimismul eminescian îl identificăm într-un domeniu la care ne-am fi așteptat mai puțin – cel al credinței creștine – deci considerat peste vreme adevăr de către un înalt prelat și erudit/învățat: „Ce e drept, el [**Eminescu**] era un adept convins al lui Schopenhauer, era prin urmare, **pesimist**. Dar acest pesimism nu era redus la plângerea nemărginită a unui egoist nemulțumit cu soarta sa particulară, ci era **eterizat sub forma mai senină a melancoliei** pentru soarta omenirii îndeobște..., seninătate abstractă, iată **nota lui caracteristică în melancolie și în veselie**” (22).

Și dacă pentru poeziile lui, în care și-a întrupat sub o formă așa de minunată cugetările și simțirile, „**se mulțumea cu EMOȚIUNEA ESTETICĂ a unui mic cerc de amici**”, fără a se gândi la nici o satisfacție de

amor propriu...„se considera oarecum ca organul accidental prin care însăși poezia se manifesta”.

Această melancolie a fost exprimată genial (9:) în poeziile lui Eminescu. **Urmașii săi au găsit în fiecare poezie a maestrului un gest al propriei lor melancolii.** Ei au priceput imediat „despre ce era vorba”. Melancolia lor s-a contopit imediat cu a lui Eminescu, a mai crescut deci, **s-a mai eminescianizat** (în acest sens se poate vorbi, în adevăr, de o influență deprimantă a lui Eminescu), și cu cât a crescut, cu atât s-a tot „eminescianizat”, s-a manifestat tot mai mult prin expresia lui Eminescu, prin gesturile melancoliei lui Eminescu, adică prin forma lui Eminescu, prin versuri și imagini ca ale lui Eminescu.

Urmașii lui Eminescu au fost *simboliști*. Pentru dâșșii cuvintele nu corespundeau cu ceea ce suntem noi obișnuiți să înțelegem prin ele, ci cu altceva, cu o întregă sentimentalitate. Și nu numai cuvintele, ci și imaginile și chiar procedeul de a face imagini, ritmul etc. Are dreptate **Vlahuță** când **pune influența lui Eminescu pe socoteala cuvintelor și a rimelor**, dar în acest sens, **ca simboluri ale melancoliei. Și atunci, aceste cuvinte nu mai sunt formă, ci fond plus formă**, adică stări sufletești exprimate. Ele nu fascinau pe eminescieni pentru că erau frumoase, ci **pentru ceea ce simbolizau**. Bineînțeles că fără **calitatea de a fi frumoase** ele n-ar fi putut transmite stările de suflet. Și

când cel mai netalentat poetastru se pune la „masa lui de brad” și „cerea inspirației de la călimară”, el, în realitate, își scociorea sufletul să scoată o simțire, și simțirea era melancolică. Și **cum e sentimentul, așa e și mișcarea ritmică a expresiei.**

Eminescu a combinat, de pildă, în poezia *Melancolie*, elemente din natură care l-au impresionat mai mult, care au persistat mai mult în mintea sa și care s-au grupat în jurul sentimentului de melancolie. Ceea ce era înrudit cu sentimentul acesta (luna, nourii, biserica în ruină, cariul etc.) l-a frapat mai mult și deci a fost în stare să le reproducă mai ușor, iar când poetul a fost cuprins cândva de acest sentiment ori când l-a rechemat, în mintea lui a apărut ceea ce era înrudit cu acest sentiment, adică biserica în ruină etc. Și toți melancolicii (mai ales având sufletele înrudite din cauza clasei, epocii, culturii etc.) vor fi impresionați cam de aceleași lucruri și la toți melancolia va evoca în minte cam aceleași lucruri.

Așadar, **starea de spirit a lui Eminescu, atunci când apare poezia *Melancolie*, cu care se deschide o activitate poetică, va deveni tipică** pentru poetul văzut prin opera lui tipărită, iar efectele au fost cele observate. Dintre ultimii autori care continuă să adauge nuanțe, atrag atenția Alex. Ștefănescu, în ce privește valoarea și **profunda semnificație pe care o are poezia „*Melancolie*” pentru lirica romantică**

universală și pentru limbajul poetic românesc (17) sau George Gană, care în cartea sa „Melancolia lui Eminescu”(7), pornește în analiza poeziei de la premisa tristeții amplificate până la sentimentul neantizării.

Prin asemenea referințe critice se prelungeau de altfel discuțiile declanșate încă în timpul vieții poetului: „De fapt, e un fel de nebunie în toată această durere – neagră viziune – dar o **nebunie plină de spirit**”. „Nebunie? Poate perspectiva noastră cotidiană e o nebunie, iar Eminescu a prins **adevăratul sens al lumii și al existenței**” (ref. Maiorescu)... „Întorcându-se dintr-o călătorie la Iași – unde se întâlnește cu Eminescu, de la care primește manuscrisul poeziei *Melancolie* – cumnatul meu adusese cu el manuscrisul poeziei *Melancolie*. Entuziast și cu vervă tinerească, după cum îi era felul, s-a năpustit, abia ajuns de la gară, în cameră pentru a ne traduce în germană această poezie. A tradus vers după vers, spiritual și perfect, cum ne obișnuia întotdeauna”; „Pe urmă ne-a povestit ce discuții s-au iscat la Junimea după citirea acestei poezii” (10).

Atunci, încă la primele începuturi, asemenea confesiuni – despre semnificația profund umană și estetică a „*Melancoliei*” eminesciene, cum parțial s-a menționat anterior – au fost ridicate la rang de judecată de valoare estetică de către cea mai credibilă

notorietate românească a epocii, Titu Maiorescu: „**Eminescu era pesimist** [sintagma a prins imediat, fiind repetată de comentatorii vremii, dar ruptă de frază/context, n. n.], însă acest pesimism nu era redus la plângerea nemărginită a unui egoist nemulțumit cu soarta particulară, ci era eterizat **sub forma mai senină a melancoliei pentru soarta omenirii...** El se refugia în melancolia impersonală, **în lumea cugetării și a poeziei:** «*Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece*»... Eminescu a fost înzestrat cu **darul de a întrupa adâncă sa simțire și cele mai înalte gânduri într-o frumusețe de forme, sub al cărei farmec limba română pare a primi o nouă viață**”. Același autor prefigura opinia actuală a criticilor români și europeni: „**Poeziile lui Eminescu sunt cele mai strălucite din câte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi**”.

Ne întrebăm, dacă numai pentru asemenea semnificații ale trăirilor personale atrăgea atenția cititorului poezia *Melancolie*? Sau pentru mai mult, pentru ceea ce sesiza traducătoarea acestei poezii în limba germană și mărturisea atunci unui alt traducător al lui Eminescu în limba engleză. Posibil, și altă situație a determinat-o pe Carmen Sylva ca din tot ce s-a scris atunci în Europa vremii sale să selecteze anume această poezie pentru a o face cunoscută lumii literare europene. Traducătoarea deslușea în trăirile personale

ale poetului expresia unor trăiri poporane colective, în care **poetul „a [sur]prins adevăratul sens al lumii și al existenței”** despre care regina poetă scria „strălucitor și pitoresc” și „în care observă cu mare atenție **poporul român**”: „Sinceră să fiu n-am văzut în viața mea un popor mai **melancolic**” (apud 1). Explicația semnificației „**adevăratului sens al lumii și existenței**” vine peste vreme: „Atunci când [Eminescu] exprimă o intuiție a naturei sub formă descriptivă, o simțire de amor uneori veselă, **adeseori melancolică**,...și atunci când acestea trec peste marginea lirismului individual...**îmbrățișează și reprezintă un simțământ național sau umanitar/[universal]**... Avem a face cu un **SIMȚIMÂNT ESTETIC**. De aici se explică în mare parte adâncă impresie ce a produs-o opera lui asupra tuturor [cititorilor români și străini, n. n.]. **Și ei au simțit în felul lor ceea ce a simțit Eminescu**, în emoțiunea lui își regăsesc emoțiunea lor; numai că el îi rezumă pe toți și are mai ales darul de a deschide mișcării sufletești cea mai clară expresie, așa încât glasul lui, deșteptând răsunetul în inima lor, le dă totdeauna cuvântul ce singuri nu l-ar fi găsit” (11).

Ipotețic vorbind, dacă între alte **poezii** ale poetului român sau ale unor poeți din alte țări, „*Melancolie*” nu cumva ar putea fi – pentru **CATEGORIA ESTETICĂ MELANCOLIE** – cea mai caracteristică operă poetică romantică din lirica universală a epocii sale, și prima

parcă predestinată (prin selecția pentru a fi tradusă în limba germană într-o publicație din Germania și de o poetă și traducătoare de origine tot germană) **care să-l facă cunoscut pe Eminescu comunității culturale germane**, iar prin aceasta și celei **europene**; în același timp, **să trezească interesul pentru publicarea masivă în continuare a poeziilor sale**, mai întâi în periodicele germane, atrăgând astfel atenția criticii literare. Aceste împrejurări ar fi creat contextul favorabil apariției în Germania a primei culegeri antologice de poezie românească, în care să fie incluse și poeziile eminesciene, cu un impact deosebit de puternic în lumea literară europeană, iar prin aceasta marcându-se **legitimitatea aspirației la universalitate** a poeziei eminesciene.

*

Așadar, după publicarea la Berlin a poeziei *Melancolie*, ca efect pentru următorii trei ani, până la editarea unei antologii, poezii eminesciene mai apar în prestigioasa revistă de literatură universală din Leipzig, „Magazin für die Literatur des Auslandes” (anunțate în 1879 de cunoscuta revistă berlineză „Die Gegenwart”, în articolul intitulat „Exemple de lirică recentă, tradusă după original, în limba germană, de către E. Wedi”), prima fiind tot *Melancolie* (în grupajul „4 Ghedichte von Eminescu”: *Melancolie, Singurătate*,

Dorința, De-aș avea, apoi în numere diferite *Povestea codrului, Scrisoarea I și III, O mamă, Crăiasa din povești, Despărțire*, din nou grupajul *Melancolie, Singurătate, De câte ori*). Publicată tot aici în 1881, *Scrisoarea I* este mai târziu apreciată și recomandată pentru lectură cititorilor germani în volumul „*Zeitchrift für Romanische Philologie*”, Halle, 1886. În alte periodice germane din Berlin, București, Hamburg, Leipzig, Viena mai apar și alte poezii, toate traduse și semnate de scriitoarele germane Carmen Sylva și Mite Kremnitz, însoțite de recomandări ca aceasta: „Poeme [demult publicate în România] precum *Venere și Madonă, Epigonii, Împărat și Proletar* merită să fie cunoscute de publicul german”.

Revista de literatură universală din Leipzig a publicat aceste poezii eminesciene însoțite adesea de **referințe critice**. În 1880, cu prilejul apariției în paginile revistei a poeziei *O, mamă* (traducere semnată de George Allan), se evidențiază faptul că opinii despre Eminescu și despre traducerea altor poezii ale sale au mai fost publicate în numerele 15 și 16 din 1879 ale revistei berlineze „*Gegenwart*”, unde poeziile traduse erau apreciate și în care mai apare un articol general despre Eminescu, toate sub aceeași semnătură, George Allan (de precizat că sub acest pseudonim se ascundea Marie Charlotte von Bardeleben, scriitoare germană care ulterior trăind în România a devenit cunoscută în

publicațiile românești sub numele de Mite Kremnitz, cumnata lui Titu Maiorescu, doamnă de companie a reginei și o apropiată a poetului). În 1880 revista din Leipzig a mai publicat studiul lui Hugo Klein, „Zur Literatur der Rumänien” care cuprindea date generale despre Eminescu, iar **traducerea poeziei *O, mamă* o considera semnificativă pentru poezia eminesciană, evidențindu-i stilul și valoarea literară.** Alt număr al revistei, în articolul „Briefe über die neuere rumänische Literatur” pare a rezolva și o problemă de paternitate, întrucât articolul ilustrat cu poezia *Crăiasa din povești*, de regulă poezia fiind semnată de Carmen Sylva, iar articolul de George Allan, alias Mite Kremnitz, care – în stilul ei ușor de recunoscut – pune în evidență **primordialitatea locului pe care-l ocupa atunci Eminescu în literatura română** și evidenția valoarea sa comparabilă cu cea a unor mari poeți europeni: „Unele dintre poeziile sale sunt mai pline de forță și mai semnificative prin profunzime, decât cele ale lui Alecsandri, prin aceasta mai degrabă **asemănându-se cu Leopardi**”.

În 1879, la Berlin, publicația „Berliner Borsen-Zeitung” prezenta o știre despre balada în versuri a reginei Elisabeta a României, „**Vârful cu dor**”, a cărei traducere în limba română **era semnată de poetul Mihai Eminescu.** Aceeași știre apare tot în 1879, dar mai explicită (după cum se putea observa în ziarele

„Neue Freie Presse” din Austria și „Teplitz-Schöhnauer Anzeigere” din Cehia) despre „*Vârful cu dor*», baladă românească pentru soli, cor și orchestră”, așadar devenită operetă, jucată cu succes în România (Sinaia), Austro-Ungaria (Sibiu) și Anglia (Covent Garden, Londra). Versiunea ilustrată în limba română a libretului, tradus în versuri de Eminescu din germană în limba română, a fost transpus de Iulius F. Paganini în italiană sub titlul „*L’Apice del Dolor*” pentru a fi – și a fost – jucat în italiană de actori italieni. Avem astfel o primă traducere în italiană a unui text eminescian, dar și cea mai timpurie creație muzicală pe versuri în limba română aparținând lui Mihai Eminescu.

O altă traducere a lui Eminescu de mare rezonanță în cercurile literare din Germania era una dintre cunoscutele în epocă balade alegorice ale lui Schiller, „*Mănușa*”, a căror opt versiuni în limbile de largă circulație reunite într-un volum se bucurau de o mare popularitate. De aceea, vestita colecție editorială „Schalk Bibliothek” (tip „Biblioteca pentru toți” din România secolului XX) le-a publicat în serialul cu nr. 5 din 1881, un volum poliglot în 12 limbi, în care editorul a ținut să figureze și o versiune românească, însă pe care să o semneze „eminentul poet” român, descoperit și apreciat de periodicele germane. Consulul german la București a fost anume delegat să obțină mai rapid de

la Eminescu încuviințarea traducerii acestei poezii în limba română. Eminescu, de altfel un mare admirator al genialului poet german realizează „instantaneu” traducerea apreciată pentru înalta măiestrie artistică și fidelitatea față de original. Poezia „*Mănușa*” apare imediat și în popularele publicații românești, „Telegraful român” din Sibiu și „Amicul familiei” din Gherla. Efectul în cele două țări a fost imediat sub formă de ecouri despre calitatea și oportunitatea traducerii, precum și despre existența unor „similitudini” între viața și scrierile lui Schiller și Eminescu.

O nouă fațetă a prezenței lui Eminescu în publicațiile de limbă germană a constat în prezentarea vieții și operei sale în două versiuni ale prestigioasei enciclopedii germane „Brockhaus”, la care poetul de altfel era atunci oficial împuternicit din partea României să colaboreze în calitate de redactor, dar și ca autor prezentând teme majore despre România. Această prezență editorială enciclopedică a lui Eminescu, atunci situat în culmea creației sale poetice și ziaristice – deși mai puțin recunoscut în țară (deoarece, afirma și Maiorescu, „**scrierile pe care străinătatea le înalță sunt mai puțin cunoscute și par mai puțin prețuite în patria lor proprie**”), dar semnificative pentru istoriografia eminesciană – coincide cu publicarea în Germania a unei culegeri de

eseuri, semnată de George Allan (alias Mite Kremnitz), *Fluch der Liebe (Blestemul iubirii)*, **Leipzig, 1881**, care includea „*Ein Lebesbild*” (publicat și în „*Magazin für die Literatur des Auslandes*”, de asemenea în „*Convorbiri literare*” sub titlul „*Un caracter de artist*”), o **emoționantă nuvelă-eseu inspirată din viața lui Eminescu**, în care se evidențiau implicit unele dintre particularitățile literar-artistice eminesciene: **Poeziile** lui Eminescu sunt pline de forță. **Stilul său de prozator** este la fel de **plin de forță** ca și fantezia lui. În practică este un **om pentru care omenescul trece deasupra naționalului** și în studierea acestui uman și-a găsit multă fericire și bucurie.

În acest context socio-cultural favorabil are loc debutul editorial al poetului român Mihai Eminescu în Germania, în volumul antologic „**Rumänische Dichtungen**” (**Leipzig**, W. Friedrich, Verlag des „*Magazin für die Literatur des In-und Auslandes*”, Kroner, **1881**), care includea 20 de poezii de Eminescu, majoritatea apărute anterior în periodice germane, traducerea aparținând scriitoarelor de limbă germană care semnavu Carmen Sylva și Mite Kremnitz. **Succesul antologiei l-au asigurat îndeosebi cele 29 de poezii cuprinse în cele patru ediții succesive**, apărute la **Leipzig, în 1881**, alt tiraj în 1883 (cuprindea: *Crăiasa din povești, Scrisoarea II, Dorința, De câte ori, iubito, Despărțire, Melancolie, Singurătate, Doină, Rugăciunea*

unui dac, O, rămâi, Revedere, O, mamă, Pe aceeași ulicioară, Sunt ani la mijloc, Când însuși glasul, Povestea codrului, Freamăt de codru, Lacul, Venere și Madonă, Strigoii) și **Bonn** în 1886, altă ediție și ea adăugită în 1889 (care includeau în plus 9 poezii: *Luceafărul, Scrisoarea III și IV, respectiv Somnoroase păsărele, Peste vârfuluri, La steaua, Atât de fragedă, Când amintirile, Scrisoarea I*). Un volum de succes în rândul publicului german a mai apărut la Hamburg, în 1888, semnat de Hans Grabow, „Die Lieder Aller Völker und Zeiten” (include poeziile, *Crăiasa din povești și Povestea codrului*), cu care prilej autorul formulează o concluzie generală, conturată ca certitudine în climatul literar european: „**Odată cu Eminescu, cel care încorporează geniul român, începe o nouă epocă în literatura română, pe care o ridică la valoarea literaturii universale**”.

Aceste publicații au cunoscut o largă difuzare și audiență, mărturie fiind ecoul lor în articolele publicate, precum cel dintâi din 1881, identificat în revista „Literarische Beilage der Montags Revue” (Leipzig, 21 martie) sau recenziile la antologie din periodice: „Traducerile din Eminescu ne conduc într-o lume particulară...Se ivește o izbucnire mai vie a bucuriei; iubirea înflăcărată a patriei este o temă deseori tratată...Aplecarea muzei române spre **tristețe nu este de mirare că a produs și un reprezentant al**

pesimismului, **M. Eminescu, ale cărui poezii sunt în colecția de față cele mai însemnate** („Magdenburgise Zeitung” din august 1881), idee reluată în cuvinte ca acestea: **„Tristețea romantică** a muzei eminesciene aplecată spre **melancolie**” („Neue preussische Kreuz-Zeitung” din decembrie 1881). Alte traduceri continuă să apară în periodice însoțite de ecouri în publicații din toată Germania.

*

Referințe critice și traduceri mai apar și în **publicațiile de limbă germană editate în alte țări**, în afara celor deja menționate („Neue Freie Presse” și „Deutsche Zeitung” – **Austria**, „Teplitz-Schönnauer Anzeigere” și „Prager Taneblatt” – **Cehia**) se remarcă „**New Yorker Volkszeitung**”, un număr special, de asemenea „**Volksblater**”, „**Chicagoer Zeitung**” (**SUA**), „**St.Petersburger Zeitung**”, 27 iulie 1881, cu laudă, dar și cu rezervă (**Rusia**), iar în **România** „**Des literarische Rumänien**”, „**Das Geistige Rumänien**”, „**Rumänische Revue**” (București-Viena), „**Bukarester Salon**” (între octombrie 1883 și februarie 1884 publică *Făt-Frumos din lacrimă*, traducere în limba germană de Moses Gaster, în 1884 Mite Kremnitz traduce și publică *Melancolie, O, mamă..., O, rămâi și Sonet*), la acestea se alătură publicații editate în limba română care înserează traduceri și

ecouri în limba germană. Toate acestea însumează un număr mare de referințe critice și 27 de traduceri, între care se remarcă cele semnate de Mite Kremnitz (*O, rămâi, O, mamă, Melancolie, Despărțire, Singurătate*).

Poezia lui Eminescu începe să devină și obiect de studiu pentru specialiștii literați, care o plasează într-un context comparatist tipologic (teme și motive, ulterior mult diversificate pe genuri literar-artistice) sau este inclusă în antologii tematice de literatură universală. „*Neue Freie Presse*” din Viena – ca și alte periodice de limbă germană din acea vreme – observă și popularizează în climatul literar european o **caracteristică esențială a creației eminesciene**, – **valoarea limbajului poetic**, în general **impactul literar-artistic al limbii literare române moderne etalon**, în care și-a scris opera „**Cel mai însemnat poet al României [care] a probat prin poeziile sale că limba română are resursele necesare de a satisface exigențele cele mai înalte și mai dificile ale creației literare**”.

Sintetizând opiniile din publicațiile de limbă germană reținem – ca pe o concluzie/predicție – atenția acordată aprecierilor unanim favorabile privind **valoarea poeziei eminesciene ca act de înaltă măiestrie poetică**, iar **valoarea literară a traducerilor ca act de creație literară**.

Așadar, în ultimul deceniu de viață a poetului – între 1878 când la Berlin se publica poezia

„Melancolie” și ultima ediție a volumului antologic „Rumänische Dichtungen”, Bonn, 1889 – un număr de peste 170 de traduceri (unele reeditate, precum *Luceafărul*, de patru ori) și aproape 50 de referințe critice (articole analitice și comparative, sinteze în două enciclopedii, referințe într-o teză de doctorat) apar în edituri și periodice de prestigiu din întreaga Germanie, excepționale fiind considerate toate cele 29 de bijuterii lirice publicate la Leipzig și Bonn, în cele 4 ediții ale antologiei.

Ecoul receptării lui Eminescu în Germania – sintetizat de scriitoarea germană Mite Kremnitz – evidențiază, pentru perioada acestui debut european, unicitatea personalității poetului român astfel: „Având rădăcinile în pământul românesc, talentul singular al lui Mihai Eminescu se înalță cu mult peste frontaliile patriei sale și peste cultura ei artistică, cum se înalță pururea peste predecesorii și contemporanii săi o individualitate excepțională. **Cugetări pe care el le-a turnat în forme pline de melodie pot veni să ceară, cu fruntea sus, și în alte țări, mândrul drept de cetățenie a minții superioare**”.

Apariția antologiei germane de referință – ediția IV din 1889 – ca apogeu al receptării poeziei eminesciene în Germania, este precedată de apariția altor peste 90 de traduceri și peste 30 de referințe critice ca ecouri la cele apărute în publicațiile de limbă germană sau

replici ori extinderi în alte țări decât Germania, în ordinea alfabetică acestea fiind Anglia, Austria, Cehia, Elveția, Franța, Italia, România, Rusia, SUA, Ungaria.

În acest înțeles vom selecta din surse accesibile și pe Google câteva exemple de date semnificative. Inițiativa aparține unor publicații „internaționale”. Cum era de așteptat, ca și în Germania, publicațiile din Italia și Franța prin profilul lor promovau valori naționale de interes internațional.

ITALIA este a doua țară, care după Germania l-a tradus și comentat pe Mihai Eminescu. încă în timpul vieții. Cum menționam mai sus, încă în 1879 textul german al Baladei Române „*Vârful cu dor*” de Carmen Sylva a fost tradus în limba română de Eminescu. Pentru scenă devenind libret, adaptat, redactat și tradus în limba română tot de Eminescu, această versiune a fost tradusă din română în italiană de Luis F. Paganini sub titlul „*L'Apice del Dolor*” pentru a fi interpretat de actorii italieni, rezumate ale acestuia fiind tipărite în programele spectacolelor, astfel „jucându-se în continuare, cu aprecieri din partea presei” (în România textul traducerii a fost publicat abia în 1905, într-o ediție de „Poezii postume”; fiind o copie după traducerea românească, îl putem considera pe L. F. Paganini ca primul traducător al lui Eminescu în limba italiană).

S-a observat că urmare a cunoașterii și ecoului poeziilor eminesciene, în original și în versiune germană, în diferite cercuri literare din Italia, imediat după apariția și difuzarea antologiei „Rumänische Dichtungen” (Leipzig, început de an 1881) **„Rivista Internazionale”** (1 martie 1881) prezintă laudativ **unicitatea și valoarea europeană a poeziilor eminesciene. Ca însemn al recunoașterii valorii acestor poezii**, cunoscutul literat militant, traducător și poet italian, Marco Antonio Canini, din proprie inițiativă selectează și traduce câteva poeme eminesciene preferate pe care le include în cunoscuta sa **antologie de poezie lirică universală**, „Il libro dell’amore. Poesie italiane e straniere”, tipărită la Veneția: *Sunt ani la mijloc* (volumul 2, 1887), *Când însuși glasul* (vol. 3, 1888), *Dorință* (vol. 4, 1889). Pentru următoarea ediție autoritățile române refuză să ofere editorului în vederea publicării datele solicitate privind-l pe Eminescu.

Surse din arhiva Bibliotecii Naționale din **FRANȚA** adevăresc faptul că, în anul 1881, creația lui Eminescu era semnalată cititorilor din Hexagon: revista „Le Livre” (mai-aprilie 1881) publica un tablou al autorilor europeni traduși, ale căror opere erau prezente în paginile unor cărți puse în vânzare recent în librăriile din Germania. Dintre acestea era remarcată cartea semnată de scriitoarele germane Carmen Sylva și Mitte

Kremnitz, care au tradus, comentat și publicat bijuterii lirice de Mihai Eminescu în **antologia de autor „Rumänische Dichtungen”** (Leipzig, 1881), **„una dintre primele atestări mediatice ale poetului român în spațiul cultural parizian”**. Această „atestare mediatică” a fost întărită de **evocarea prezenței lui Eminescu în fruntea unui grup de poeți români** (între care și Veronica Micle, menționați într-un studiu apărut în publicația științifică „Revue Historique”, Paris, 1881) reprezentând o **nouă direcție modernă în poezia românească**, inițiată/promovată de mentorul ei Titu Maiorescu în cadrul Societății literare „Junimea”. O altă revistă, „La Jeune France” (vol. 6, mai 1883-1884), publica un articol de Auguste Dietrich, „Mișcarea Literară din Germania”, în care întâlnim o **„superbă caracterizare a poeziei românești a momentului”** (p. 480), Eminescu fiind reprezentantul care o recomanda astfel.

„Revue Universelle Internationale” (Paris, 1884) este însă **prima publicație academică franceză care acordă o atenție specială creației poetice eminesciene prin publicarea „recentei capodopere Luceafărul”**, în traducerea lui Al. Djuvara, sub titlul *L’Astre de Venus*. În 1883, imediat după apariția în premieră a poemului în Almanahul societății studentești „România jună” din Viena și înainte de a fi reprodus în „Convorbiri literare”, Al. Djuvara a publicat în premieră în

România poemul *Luceafărul* în revista „Dunărea” din Brăila, însoțit de o amplă „notă lămuritoare”, care se încheia astfel: „Fiecare rând este un minut răpit poetului; să tăcem, și să lăsăm glasul-i limpede să vă șoptească în strofe de aur povestea luată de pe plaiul nemuriri”. Și versiunea franceză a *Luceafărului* a fost însoțită de o amplă prezentare – scrisă în tomul apoteotic al notei la versiunea românească – considerată **primul articol publicat într-o revistă străină** despre această „capodoperă”, în care s-au identificat încă atunci **„filiații între poezia lui Eminescu și cea a lui Leopardi”**.

În afara granițelor Franței, publicațiile de limbă franceză scriau și ele despre poetul român, dintre acestea amintind „La Revue Nouvelle **d'ALSACE-LORRAINE**: histoire, littérature, sciences, beaux-arts” (1 iunie 1887). Revista evidenția personalitățile din această zonă europeană, printre ele fiind remarcată regina Elisabeta a României, care sub pseudonimul Carmen Sylva a tradus în limba germană poeziile lui Eminescu, în felul acesta aducând un „omagiul geniului național al românilor”. În 1888, publicații din **ELVEȚIA** apreciau în termeni elogioși susținerea unei **teze de doctorat** la Facultatea de litere a Academiei din Lausanne, în care era apreciată **„contribuția lui Eminescu la dezvoltarea limbii române literare”**. O altă publicație prestigioasă din țara Cantoanelor, „La

Semaine litteraire" (Geneva) prezenta o panoramă a literaturii române, **Luceafărului fiind unul dintre corifeii [piscurile] secolului XIX**, despre care se afirmă: „Eminescu, acest scriitor impecabil, al cărui stil este atât de pur pe cât este de profund pesimismul său”. „Revue d'Orient" din Austro-Ungaria ilustrează anunțul morții poetului român din iunie 1889 cu două poezii și articole despre „Unul dintre cei mai mari poeți contemporani”. Cititorii de limbă franceză din România, în articolul „Question du jour”, publicat în revista bucureșteană „L'Indépendance roumaine”, în 1881 recunoștea că **Mihai Eminescu devenise în Europa „aproape celebru”**, iar în 1885 publica poezia *Veneția* în traducerea lui Duiliu Zamfirescu și în 1887 însera articolul „Carmen Sylva Reine Elisabeta de Roumanie”, în care evidenția faptul că însăși regina României l-a tradus pe Eminescu (în periodice și într-o antologie din Germania), dovada „omagiului regalității” adusă poetului român.

În ceea ce privește viața și activitatea lui Eminescu – mai ales din anii 1883-1889, perioadă în care acesta a fost interzis ca ziarist și lipsit de drepturi civice în țara sa – **autoritățile românești continuau să refuze sistematic furnizarea de date** publicațiilor din alte țări care promovau marile valori naționale. De altfel, probabil din aceleași considerente privind convingerile și acțiunile sale politice – pentru care a fost arestat și

izolat într-un ospiciu – **Eminescu nu era menționat nici măcar în publicațiile oficiale românești**, precum reprezentativele Anuare bucureștene din ultimul deceniu de viață al poetului unde erau consemnate cele mai importante personalități: politicieni, oameni de stat, mai cu seamă ziariștii, scriitorii, artiștii, oamenii de cultură, medicii, farmaciștii, comercianții, într-un cuvânt, elitele societății, agreate, intrate în conștiința publică.

Între publicațiile internaționale care din această cauză un timp **nu l-au putut promova pe Eminescu** menționăm „Dicționarul internațional al scriitorilor contemporani” (ediția franceză a lui A. de Gubernatis din 1878-1880). După cum se știe, Angelo de Gubernatis intenționa să editeze și în italiană publicația sa „Dizionario biografico degli scrittori contemporanei”. Lipsa unui răspuns din partea autorităților românești „îi trezește un gust amar lui Gubernatis” (1). **Publicarea ulterioară** a Dicționarului era efectul apariției unor traduceri eminesciene și ecouri ale acestora în limba lui Voltaire, dar și a interesului european crescând față de biografia scriitorului român. Momentul de referință al **cunoașterii vieții și operei „Eminentului poet liric român”** în spațiul lingvistic francez a fost prezentarea lui sub acest titlu generic într-o **primă și prestigioasă enciclopedie internațională**, „Dictionnaire

international des écrivains du jour” (Florența, 1888-1889), realizată sub coordonarea acestei notorietăți europene în epocă, savantul, poetul, eseistul, contele academician (membru de onoare al Academiei Române) Angelo de Gubernatis. Editarea acestei prestigioase publicații enciclopedice a fost posibilă datorită colaborării dintre Franța și Italia, îndeosebi cu sprijinul redacțional, tipografic și material al confrăților italieni, pentru a i se putea asigura o promovare mai largă în lumea literară a țărilor de gintă latină.

Publicațiile de limbă franceză din diferite țări – aidoma celor de limbă germană și italiană – au manifestat un interes aparte pentru Eminescu, marcând inclusiv evenimentul tragic și neașteptat al morții poetului. Aceste publicații îndemneau cititorii să se aplece asupra operei sale, în traducere franceză, deoarece „România a pierdut un poet cu care, pe drept cuvânt, merită să se mândrească” („Le Courrier du soir”, Viena). Tot în Austro-Ungaria, „Revue d'Orient” aprecia cu acest prilej opera lui Eminescu, publicându-i 2 poezii și articole despre „unul dintre cei mai mari poeți contemporani”.

Mediul literar academic din **RUSIA**, la curent cu mișcarea literară din Europa „secolului de aur” XIX, cunoștea evoluția ideilor, curentelor și valorilor literare, promovate de personalitățile care le-au marcat

destinul. Sintetizând opiniile despre Eminescu din publicațiile apărute în țările Europei occidentale – care au atras interesul Rusiei literare și academice – remarcăm atenția publicațiilor rusești acordată, ca și în occident (ex. „**St.Petersburger Zeitung**” din 27 iulie 1881, ecou la antologia „*Rumänische Dichtungen*”, Leupzig, 1881), pentru **valoarea poeziei eminesciene de o înaltă măiestrie poetică ce transpare dincolo de învelișul lingvistic al traducerilor.**

La curent cu succesul fulminant al poeziei lui Eminescu în Germania, Italia și Franța apreciată ca noutate și valoare europeană, dar intenționând să cunoască direct din surse românești date despre „eminentul” poet român, **Vladimir Zotov**, autorul „Istoriei literaturii universale” („*Istoria zarubejnoi literatury*”, Sankt Petersburg-Moscova, **1881**), dorind să preia și punctul de vedere al istoriei literare din România, inclusiv despre Eminescu, unul convergent cu cel european, a solicitat autorităților românești o lucrare de istorie literară considerată reprezentativă, apărută recent în două volume la București, semnată de **Vasile Gr. Popu** („*Conspect asupra literaturii române și literațiilor ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*”; de remarcat faptul că Eminescu era „văzut prin prisma portretului pe care Maiorescu i-l consacrase”). Răspunsul oficial primit a fost categoric: **această carte** nu putea fi transmisă și utilizată,

deoarece în România era „**interzisă**”. Dat fiind acest **răspuns oficial negativ**, ca și în cazul italianului Gubernatis, istoricul literar rus ne-a lăsat o **replică pe măsură: lui Eminescu în țara sa „încă nu i se poate admite dreptul la recunoaștere”**.

„Fenomenul” Eminescu a fost însă receptat cu mare interes de mediul literar universitar și academic din Rusia în plin proces de afirmare a poetului român ca valoare națională de rezonanță europeană. Evident, ca și în țările vest europene – fără să se facă vreo legătură cu situația recentă de arestat izolat într-un ospiciu pentru convingerile și acțiunile sale politice – în Rusia, universitarul Policronie Sîrcu, „docent privat” la **renumita în Europa Universitate din St. Petersburg**, în 12 ianuarie 1884 își încheia cursul de istorie literară cu următoarea **concluzie: „Eminescu poate fi considerat un eminent poet contemporan”**. Textul cursului a fost reluat în studiul „Însemnătatea românisticii pentru știința slavă”, publicat în oficiosul național „Jurnal Ministerstva Prosvescenia” din august, 1884 (p. 234-247). Mediul literar rus era informat despre apariția noilor personalități „intrate recent în circuitul marilor valori literare europene”, între acestea remarcându-l pe „**poetul de vază al României**”, **Mihai Eminescu**. Referințe despre „cele mai importante creații” ale poetului român identificăm și în **cursurile profesorilor aceleași Universități din St. Petersburg**, Gheorghii

Samurian și Iraclie Polovinkin. La fel procedează Enciclopedia ruso-germană din 1889, apărută la StPetersburg sub titlul **Lexiconul „Brockhaus-Efron”**, care **îl recomanda** pe Eminescu „**velikii poet**” (cel mai de seamă/mare poet).

Încă în timpul vieții lui Eminescu, iradiația mesajului operei sale a ajuns până dincolo de granițele Europei. În **ANGLIA** și **SUA**, ziaristul, diplomatul, muzicologul și poetul traducător britanic **William Beatty-Kingston**, un timp corespondent de presă în România, **realizează o importantă piesă documentară** pentru istoria României, implicat **pentru istoricul traducerilor din creația literară românească în limba engleză**. Preferată a fost poezia lui Eminescu, pe care o prezintă într-un capitol publicat în **două cărți ale sale de largă circulație și audiență în țările de limbă engleză** (1). Prima carte de memorialistică o dedică reginei Elisabeta a României, „*Monarchs I Have Met*” (Londra și New York, 1887), cealaltă carte se intitulează „*My «Hansom» Lays*” (Londra, 1889).

Prima carte include un amplu dialog cu regina României, realizat anterior, cu un deceniu în urmă, când se afla în București, la reședința regală de la Cotroceni. Autorul informa pe cititorii din țările de limbă engleză că primul traducător în germană al lui Eminescu este regina Elisabeta a României. Cu ocazia vizitelor sale din 1877 la Cotroceni, W. B. Kingston

descria împrejurările în care a primit de la Regină o copie scrisă de mână ei atât a originalului poeziei eminesciene „*Crăiasa din povești*”, cu rugămintea de a o transpune și publica în limba engleză, cât și copia propriei „*admirabile variante*” în germană a aceleași poezii. În „*ideea că Regina va aprecia și mai mult valoarea traducerii dacă poezia ar fi ilustrată într-un mod foarte romantic, așa cum a reușit Eminescu să redea acest sentiment în grațiosul său mic poem*”, traducătorii mărturisesc că au apelat la talentatul **grafician englez Frederick Villiers**, aflat și el atunci la Cotroceni, care drept răspuns „**a dat la iveală o ilustrație superbă, redând cu acuratețe într-o imagine încântătoare tema principală a poemului eminescian**”. **Carmen Sylva „a acceptat cu grațiozitate atât desenul, cât și versurile traduse în limba lui Shakespeare**, pe care le-a admirat cu mare satisfacție”. W. B. Kingston mai preciza: „Am toate motivele să cred că acestea se găsesc în prezent – potrivit promisiunii [respectate s. n.] – în **«Albumul» personal al reginei din 1877**. Deoarece e posibil ca traducerile în germană și engleză ale acestei balade românești tipice să aibă un oarecare **interes** pentru cititorii cărții, m-am gândit să **le reproduc aici**”, adică **în cartea „Monarchs I Have Met”, publicată însă abia peste un deceniu (1887, la Londra, concomitent și la New York, aici fiind tipărită în opt ediții consecutive)** și „dedicată Reginei

Elisabeta a României. **Prin intermediul acestei lucrări, publicul american află mai multe amănunte despre poetul Mihai Eminescu**".

În fiecare dintre aceste ediții apar cele **trei versiuni, în limbile română, engleză și germană ale poeziei *Crăiasa din povești***, împreună cu unele concluzii ale reginei privind dificultățile traducerii poeziei lui Eminescu, acesta fiind recomandat cititorilor drept un „Royal Poet”. Pentru edificare, versiunile poeziei lui Eminescu – în limba română (*Crăiasa din povești*), alături cele în germană (*Märchenknigin*) și engleză (*The Legend-Queen*) – așa cum au fost ele tipărite în cartea lui Kingston, au fost **postate recent pe Google**, deci pot fi consultate, oricând, gratuit de oricine.

În **UNGARIA** receptarea lui Eminescu are loc în **condițiile istorice ale anilor vitregi** ai dualismului monarhic austro-ungar (1867-1918), ca efect al înfrângerii Revoluției din 1848 când provincia românească Transilvania a fost lipsită de drepturile pentru care a militat, fiind încorporată în Regatul Ungaria. Într-un asemenea **context politic și cultural, ostil inclusiv poetului și ziaristului român**, ca răspuns la acțiunile sale de apărarea a drepturilor legitime ale românilor ardeleni, însă posibil **ca un act de frondă și sub presiunea ascensiunii sale europene**, unele publicații de limbă maghiară îi traduc poeziile și se **interesează de personalitatea sa**. Abia în ultimul an de

viață unele periodice din capitala Ungariei (Budapesta), „Hazánk” publică poezia *La steaua* și un articol aparținând cunoscutului în epocă exeget Szöcs Géza, iar „Vasárnap” publică poezia *Ce e amorul*.

Primele traduceri și referințe critice maghiare apar totuși în publicații de limbă maghiară editate pe actualul teritoriu al ROMÂNIEI, în Transilvania, atunci sub ocupație maghiară. „Sighetul are onoarea de a fi orașul în care poezia lui Mihai Eminescu a cunoscut/[s-a realizat] prima traducere: este vorba de poezia *Atât de fragedă*, traducătorul cel mai apreciat fiind Laurențiu Bran, pe atunci elev în ultimul an al gimnaziului piarist din Sighet [amintindu-ne de un alt elev, bucureșteanul Corneliu M. Popescu, traducătorul poeziilor lui Eminescu în engleză]. Laurențiu Bran a îndrăgit versurile eminesciene citind volumul primit în dar de la fratele său, Emil Bran, seminarist, ajuns mai târziu vicar al Silvaniei și senator al Sălajului. Sub titlul „*Cseresznyefa fehér virága*”, poezia „*Atât de fragedă*” a fost publicată mai târziu, la 25 decembrie 1885, sub pseudonim, în ziarul din Cluj „*Kolozsvári Közlöny*”. Tot la Cluj mai apare un articol în ziarul „*Kolozsvár*”, iar la Arad în ziarele „*Alföld*” un articol despre „Mihai Eminescu, considerat un Lenau al românilor” și în „*Arad és Vidéke*” o notă despre „Mihai Eminescu, profesor de liceu, cel mai mare poet al românilor”. De remarcat faptul că primul și „inegalabilul” traducător

ardelean și-a continuat studiile la seminarul teologic din Gherla, după care a fost hirotonit preot greco-catolic. Așezat la parohia lui în satul Aluniș din Sălaj, a răspuns la chemarea lui George Pop de Băsești adresată preoților și s-a implicat în procesul memorandiștilor. Între timp, ca student, apoi „preot, publicist, redactor, editor, antologator, membru al Astrei, organizator al vieții culturale din județ, fondator de biblioteci, răspânditor al științei de carte printre oamenii simpli de la sate”, Laurențiu Bran „decis să înalțe punți între limbi și literaturi” a continuat să traducă din Eminescu poeziile *De ce nu-mi vii*, *Departa sunt de tine*, *Despărțire*, *Povestea teiului*, *Melancolie*, *Somnoroase* *păsărele* *Povestea codrului* ș. a., pe care le-a publicat tot sub pseudonimul „Szamosujvári” în ziarul de limbă maghiară „Szilágy-Somlyó” ce apărea în Șimleul Silvaniei (16).

*

Consacrarea ca poet de primă mărime încă în timpul vieții, mai întâi în Germania, Eminescu a trezit interesul cititorilor și din alte țări europene, de unde mesajul lui urma să fie diseminat sub augur profetic, dimpreună cu efigia viitorului mare poet, spre toate zăările lumii. Acest adevăr a fost sintetizat cel mai bine de un bun cunoscător în epocă al fenomenului: „În

Germania o **întreagă mișcare de critică literară** relativă la viața noastră intelectuală, adică la acea parte a ei care se găsește **exprimată în forma poetică**...crede a fi chemată a da seamă cetitorilor lor despre acest fapt...Aici era vorba nu de părerea noastră, ci de...**opiniile criticilor [din Germania și din alte țări privind], efectul produs asupra publicului străin**...Cel mai **mare răsunet** îl are «Rumänische Dichtungen», volum antologic publicat la Leipzig și Bonn, între 1881-1889, care cuprindea **29 de poezii de Eminescu**, urmate de alte **traduceri și ecoul lor în publicații editate apoi în țări precum Italia, Franța, Elveția, Rusia, Austria, Cehia, Ungaria, România, Anglia, SUA**. În aceste țări era recunoscut ca o „**eminență**”. „Cu totul osebit în felul său, **om al timpului modern**”, un „**mare poet al contemporaneității**... toate au particularitățile arătate mai sus, însă au și **farmecul limbajului (semnul celor aleși)**”...„Eminescu a **adus lirica română la o culme de perfecțiune**...Din multe părți ale lumii primește poetul razele de lumină, dar prin mintea lui ele nu trec pentru a fi stinse sau pentru a ieși cum au intrat, ci se răsfrâng în prisma cu care l-a înzestrat natura și ies numai cu această răsfrângere și colaborare individuală. Altfel descrie lumea Goethe, altfel o descrie Heine, altfel Leopardi, altfel Victor Hugo, **deși cu toții au primit impresii de la aceeași lume**. Voltaire a fost foarte capabil de a exprima lumea

conform prisme sale personale, dar s-a arătat incapabil de a simți exprimarea lumii ieșită din prisma lui Shakespeare...Căci **prisma poetului este menită a răsfrânge raza directă a luminei, dar nu este menită a mai răsfrânge raza o dată răsfrântă de o prismă străină**" (11). Altă voce inspirată aprecia că „**Având rădăcini în pământul românesc, talentul singular al lui Eminescu se înalță cu mult peste patria sa și peste cultura ei artistică, cum se înalță pururea peste predecesorii și contemporanii săi o individualitate excepțională. Cugetări pe care el le-a turnat în forme pline de melodie pot veni să ceară, cu fruntea sus, și în alte țări, mândrul drept de cetățenie a minții superioare**" (10).

„**Ceea ce a trebuit să placă străinilor în poeziile lui (Eminescu) este, pe lângă măsura lor estetică, originalitatea lor națională**". Acest element original al materiei – **viața poporului**, ce este, ce gândește, ce simte românul în partea cea mai aleasă a firi i lui etnice – „**îmbrăcat în forma estetică a artei universale...și îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întâmpină un răsunset de iubire în restul omenirii ca o parte integrantă a ei...Eminescu a fost înzestrat cu darul de a întrupa adâncă sa simțire și cele mai înalte gânduri într-o frumusețe de forme, sub al cărei farmec limba română pare a primi o nouă viață**". „**Poeziile lui Eminescu sunt cele mai strălucite**

din câte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi”. „Eminescu a scris bucăți care ar fi mișcat pe un popor cu literatură veche și bogată și glorioasă; Eminescu ar fi fost mare și căutat în patria lui Dante, în patria lui Goethe, în patria lui Molière, în patria lui Shakespeare” (apud 18).

A devenit proverbială butada marelui anonim: Care artist, care amator, care om de bun simț și de treabă ar îndrăzni să ia un penel și să îndrepte o trăsătură măcar a unui Rafael, să prefacă numai o măsură a lui Beethoven, ori să potrivească coapsa lui Apolon sau șoldul unei Venere după personala lui judecată și după pornirea gustului său actual? În acest Înțeles, congenialul I. L. Caragiale ne-a chemat să luăm aminte și noi, concetățenii lui: „**Lucrarea ce un mare artist ca Eminescu o lasă este, cu toate calitățile și defectele ei, ceva sfânt, fiindcă-n ea se întrupează pipăit, și pentru o viață mai durabilă decât chiar a neamului său întreg, gânduri și simțiri de veacuri ale acestuia, și de aceea, fără teamă de exagerare, s-a putut zice că O AȘA LUCRARE ESTE PATRIMONIUL OMENIRII ÎNTREGI, NU NUMAI A UNUI NEAM**”.

Nu am fi insistat asupra acestui excurs istorico-literar al recunoașterii în personalitatea lui Eminescu o valoare națională românească de primă mărime europeană, dacă și în zilele noastre, după mai bine de

un secol, nu ar continua discuția, încă pro și contra, una insolită, blasfemie produsă de o minte cu memorie scurtă și alterată pe cauțiune, de altfel o ingerință necuvenită în destinul unui sfânt al neamului românesc, potrivit căreia „E o rușine să intrăm în Europa cu Eminescu”, „cadavrul de debara”. După cum s-a observat/demonstrat, istoriografia eminesciană națională și internațională deja s-a antepredus, încă în timpul vieții poetului, de când **opera sa a devenit o proprietate privată inestimabilă și infailibilă a literaturii europene**, de aceea ficțiunea de rea credință a detractorilor din zilele noastre și de totdeauna s-ar cuveni să rămână în memoria colectivă românească și europeană drept o „Patăpeveci”.

II

TRANSPUNERI MUZICALE ȘI PLASTICE ȘI ECOUL LOR ÎN MARI CENTRE CULTURALE PRECUM VIENA, BERLIN, LEIPZIG, BASEL, HALLE, NEW YORK

Datele noi și semnificative descoperite recent (1) reprezintă un suport neprețuit pentru cei ce vor să aprofundeze cercetarea fenomenului Eminescu și destinul acestuia în arealul național și internațional contemporan. Dovezile privind începuturile cunoașterii și promovării în țările europene a poetului român, al cărui nume încă în timpul vieții a început „să strălucească în Europa civilizată”, ne îndeamnă să conștientizăm și noi conașionalii săi „cât de importantă este cunoașterea poetului în dimensiunea sa reală” ca „personalitate de prestigiu internațional”, recunoscută începând încă din timpul vieții. Una dintre asemenea dovezi vizează un domeniu mai puțin cunoscut, deși foarte mult discutat în epocă, – **traducerile/transpunerile muzicale și plastice** ale poeziilor sale, care prin natura lor elimină limitele restrânse ale

comunicării lingvistice, prin intermediul limbilor naționale. În plus, acestea transpun mesajul eminescian din limbajul poetic național într-un limbaj universal, general accesibil artelor audio-video.

Așa ne putem explica de ce compozitorii români și străini ai vremii impresionați de **armonia și muzicalitatea** liricii eminesciene au început relativ devreme **să transpună poeziile publicate în melodii** adresate unui auditoriu predispus în epocă să asculte genuri la modă precum serenada, liedul, vodevilul și romanța, care pun în valoare conținutul și semnificația trăirilor, gândirea și sensibilitatea romantică, unicitatea armoniei proprii poetului român. Maioreșcu numea **armonia eminesciană** o armonie **onomatopeică**, privită ca imitație a sunetelor din natură, dar o aprecia ca pe un concept mult mai complex, nu numai de ordin muzical, ci și de ordin filosofic. Peste vreme aflăm că unul dintre exegeții lui Eminescu, Garabet Ibrăileanu încerca să analizeze fenomenul: „Farmecul **poeziei** lui **Eminescu** se explică prin efectul ei asemănător cu al muzicii, și de aici și senzația pe care o dă **poezia** sa. Eminescu alege din imaginile realității elementele care convin sentimentului său și, idealizându-le, le combină liber în vederea textului adecvat muzicii sale din suflet, expunându-și emotivitatea printr-o combinație simbolică de imagini”. El analiza armonia eminesciană în funcție de mijloacele prozodice, de rimă, ritm,

efectele eufonice și aliterație. Dar ajunge la concluzia că „izvoarele armoniei eminesciene trebuie căutate în adâncul subconștientului eminescian” (9). După G. Călinescu, *De ce nu-mi vii e* „o romanță adevărată, sau numai lipsită de muzicalitate ideologică proprie care să se sperie de orice muzică adăugată, dar cu o structură cerând numaidecât melodia. E foarte cu puțință ca toată poezia să nu fie decât textul alcătuit de poet pentru un cântec ce-i suna mereu în urechi” (4).

Asemenea poezii, care „se cântă singure”, Eminescu le-a pus el însuși în muzică. O muzică, bineînțeles, de silabe, dar care prin repetarea unei teme, prin cadență, prin refren reprezintă o încercare de a face un compromis/osmoză între două arte. Una din explicații ar putea fi efectul preocupării, chiar al pasiunii lui Eminescu pentru muzică, – el asculta și cânta muzică, deopotrivă cultă și populară, frecventa cursuri și concerte, era chiar un apreciat cronicar muzical, întreținea relații strânse cu diverși compozitori și interpreți ai vremii sale (la Viena a cunoscut pe frații Strauss; la Stupca, încă în 1880, prietenia sa cu Ciprian Porumbescu a fost consacrată într-o primă melodie, „Înger de pază”). Calea romanțelor eminesciene spre marele public european o deschid încă în 1884 romanțele *De ce nu-mi vii* și *Somnoroase păsărele* (aceasta din urmă ca și altele au fost transpuse în melodii înainte de a fi publicate).

Auzind că unele dintre versurile sale sunt transpuse în melodii, Eminescu accepta să le asculte și i-au plăcut, predispunându-l apoi să ofere manuscrisele sale direct compozitorilor.

Raționamentul cultivării acestui stil de comunicare artistică putea fi viabil ca stimulent al răspândirii poeziei eminesciene și al cunoașterii printr-o modalitate mai atractivă și mai accesibilă, în condițiile în care tirajul publicațiilor românești și străine tipărite era foarte mic și prețul lor foarte mare, de regulă nici măcar nu se vindeau în librării, accesul lor adesea limitându-se la elite. Deși poezia lui Eminescu era scrisă într-o limbă literară română modernă – etalon de limbă literară – nu era una de circulație internațională, iar limbajul poetic eminescian unic era mai accesibil conașionalilor. Poate de aceea unicitatea literar-artistică a poeziilor eminesciene a fost în mai mică măsură regăsită în versiunile din alte limbi.

Melodiile pe versurile lui Eminescu publicate sub formă de partituri muzicale într-o atractivă prezentare grafică și la prețuri mici erau mai accesibile, se găseau de vânzare în librării, anticariate, tipografii, papetării, magazine de muzică în care se vindeau instrumente muzicale, reprezentând, adevărat, un mijloc atipic de creștere a celebrității lui Eminescu în rândul marelui public. O explicație complementară (?): „Eminescu este primul poet care ajunge să «audă» și apoi să

«transcrie» în sistemul muzical propriul lirism” (Tudor Vianu) sau Eminescu a fost „un mare compozitor” care „a făcut din cuvinte muzică și din muzică sens” (Viorel Cosma), de aceea devine „un poet popular prin romanțele sale de dragoste, intrate pe coarda viorilor în conștiința” colectivă (George Călinescu). Oricum, apropiindu-ne de „poezia muzicii” din sufletul lui Eminescu, putem înțelege mai bine „muzica poeziei” sale (Lucia Olaru Nenati).

De la început melodiile pe versurile lui Eminescu se cântau individual și în grupuri spontane sau corale, deopotrivă la întruniri publice sau în saloanele aristocrației românești apoi europene. Adesea la seratele lor literare junimiștii socotindu-le „cantabili” le cântau în cor. Datorită înrâuririi considerabile, cu timpul au devenit melodii/cântece „populare”. Cunoașterea poetului prin cântec se putea astfel răspândi liber nu numai în medii culte ci și acolo unde poeziile sale pătrundeau mai greu, adică în mediul rural sau peste hotare. Ca un ecou peste timp, abia în deceniile din urmă cei care au observat unicitatea fenomenului sunt străinii: **România este singura țară din lume care își cântă poetul în melodii pe versurile lui** (mărturii ale unor poeți traducători precum uruguaianul Mario Benedetto sau spaniolul Rafael Alberti).

Unele dintre primele efecte cu ecouri în acea epocă ne miră și azi (1): însuși împăratul Franz Josef,

ascultând „minunatele” creați muzicale (romanțe pe versuri eminesciene, însă adesea fără să se știe autorul, ci mai degrabă compozitorul), nu o dată a rămas plăcut impresionat și a dorit să facă cunoștință cu compozitorul lor **Tudor Flondor** (membru al Dietei Bucovina și al Camerei imperiale de la Viena, încă în 1884 pune pe note *Somnoroase păsărele*; cf. interpretări actuale pe YouTube, <http://www.youtube.com/watch?v=NISpFFvSk> sau Corul Madrigal), căruia îi conferă o înaltă distincție a Imperiului Habsburgic, „Ordinul Cavalerilor” (ulterior adăugat la numele cu care semna, Tudor Cavalier de Flondor). Acest compozitor a introdus în repertoriul său coral, de pildă în cel din programul spectacolului de anul nou 1884-1885, *Serenada* de Victor Hugo, melodie după textul poeziei cu același titlu proaspăt tradus în limba română de Mihai Eminescu.

În anul 1884, un alt apreciat compozitor, norvegianul **Ole Olsen**, personalitate din pleiada de o strălucită distincție intelectuală a celor care au impulsionat renașterea culturii norvegiene (Ibsen, Svendsen, Bjornsson) a compus un lied, pentru voce și pian, pe versurile lui Eminescu, „Liebeslied Op. 24, No. 2 für eine Singstimme mit Pianoforte”, creație care a cunoscut o largă răspândire în epocă. Partitura este cunoscută melomanilor și sub denumirea: „Rumänische Gedichte. Liebeslied”, „Drei rumänische

Gedichte. Liebeslied". Lucrarea în limba germană a fost tipărită la Viena în prima parte a anului 1884 (7 p., 34 cm). „Liedul nr. 2” prezintă auditorilor poezia „*Dorința*” în traducere germană de Carmen Sylva, considerată „una dintre cele mai reușite traduceri ale reginei”. Lirica augustei traducătoare și scriitoare a fost transpusă pe note de un alt muzician, compozitorul german (el însuși poet) **Friedrich August Bungert**. Prin intermediul acestuia, **poeziile eminesciene, traduse de suverană, au ajuns și pe meleagurile americane**, într-o vreme când Eminescu încă era în viață („Lieder und Gesänge von Carmen Sylva componirt von August Bungert”, New York, G. Schirmer, 1889). **Creația lirică a poetului reprezenta așadar cu certitudine o sursă de inspirație pentru compozitorii străini**, dintre care pentru această perioadă remarcându-i pe **Emil Nauwerk** („Liebeslied”, op. 13 no. 3, Berlin, 1884) și pe **Wilhelm Kienzl** („Liebeslied”, op. 33 no. 2, pentru voce și pian, Leipzig, 1885, în seria *Frühlingslieder – Cântece de Primăvară*, după traducerea unei poezii eminesciene, realizată de Mite Kremnitz). Toate acestea reprezintă dovezi în plus că **notorietatea personalității lui Eminescu depășise granițele României, numele său fiind cunoscut și apreciat în cercuri culturale de un înalt rafinament, cum este cel al iubitorilor muzicii simfonice!**

Astfel, într-o perioadă sumbră pentru viața lui Eminescu în propria țară – arestare, internare în ospiciu pentru opiniile și acțiunile sale de ziarist politic în apărarea cauzei naționale – **creația sa lirică strălucește în paginile publicațiilor europene, în saloanele muzicale ale aristocrației europene, în sălile de concert din cunoscute orașe ale lumii (Viena, Berlin, Leipzig, Basel, Halle, New York etc.), iar poezia lui audiată și admirată de numeroși spectatori, îndrăgostiți de muzică, prin intermediul traducerilor efectuate îndeosebi de Carmen Sylva și Mitte Kremnitz. În același timp, traducerile și ecoul lor literar-artistic în publicații editate în limbile germană, italiană, franceză, engleză, maghiară și rusă din Europa (Germania, Italia, Franța, Elveția, Austria, Cehia, Ungaria, România, Rusia, Marea Britanie) și SUA (New York, Chicago), dar și în unele dintre fostele lor teritorii coloniale/federative, îl impun pe poetul român Mihai Eminescu ca personalitate literară românească de autentică valoare europeană.**

III

CONTRIBUȚII INTERNAȚIONALE LA DECONSPIRAREA ADEVĂRULUI DESPRE BOALA ȘI MOARTEA LUI EMINESCU

Un răspuns la întrebările imperative apărute recent în publicațiile din numeroase țări privind martiriul lui Eminescu

Date noi și semnificative privind **viața și activitatea** lui Mihai Eminescu au fost identificate recent în arhive și publicații din diferite țări (1, 33), acum fiind **arhivate pe Google** sunt accesibile oricui, oricând și gratis. Aceste date corelate istoriografic ne edifică atât asupra **adevărului** privind **falsul legendei oficiale despre boala și moartea** lui Eminescu, utilizat ca **instrument de manipulare** sub toate guvernele timp de peste un secol, cât și asupra **evoluției cu sincope a procesului de universalizare** a lui Eminescu, reflectat în publicațiile editate succesiv în zeci de limbi și țări timp de aproape 140 de ani. În acest context, **ciclul nostru „Eminescu în circuitul universal”** (ed. IV din

2016) despre traducerea și ecoul operei poetului în **85 de limbi** (în **2017 numărul limbilor a crescut la 87**) din peste 250 de țări și teritorii geografice autonome, dovadă că **Timpul a lucrat în favoarea lui Eminescu**.

Pentru a păstra **relatarea obiectivă a datelor biografice** în textul de față – ca și în cazul textelor despre opera tradusă și comentată în cartea noastră (23) – aceste **noi date** documentare, preluate din principalele surse (1, 27, 33,) indicate în **Notele bibliografice**, le-am preluat *ad litteram* sau le-am redat rezumativ, iar **opiniile subiective** ale altora care comentează aceste surse, de regulă, le-am reprodus între ghilimele, la fel și în cazul celorlalte surse, secundare, citate.

Trei momente istorice au marcat consecutiv etapele acestui demers, după cum urmează.

A. Momentul septembrie 1883 și efectele lui

Congresul „Asociației Literare Internaționale” a scriitorilor, organizat pe **27 septembrie** în **Olanda la Amsterdam** unde s-au întrunit anual pentru a discuta și soluționa probleme ce afectau viața și activitatea scriitorilor, în special protejarea mișcării literare din diverse țări ale lumii. Prezentarea unor cazuri naționale la o „instanță mondială atât de înaltă, pentru

acele vremuri reprezenta un fel de «CEDO» sau «Amnesty International» in nuce»”.

La congresul din 27 septembrie 1883 a fost prezentat și cazul Eminescu, adevărat, cu întârziere și lacunar (fără datele atunci dosite, dar recent descoperite) și într-un context istoric care acum ne obligă – potrivit cu viziunea universalistă a investigației noastre – să reconstituim evenimentele epocii, pe care le vom rezuma, ca și în ultima ediție a cărții noastre, sub forma unui posibil **RĂSPUNS EXPLICIT**, accesibil și unor cititori neavizați, cum ar fi cei din alte țări, **la întrebările formulate** de aceștia **imperativ** în anii din urmă mai ales **în publicațiile online din cel puțin 50 de țări**. „Internaționalizarea” la acest Congres a diferitelor cazuri naționale „flagrante”, cum a fost și cel al lui Mihai Eminescu, ne obligă ca noile date de arhivă identificate recent să le adăugăm la cele din sutele de articole și cărți publicate în ultimii ani în România despre misterul „bolii și morții” poetului român, aspect al vieții ca suport al imaginii sale în lume.

Așadar, **total detașată de viața civică a poetului – în țara sa „interzis” ca om politic și ziarist**, deci eliminat din viața publică (de aceea faptul nici **nu se menționa în ecurile despre traducerile eminesciene**, măcar **undeva/cândva/de către** cineva din alte țări) – având de a face cu o **realitate paralelă – ca DOUĂ**

FEȚE/IPOSTAZE ALE PERSONALITĂȚII: poetul și ziaristul politic.

Ascensiunea europeană fulminantă a cunoașterii operei poetice eminesciene și recunoașterii ei ca valoare românească de valoare europeană cu ecouri internaționale a fost surprinsă de o **știre** despre „**înnebunirea subită**” a poetului român. În realitate această știre mistifica adevărul despre **arestarea și izolarea** sa într-o casă de nebuni, acțiune politică ascunsă atenției publice din țară și din alte țări. Abia, după câteva luni situația lui Eminescu a fost însă **deconspirată la Congresul de la Amsterdam** din **27 septembrie 1883**, fiind apoi preluată de presa europeană după numai o săptămână.

Această știre a captat atenția lumii literare europene, urmare a publicării ei inițial ca fapt divers concomitent mai întâi în ziare din Italia (Trieste, „Il Piccolo”, **5 octombrie**), Cehia, „Prager Tagblatt”, **5 octombrie**), Germania, („Berliner Borsen-Zeitung”, **6 octombrie**), la rubrica „Telegrame și Corespondențe din întreaga lume”. Scurta notiță de presă, însă plină de dramatism, anunța doar: „**Nebunie. BUCUREȘTI. Poetul român Eminescu a înnebunit, subit**”. Atât și nimic mai mult. Fără nici un fel de comentariu. „Pentru cititori această știre era șocantă”. După cum se observă, informația confuză – despre „înnebunirea subită” a „celebrului poet român” și „nefericitul poet”,

apelative vizându-l pe deja cunoscutul în Europa „eminent” poet român Mihai Eminescu – a fost difuzată mai întâi de ziare editate în limbile italiană și germană în care a fost recent tradus și comentat.

Pentru cititorul român știrea nu era o noutate. La București, știrile scurte de presă fiind numai punctuale, anunțând „**internarea**” ziaristului bolnav într-o clinică „de sănătate”/„caritabilă”, ca o informație neutră publicată în ziua următoare (29 iunie 1883); **nimic nu scria despre** evenimentul mai complex petrecut în **ziua și seara zilei precedente de 28 iunie, fatidice pentru Eminescu:** • desființarea „Societăți Carpați” al cărui membru fondator și activ era și reprimarea membrilor ei • apariția editorialului său antigubernamental – care rezuma „ceea ce se va publica doua zi, – cel mai virulent articol-protest „*Despre libertatea presei și a jurnalistului*” • arestarea și încătușarea violentă de poliție a autorului articolului • izolarea lui într-o Casă de nebuni • tratamentul „medical” aplicat imediat, dinainte fiind prevăzut ca pentru un „delincvent periculos”.

Faptul real tănuit în țară și de aceea nereflectat în presa europeană decât parțial și numai după trei luni, la sfârșit de septembrie 1883, când – coincidență (?) cu evenimente istorice tangențiale: – pe de o parte, prezentarea „cazului” Eminescu la Congresul „Asociației literare internaționale” din Amsterdam,

Olanda, iar pe de altă parte, una cauzală, **presiunea politică internațională** pentru asigurarea condițiilor privind **semnarea** anume atunci de către miniștrii de externe ai României și Austro-Ungariei a **Tratatului Secret** de alianță, încheiat în prealabil (iunie 1883), **între România și Tripla Alianță**, formată din Austro-Ungaria, Germania și Italia. Tratatul consfințește ca prioritate aservirea României față de Austro-Ungaria, ceea ce excludea revendicarea Transilvaniei și încetarea conflictului militar declarat, dar „**indezirabili apărători ai cauzei ardelenе trebuia să fie înlăturați cu orice preț, prin orice mijloace**”.

Totuși, încă, de ce **28 iunie 1883** (?) – de ce doar „coincidențe” (?) – potrivit evenimentelor istorice reale, anume în seara aceleiași zile **expira termenul de întrerupere pentru 48 de ore a relațiilor diplomatice** dintre Ungaria și România, obiectul fiind **păstrarea condiționată a vasalității Transilvaniei** față de Austro-Ungaria, în caz contrar ar fi fost declanșat conflictul militar între părți, precedat de manevre militare la granița cu România, iar **în contrapondere destructurarea organizării luptei armate** de eliberare a Transilvaniei, programată și coordonată de „Societatea secretă Carpați”, în aceeași zi de 28 iunie prin decret desființată, sediile acesteia devastate, iar membrii ei de pe „lista neagră” deportați sau arestați. Eminescu însă, unul dintre membrii ei activi – potrivit cutumei – „nu

putea fi expulzat, nici arestat sau tratat cu violență” de organele statului român, invocându-se „rațiuni politice”.

Se știa că Eminescu reprezenta atunci o problemă, atât internă cât și externă, el interesând (fapt dovedit) deopotrivă autoritățile naționale și anumite mari cancelarii europene. **Prin acțiunile sale politice Eminescu** ziaristul militant evident **aducea prejudicii de imagine autorităților naționale și internaționale**, celor ostile intereselor vitale istorice și culturale ale României. Mai ales că el era suspectat ca „Agent de informații externe, extrem de bine informat despre situația politică internă și cea din Europa [prezentată public ca ziarist cu obiectivitate critică], ceea ce și explică **atitudinea sa tranșantă în publicistica de la «Timpul» și ecoul formidabil pe care l-a avut vocea sa în epocă”** (12). Această atitudine era întărită de **maniera** de a scrie și acționa ziaristul militant prin aceasta dobândind **audiență națională și europeană ca formator de opinie** în apărarea cauzei naționale, cu deosebire **pentru reîntruparea Transilvaniei în patria strămoșească.**

Reacția de ripostă stârnită a constat în „**rapoartele** agenților diplomați și de presă” a Casei de Austria despre acțiunile influentului ziarist român, care ajungeau pentru **confirmarea scrisă a primirii la Ministrul Afacerilor Străine al imperiului austro-**

ungar, iar uneori în partea de sus a documentelor figurând chiar **semnătura împăratului Franz Joseph** cu mențiunea „văzut” („Gesehen”), după care erau retransmise către cele nouă capitale ale statelor asociate politic Austro-Ungariei (33). **Soluția** venită din exteriorul și interiorul țării era una convenită oficial: **ziaristul „incomod” trebuia “izolat într-un spital de nebuni”,** lucru mai ușor de realizat, „plauzibil și mult mai eficient”, chiar **incontrolabil**.

O explicație recentă a situației ne oferă Theodor Codreanu (24): Nebunia e tot ce scapă definițiilor din codul penal. De aici posibilele abuzuri asupra indivizilor sub pretextul nebuniei. Eminescu „**avea conștiința sechestrării sale ilegale**” și că *suporta „condiția de deținut politic”*. „Acum nu mai încapе îndoială: acela care **i-a grăbit moartea** lui Eminescu (psihică și fizică) a fost doctorul **Șuțu, medicul ales de Titu Maiorescu** pentru a-l «vindeca» pe poetul bolnav (după opinia sa de „menigită”, altădată de „sifilis” ca boală ereditată, moștenită din familie). Așa ne explicăm și faptul că atât în demersurile oficiale scrise, cât și în acțiunile întreprinse s-au evitat **cuvintele proprii** limbajului de prezentare publică a situației reale extreme, cum ar fi cea de „**arestat/arestare”, „condamnat”, „penal”, „ospiciu”, „proscris”, „interzis”/„privare de libertate și de drepturi civile”,** adică acele cuvinte/noțiuni care exprimau implicit

măsurile de eliminare din viața publică. Astfel începea să se contureze și **varianta oficială** a pseudolegendei despre **misterul bolii și morții** lui Eminescu.

În seara **aceleași zile de 28 iunie 1883**, potrivit unui „plan de înscenare a nebuniei”, urzit de persoane guvernamentale decidente, **ziaristul** militant pentru cauza națională, recunoscut ca „agent de influență a opiniei publice” naționale și internaționale (12) – **urmare și a dispoziției diplomatice la comandă venită de la Viena** prin rapid răspândita expresie (în presă, în parlament, în rândul publicului larg) – a fost transmisă în țară printr-un diplomat român de la Viena decizia de „**a-l mai potoli pe Eminescu**”/„**a-l aduce la tăcere**”.

(Dar, oare de ce?) ora fixată era tocmai 19, seara – altă coincidență, colaterală – întrucât exact atunci expira **termenul condiționat de întrerupere a relațiilor diplomatice** dintre Regatele Ungariei și României și tot atunci Eminescu – contrar „cutumei” deja invocate – „**nu putea fi expulzat, nici arestat sau tratat cu violență**” de **organele statului român**, invocându-se „**rațiuni politice**”. Cu toate acestea – în **pofida acestei „cutume”** – Eminescu a fost **capturat „violent” de grupul ce-l supraveghea**, iar după **altercații, la dispoziția și sub comanda nemijlocită** a comisarului secției 18 de poliție București, care conducea acțiunea (operație rapidă), a fost **introdus** de patru indivizi în „**comisol**” („cămeșoiul de forță”), **pus cu forța într-o**

dubă neagră, dus și **predat ca o marfă/obiect pe bază de proces verbal** (conceput/convenit/scriș anterior și pe loc [tran]scriș de mână, acum doar formal semnat de cei prezenți). În felul acesta poetul ziarist a fost „**internat**”, **ilegal** – evident acum, din „**rațiuni politice**” – dar **nu într-o clinică de stat** (unde actele medicale doveditoare erau obligatorii), **ci într-o privată** (unde era suficientă o recomandare, scrisă). Patronul acestei clinici private cu denumirea improprie „**Caritatea**” (presupunând servicii de binefacere pentru cei din jur, generozitate, milostivenie creștinească) deținea o secție specială „**Caritas**” **cu regim de ospiciu sever**, având în custodie o dubă neagră trasă de cai (cu care a fost adus „**pacientul**” **declarat** subit „**alienat mintal periculos**”); atenție, ospiciul funcționa sub firma „**Casa de sănătate Caritatea**”, cu statut declarat ca Institut / Sanatoriu / Stabiliment / clinică de „**sănătate**”, adică având regim de **sanatoriu** / „**caritabil**”, însă – în regim asigurat – **cu plată** privată pentru a pedepsi, în cazul Eminescu – pentru anihilarea adversarului politic la comandă politică.

Imediat după aducerea în „**cămeșoiul de forță**” (cămașă din țesătură groasă de in și lungă cu mânecile tot lungi cu care arestatului i se legau mâinile la spate (cumplitele cătușe de atunci pentru arestați) și internarea „**pacientului periculos**”, urmează,

concomitent, **două evenimente** caracteristice exclusiv **regimului cu tratament pentru arestați**:

a. Poliția se deplasează la domiciliul arestatului, îi **percheziționează casa**, „răsfoind cărți și manuscrise, **căutând dovezi incriminatoare** [potrivit unor declarații, se căutau mai ales „fițuicile cu calcule și ecuații, [dovadă] paharul subțire al minții poetului era de curând plesnit...Ne temem că aceste entuziasme pentru calculul diferențial sunt un preludiu al apropiatei boli” (11)]; mai inventariază bunurile personale, **sigilează locuința, preluând cheia** de la Ecaterina Szöke Magyarosy, gazda în casa căreia locuia cu chirie poetul, acum arestat, având bagajele de mult făcute pentru a se muta la altă adresă, dar nu reușise, încă. **Dimineața** devreme, pe la orele 6 gazda Magyarosy a scris împotriva chiriașului un „[d]enuț” **pe un bilețel**, pe care notase câteva cuvinte, potrivit cărora chiriașul (român având gazda ungueroaică) purta discuții politice și amoroase aprinse ca și cu un „nebun” foarte „reu”, în consecință, „scăpați-mă de el”. Bilețelul a fost expediat imediat prin servitoare unei persoane guvernamentale și reputat avocat (se spune că acesta parcă ar fi așteptat bilețelul, de fapt „Carte de vizită” cu numele și adresa acestuia), cu care apoi destinatarul avocat – (doar) cu acest „[d]enuț” considerat o **suficientă dovadă**/document incriminatoriu – s-a prezentat în acea dimineață

devreme la ospiciul particular al dr. Șuțu, **pe baza numai a acestui bilețel-[d]„enunț”** să „dispună” **internarea** ce urma să fie făcută, însă nu imediat/în acea dimineață, ci numai în **seara** aceleiași zile de 28 iunie 1883. La o dată ulterioară, **din camera chiriașului arestat s-a ridicat/confiscat neprețuita, legendara „Ladă” cu manuscrisele și cărțile poetului**, care deși în toți anii care au urmat (1883-1889) de mai multe ori a solicitat să-i fie înapoiată, însă **fără a o primi sau a o mai vedea vreodată** (mister nedezlegat din noduri încă necercetate);

b. Eminescu a fost **arestat seara** la orele 19 – adevărat, pentru convingerile/acțiunile sale politice și internat într-o casă de nebuni – iar același înalt demnitar al statului român, printr-o înțelegere prealabilă cu partenerii decidenți, însă ca persoană fizică, **în dimineața aceleiași zile**, cu autoritatea sa de avocat (întâmplător avocat și al patronului clinicii particulare „caritabile”), personal a „recomandat” **internarea ilegală/fără acte medicale în ospiciu și a efectuat plata cu bani proprii**, astfel asigurând costul de menținere și întreținere a „pacientului” pentru trei luni. După achitarea sumei (nu de 30, ci de 300 de „arginți”/lei), acel demnitar – presupunând că a găsit un alibi – a plecat în după masa aceleiași zile într-o „binemeritată” vacanță de o lună și jumătate în Europa. Potrivit legii, „**pacientul privat**” (nu al

statului, care a evitat să se implice fără acoperire legală) **neavând semnătura plătitorului, „pacientul” internat nu putea fi scos/eliberat/preluat de altcineva**, fie din familia lui, fie de vreun binevoitor pentru a fi luat/cazat/ îngrijit la domiciliu. Urmare, dosarul acestui pacient indisponibil a fost retras/preluat de procuratură/prefectură.

Încălcându-se prevederile legale, cu o totală și **flagrantă desconsiderare** a legii și a ființei umane, arestarea și internarea în casa de nebuni, chiar de către un organ al statului român, poliția bucureșteană – doar pe bază de proces verbal, fără vreun consult sau certificat medical prealabil, obligatoriu – „pacientul” Eminescu a fost introdus într-o încăpere anume pregătită și imediat tratat „caritabil”, adică corespunzător schemei: hidroterapie (prins între jeturi de apă alternativ caldă-rece), morfină, clorat de potasiu injectabil, vezicatoare. Nu se știe nimic despre hrană, în general despre condițiile de detenție ș. a. Efectele au fost cele previzibile, evident degradarea fizică și psihică, adică îmbolnăvirea. Abia **după o săptămână** (28 iunie-3 iulie), **la prima vizită a primei echipe de medici curanți**, pe baza unei simple priviri asupra înscrisurilor înregistrate la internare, acestea au fost subînțelese într-un bilet-enunț scris de mână, acum însă semnat de însuși patronul dr. Șuțu, considerat timp de peste un secol singurul „document

incriminatoriu”: „Subsemnatul doctor în medicină atest prin aceasta că dl. Eminescu **adus**/(arestat .n. n.) **la 28 iunie 1883 de către onorata Prefectura Capitalei** este atins de alienație mintală”; urmare, acestuia i **s-a [presu]pus un „diagnostic”, care permitea trecerea la un tratament mai agresiv** – între care – inhalatii, frecții, iar mai târziu, sub supravegherea strictă a dr. Izsak, pentru perioadele următoare de detenție și tratament, administrarea de injecții cu mercur.

Acțiunea se prelua de „acoperirea” zisă/scrișă pentru a se **justifica nu atât internarea într-un „sanatoriu caritabil”, cât – pe baza unei probe astfel ticluite – să obțină o decizie judecătorească**, pe baza căreia Eminescu să fie **privat de toate drepturile civile**, implicit **concedierea din funcția deținută de ziarist la „Timpul”**. A urmat **întocmirea deîndată a unui dosar penal** (secret?!, dosit?!, inaccesibil!), de aceea negat public cu rea credință de autorități. Dovada: „**23 iulie 1883, Matei Eminovici solicită informații Prefecturii/Poliției Capitalei în legătură cu situația fratelui său Mihai Eminescu, despre care – auzise el – ar fi pus sub interdicție. Prefectura îi răspunde în scris că asupra poetului „nu s-au luat nici un fel de măsuri de interdicție”** (5).

„Măsurile de **interdicție** asupra poetului” sunt însă indicate în chiar titlul documentului oficial (inaccesibil publicului, „**Dosarul penal de interdicție**”, descoperit

și prezentat public abia după 130 de ani): „Tribunalul Ilfov, secția civilo-corecțională. **Dosar. Interdicția Mihailu Eminescu, nr. 968, iulie 1883**”, (așadar imediat după arestare și internare). Dosarul – adică dovada că Eminescu era „interzis” în țara sa – presupunea lipsirea imediată și totală de drepturi civile, pe motiv de „boală gravă și periculoasă” pentru cei din jur, în realitate voit închipuită, apoi indusă (21). În ziua arestării ca de altfel și în alte zile, săptămâni, luni, ani Eminescu își purta povara lucid, deși la început era îngrijorat de semnalele provocatoare că „i se pregătește ceva”.

Acum la prima oră a dimineții zilei de 28 iunie 1883, purtând în mână la vedere ziarul „Timpul” ridicat de la tipografie, pășea grăbit să prezinte tuturor ziarul „Timpul” cu articolul său de fond, un rechizitoriu public acuzator la adresa politicii guvernului de oprimare a libertății românilor de peste munți, inclusiv a presei independente și a jurnaliștilor (tot atunci a fost suspendat ziarul francez „L'Independece Roumaine”). În acest editorial ziaristul Eminescu enunța și obiectul următorului articol de fond antigubernamental, mult mai virulent „Despre libertatea presei și a jurnalistului” (ambele articole erau așteptate de oficialități, ca reacție a ziaristului militant). Primul dintre cei vizați să-l citească era Maiorescu, întâlnit acasă la el, însă după ce acesta se întorsese de

la ospiciul dr. Șuțu unde îi făcuse formele de internare în ospiciul privat cu plată în numerar. Ultimul vizitat a fost un prieten apropiat, ziaristul și diplomatul american, ambasadorul dr. Eugene Schuyler, pe care îl putea găsi ca și altădată la vestita cafenea Capșa, etaj I, unde se afla primul sediu al Ambasadei SUA în România, acolo mai având reședința și alți câțiva politicieni și diplomați străini. „Eminescu dorea să alerteze Europa, prin intermediul diplomatului american cu privire la toleranța față de fărădelegile criminale ale politicianilor de la București, comise atât împotriva reprezentanților guvernamentali față de oprimata nație română din Transilvania”, reflectate critic în articolele sale de fond publicate în influentul ziar „Timpul”, cât și împotriva reprezentanților unor puteri străine care au impus schimbarea liniei politice a Guvernului”. În contextul dat, Guvernul României „cedând trădase năzuințele naționale ale românilor ardeleni, pentru apărarea intereselor cărora ziaristul ca om politic acționa” la vedere. Prin urmare, „Eminescu trebuia eliminat cu forța”, imediat [prin arestare, exilare sau ostracizare] ca și confrății săi combatanți din Societatea secretă Carpați. Dar pentru că poetul ziarist avea un statut aparte, „din rațiuni politice”, l-au internat într-o casă de nebuni (1).

Fără vreun act medical – consult, analize, certificat – în consecință fără diagnostic medical, poliția/

prefectura „a ridicat” și predat/internat în ospiciu privat pe arestatul la comandă în postura de „alienat mental”, ulterior și „sifilitic”, „alcoolic” ș. a., toate ipoteze „credibile și necontrolabile”, care să justifice inclusiv un tratament dinainte stabilit.

Știri ca acestea despre „**înneburirea subită**” și „**izolarea într-un ospiciu**”, **în viziunea participanților la Congresul internațional de la Amsterdam**, dar și informațiile despre **gravitatea situației** unui poet ziarist român, nu erau o noutate. În dezbaterile Congresului se contura ideea, transpusă într-o declarație oficială, potrivit căreia asemenea practici reprezentau un „**mijloc cunoscut și adesea uzat în epocă pentru motivarea pedepsei de eliminare din viața publică a adversarilor politici**”.

În cazul lui Eminescu, motivul eliminării sale din viața publică s-a datorat opiniilor și acțiunilor sale ca adversar politic și ziarist militant împotriva unor interese politice antinaționale, motiv pentru care s-a urmărit și discreditarea lui publică. Deconspirată publicului larg după trei luni nu în România, ci în Europa, situația gravă în care se afla în țara sa „**eminentul poet**” român Eminescu a inflammat presa și organizații internaționale, preocupate de „**apărarea drepturilor sale încălcate prin arestare și reaua tratare într-un stabiliment de nebuni**”.

Cazul din 1883 a ziaristului Eminescu, la fel ca și un alt caz, celebru în epocă – prezentat la Congresul precedent de la Viena – cel al cunoscutului critic literar militant rus Cernâșevski, au fost discutate la aceste Congrese și finalizate sub formă de declarații de protest împotriva celor două state, rus și român.

Devenit pe plan internațional cunoscut ca un caz „flagrant” – evident fără detaliile identificate abia în zilele noastre – situația lui Eminescu a fost introdusă pe ordinea de zi a Congresului „Asociației literare internaționale” a scriitorilor și ziariștilor, organizat în Olanda, la Amsterdam, în 27 septembrie 1883. S-a apreciat atunci că „în toamna anului 1883, pe când Eminescu, nefericitul chiriaș [al așa-zisului Stabiliment de «sănătate» al dr. Șuțu] se găsea sub rigoarea unei recluziuni nemeritate, literați din întreaga lume se întruneau la Amsterdam, în cadrul celui de al 6-lea Congres anual. Intr-un efort de compasiune solidară, acestora li se prezenta situația lui Eminescu! Relatarea acestei incredibile întâmplări este adusă în fața Europei” (1), fiind apreciată ca „eveniment” de interes general într-un document istoric european și cunoscută în întreaga lume mai mult după Congres, prin intermediul numărului 21 din martie 1884 al „Buletinului Asociației Literare Internaționale”. Contextul era favorizat de câteva **momente**

(coincidențe?! care îndeamnă la conexiuni de o semnificație aparte).

a. Asociația Literară Internațională a scriitorilor – un fel de **sindicat scriitoricesc internațional** – **având ca scop soluționarea unor probleme ce afectau viața și activitatea scriitorilor și ziaristilor** a fost **fondată la Paris, în anul 1878, la inițiativa lui Victor Hugo, ales președinte de onoare** (scriitor admirat și deja tradus de Eminescu, iar după mai bine de un secol un traducător în franceză al poeziilor lui Eminescu, Jean-Louis Courriol îi prezenta lumii pe aceștia ca pe „Ultimii doi monștri sacri ai Europei”);

b. La Congresul anterior, organizat la **Roma** în 1882, **Regina Elisabeta a României**, scriitoarea Carmen Sylva care tocmai îl tradusese masiv în germană pe Eminescu a fost **aleasă în comitetul de onoare**; traducerea ei din Eminescu și ecoul lor continuând în acea vreme să apară în Germania, Italia, Franța, Anglia, SUA, Rusia, Austria, Elveția, Ungaria, chiar în publicații de limbă germană și română din România.

c. La congresul de la **Amsterdam din septembrie 1883**, în comitetul executiv al Asociației Literare Internaționale ca **reprezentanți ai României au fost desemnați** doi conaționali, care-l cunoșteau și-l prețuiau pe ziaristul și poetul român, – diplomatul T. G. Djiuvara și savantul B. P. **Hașdeu** (în legătură cu acesta din urmă, de remarcat faptul că în urmă cu

numai șapte luni, la inițiativa lui Eminescu, a fost fondată „Societatea Presei Române”, cei 33 membri reprezentând periodicele cu cel mai mare tiraj alegându-și ca președinte pe B. P. Hașdeu, reprezentând „Columna lui Traian”, iar ca vicepreședinte pe M. Eminescu, reprezentând „Timpul”);

d. **Raportorul român**, diplomatul de carieră și poetul **Trandafir George Djuvara** a prezentat **Congresului „soarta tristă”** a unor scriitori ziariști români, un caz aparte prin gravitatea situației fiind Mihai Eminescu. La acest Congres din **septembrie 1883** dintre toate „cazurile” **numai Eminescu a fost și elogi**at, pentru „ultima sa creație poetică”, apreciată ca „cea mai bună producție [literară] românească”, poemul *Lucașfărul*, de curând publicat la Viena (în Almanahul „România jună” din **aprilie 1883**). Tot în premieră poemul a fost reprodus și comentat imediat în România, în paginile ziarului „Dunărea” din Brăila de către fratele raportorului, scriitorul Alexandru George Djuvara, care tot atunci îl și traducea în franceză, acum fiind în curs de publicare sub titlul *L’Astre de Venus* în prestigioasa „Revue Universelle Internationale” (Paris, 1884), deci înainte de a fi tradus și publicat în germană sau în alte limbi. În acest an traducătorul *Lucașfărului* în limba franceză, politicianul de carieră și scriitorul Alexandru G.

Djuvara pentru întreaga sa activitate anterioară în cadrul „Asociației literare internaționale” a fost apreciat și ales vicepreședinte al comitetului de organizare al Congresului din 1884. Atunci s-au publicat și cu sprijinul lui au fost difuzate în întreaga lume atât Buletinul Congresului din Amsterdam, 1883 (în care era prezentată situația de condamnat politic a lui Mihai Eminescu, acum „izolat” într-un ospiciu), cât și „Revue Universelle Internationale” (care îl publica și elogia într-un comentariu pe poetul autor al „capodoperei” *Luceafărul*, de asemenea pe traducătorul inspirat al versiunii franceze);

e. Compozitorul Tudor Cavalier de Flondor, numit de curând Director al Operei Germane din Amsterdam, pusese pe note splendida melodie/serenadă *Somnoroase păsărele*, pentru care în 1884 compozitorului i se conferă înalta distincție a Imperiului Habsburgic, „Ordinul Cavalerilor” (melodia *Somnoroase păsărele* poate fi ascultată acum pe YouTube în strălucita interpretare a corului Madrigal, precum și a rapsodului Gheorghe Sărac, cf. <https://www.youtube.com/watch?v=2rlau3NSHBI>).

f. După numai câteva zile de la încheierea lucrărilor Congresului din Amsterdam (27 septembrie și 5-6 octombrie 1883, când apar primele știri despre „înnebunirea subită” a lui Eminescu, preluate de ziarele din Italia, Cehia și Germania), cum s-a mai

remarcat, „presa europeană explodează, coloanele ziarelor fiind alimentate din belșug cu știri despre starea în care se afla Eminescu”;

În urma celor întâmplate la **Amsterdam**, presa internațională se interesează de Eminescu în țară. De altfel, pentru soluționarea unor cazuri de interes „internațional”, membrii congreselor prin debaterile publice și documentele adoptate au atenționat direct sau indirect unele guverne, între acestea – cum menționam – Rusia și România au reținut atenția prin gravitatea cazurilor prezentate ca „evenimente importante” de interes internațional. Insistența în 1883 asupra cazului Eminescu a fost determinată în mare măsură și de precedentul rusesc – deși mai grav și raportorii mai radicali – prezentat la Congresul organizat anterior la Viena care privea expres „cererea membrilor congresului, adresată țarului Alexandru al Rusiei de punere în libertate a celebrului scriitor Cernâșevski, deținut în Siberia de peste 18 ani”.

Eminescu era și el considerat un asemenea caz de încălcare flagrantă a drepturilor omului prin arestare și „reaua tratare într-un stabiliment de nebuni”. Este o evidență faptul că datele despre „situația poetului-ziarist român izolat într-un ospiciu, ridicată la nivelul acestui for internațional, nu putea să lase indiferente autoritățile de la București”, deoarece **atunci** „orice

discuție cu privire la soarta unui scriitor trezea imediat atenția opiniei publice internaționale”(1).

Având în vedere multitudinea unor asemenea cazuri existente în diferite țări, **Raportul general al congresului de la Amsterdam din 1883 „concluziona: din păcate, DEȘI OPERELE SCRIITORILOR AMINȚIȚI VOR RĂMÂNE, EI AU FOST ELIMINAȚI DIN VIAȚA LITERARĂ DE POLITICĂ, o maladie internațională incurabilă”**. Știind că „Raportul din partea României prezentat [de T. G. Djuvara] la Congres privind situația lui Eminescu și a altor nefericiți scriitori români va fi tipărit și va circula în toate țările”, prin intermediul Buletinului Asociației Literare Internaționale, „putem să acceptăm idea că și în țară solidaritatea în jurul lui Eminescu ar fi putut să aibă drept cauză efectele rezoluției acestui congres”(1).

Informațiile din țară privind **transferul poetului ziarist din ospiciul răufăcător al dr. Suțu și trimiterea lui la un sanatoriu din Viena pentru un altfel de tratament** s-a apreciat că nu ar puteau fi interpretate decât corelându-le cu dezbaterile congresului de la Amsterdam: „Evenimentele ce se vor derula la București avem motive să credem că erau și rezultatul raportului întocmit de un reprezentant influent al României la acest congres. Urmare a acestei situații, în capitala României decidenții încep să se precipite” (1).

Cu totul **neașteptată** pare însă **opinia** unora dintre cei care au mijlocit internarea lui Eminescu în ospiciul dr. Suțu din București, exprimată într-o corespondență și în file de jurnal „în legătură cu starea sănătății lui Eminescu”: „**Știi că Eminescu a fost bine îngrijit de doctorul Suțu și mai știi că ducerea sa la Viena este cu totul de prisos**”; mai mult, „**Am găsit și ducerea lui la Viena cu totul nefolositoare**” (11).

În același timp „aflăm că în mare măsură **sub presiune externă se reactivează comitetele de sprijin, care să adune bani pentru tratamentul său la Viena**”, – atenție, pentru o perioadă de **cel puțin un an**, după cum era avertizat într-o scrisoare tatăl poetului: „**să-l lăsăm acolo vreme de un an**. Dacă nu se va îndrepta până atunci, **va fi timpul bine venit** [!! deci așa voim noi, în 1883] **să-l așezăm la Golia sau la Mărcuța**, ca pe un **bolnav fără leac**” (5).

Autoritățile, mai ales membrii „Junimii”, dar și cercul de prieteni se pun în mișcare (apar liste cu cei care au fost solicitați să subscrie, dintre donatori însă suma cea mai mare de 500 lei oferind-o Carmen Sylva). O știre de presă pare însă mai mult decât surprinzătoare în mai multe privințe: ziarul dascălilor, „România liberă” ca și „Românul” din 18 octombrie 1883 relatau că unul dintre susținători era însuși „**POETUL NOSTRU NAȚIONAL**” Vasile Alecsandri”, care a donat tot „**produsul bănesc, ...vreo**

2000 de franci” de la o conferință literară la Sala Ateneului „pentru ajutorul material al nenorocitului nostru poet și confrate Eminescu”. S-e mai aprecia că suma ar acoperi aproape toate cheltuielile tratării poetului la Döbling-Viena.

În scurt timp poetul este trimis la o clinică privată, selectă și scumpă, din străinătate, i se publică în lipsă un elegant volum de poezii, după ce, anterior, nimeni nu s-a interesat de soarta sa, poetul fiind PĂRĂSIT într-un spital de boli nervoase. Cunoașterea acestei conjuncturi ar mai putea dezlega încă un „mister:”, „cine, când și cum a dat viză lui Eminescu pentru a pleca (ilegal) în Austria și, mai ales, cine a intervenit pentru obținerea vizelor necesare unor eventuale deplasări ale poetului în Italia sau Germania”.

Lipsa fișelor medicale cu date despre tratamentul poetului român la „clinica privata” din Ober-Döbling de lângă Viena, între noiembrie 1883-februarie 1884 (arhiva ar fi ars/disparut/posibil distrusă [?] în ultimul război mondial), este compensată de cunoașterea regimului tradițional sever, respectat, dar și de notorietatea **celor doi medici vienezi**, care „și-au făcut meseria cu conștiinciozitate”. Dovadă, însănătoșirea grabnică a pacientului „îmbolnăvit” în țară. S-a observat că la București unii „au plecat de la ideea unei maladii psihice, cauzate de o inflamație a creierului, iar ulterior în disperare de cauză i s-au

administrat injecții cu mercur, susținându-se existența unei infecții luetice...În perioada internării la Oberdöbling, acest tratament extrem nu i-a fost nici prescris, nici aplicat lui Eminescu. Totuși, schema de tratament, bazată pe mercur, a fost utilizată cu mult zel în țară de către dr. Isac...Încă o dovadă că viața geniului a depins într-un moment critic de știința unora iar în alt moment crucial de ignoranța criminală, a altora” (1). Efectul tratamentului de la Viena a fost consemnat într-o scrisoare de unul dintre medicii clinicii din Ober-Döbling: **„Caz unic că ameliorarea s-a făcut așa de repede”** (14).

În lipsa fișelor medicale s-a transmis doar oral că sigur **„s-a renunțat la tratamentul greșit din țară”**, circulând, chiar vorba de duh tipic românească: pentru siguranța reușitei **„injecțiile cu mercur au fost înlocuite cu injecții cu apă”**. Clinica privată Ober-Döbling era însă vestită atunci în Europa prin **regimul „sever” standard înalt de calitate, care presupunea în afară de competența profesională cu totul altfel de condiții ambientale: consultare medicală complexă atentă, analize și soluții adecvate.**

La Eminescu am reține doar două asemenea situații:

a. funcție de diagnosticul preliminar, formalitățile internării complicându-se au prelungit durata înregistrării la o anumită secție din această clinică, apoi oboseala călătoriei cu trenul și trupul încă

istovit/otrăvit în țară, posibil efect al mercurului, „a patra zi după internare a fost lovit de un **atac de paralizie cu crampe** [efect tipic al mercurului], care însă n-a durat decât scurt timp și [**cu ajutorul medicilor**] **a trecut fără să lase urme**”;

b. „Profesorul Obersteiner notează că a constatat «o **scurgere ușoară din urechea stângă**», **afecțiune** de care suferea poetul și care a recidivat în mai multe rânduri..., [acum remediată] această afecțiune ar fi jucat un anumit rol în boala lui Eminescu” (5).

Aceste constatări strict medicale erau completate de **relațiile interumane de afecțiune și respect reciproc între pacient și echipa medicală, atmosfera familială de înțelegere și toleranță, hrană de calitate** (pentru pacientul obsedat de flămânzenie), **mișcare liberă într-un spațiu natural**: „o grădina în care pacienții pot să se relaxeze și să se recupereze între flori cu flori”, toate **urmărind să confere pacienților bucuria vieții, optimism, încurajare**.

Oare cu totul întâmplător și tocmai atunci, la început de an, ianuarie 1884, când s-a însănătoșit – ca **efect/predispoziție a „bucuriei vieții”** induse – poetul își exprima o asemenea stare într-o „*Serenadă*”, o poezie a lui Victor Hugo pe care Eminescu o traduce după originalul de largă audiență în Europa: „*Când tu dormi lină, pură...! Pe corp neacoperită. Lipsindu-ți vălul tău;/ O, dormi, o, dormi iubită,/ O, dormi mereu,*

.../pe brațul meu...". **Recântată de Eminescu într-o versiune românească, „Serenada” – pusă pe note de mari compozitori din epocă** (cea mai reușită aparținând amintitului Tudor Cavaler de Flondor) **a prins imediat și la publicul românesc** (textul tradus al poeziei *Serenada* de Victor Hugo a fost trimis de Eminescu din Viena lui Iacob Negruzzi la Iași). Coincidență, – tot în 1884 Tudor Cavaler de Flondor a pus pe note și a lansat în premieră primele sale romane eminesciene *De ce nu-mi vii, Somnoroase pășărele*.

O altă manifestare din clinica Ober-Döbling pune în valoare resorturile științifice ale poetului: **„Mai zilele trecute a discutat cu Obersteiner despre vechimea limbii române așa: fiindcă limba română e urmașa celei dacice, care a fost cea mai veche, limba română e astăzi cea mai veche”** (5).

Totuși, în acea vreme la Döbling-Viena **unele situații l-au și indispus**: „supraveghetorii” numiți și vizitatorii din țară (întâlnirea cu Maiorescu a durat mai puțin de un minut); volumul de poezii cu îndreptările nejustificate ale editorului, mai ales codul însemnelor masonice ale „crucificării”/curmării/lichidării, de pe copertă; sila călătoriei nedorite, dar impuse timp de șase săptămâni în Italia, – poetul refăcut mărturisea într-o scrisoare că vrea să revină grabnic „acasă”: „Să mă întorc în țară, să mă satur de mămăliga strămoșească” (5).

Întors „acasă” (la București, Iași), **au urmat perioade în care Eminescu și-a revenit:** între reprizele tratamentelor, marcate de mercur, – parțial s-a recuperat fizic (inclusiv ulcerele de pe picioare ameliorate/vindecate după băile de la Repedea-Iași, Liman-Odesa. Hale-Austria).

Pentru Eminescu a reprezentat o „relaxare” adică **libertatea de acțiune profesională**, temporară – reangajarea sa ca „sub-bibliotecar” universitar, profesor de logică, apoi de statistică, geografie, limbă germană), de asemenea în **deplină luciditate creatoare** adesea scria și publica poezii, între care capodopere poetice precum poezia *La steaua*. Prin viziunea cosmogonică-metaforică din această bijuterie lirică, dar și prin formula manuscrisă a vitezei luminii: „ $V = M \times C$ la pătrat”, Eminescu a devansat teoria relativității restrânse din ecuația lui Einstein, „ $E = mc^2$ ” cu câteva decenii înaintea marelui savant fizician. O altă mostră de potențialitate creatoare deplină se mai consideră a fi „Dicționarul de rime”, mai ales traducerea adaptată a *Gramaticii sanscrite* sau a piesei de teatru norvegienne *Lais*, aceasta sub îndrumarea lui fiind pusă în scenă, însă fără a mai putea vedea și spectacolul, deoarece iar a fost considerat prin ceva „incomod” și de aceea arestat, – de fapt a încălcat interdicția de a mai practica ziaristica, militantă.

În acest timp – cu prea mult zel urmărit – i s-a depistat acea frecvent uzitată de oficialități „subită îmbolnăvire”, formulată ridicol în acuizarea unui procuror: **„comportament necontrolat”**. Consecința a fost același tip de reacție a oficialităților, – pedeapsa penală și pierderea slujbei. Astfel, în **„6 noiembrie 1886, el ajunsese în arestul poliției ieșene/Prefecturii Iași, cercetat de un procuror”**. **„Însoțit de un gardian, Eminescu a fost scos din arest, îngăduindu-i-se să-și pună într-un cufăr”** câte ceva și **„îndată a fost escortat [drum lung într-o căruță până] la o secție cu același profil de «suferință mintală»** a „Ospiciului de alienați” aparținând Bolniței de pe lângă Mănăstirea Neamț, **ca prevenție privativă de libertate** pentru șase luni. Potrivit declarației însoțitorului care îl escorta, aici a fost înregistrat ca bolnav de **„manie furibundă”**, **de aceea (?) tratamentul urmat, necertificat medical, fiind unul considerat atunci cel mai adecvat și aplicabil deîndată:** „bătăi în cap și pe corp cu o funie udă și cu noduri”, apoi cufundat într-un butoi cu apă. Unor prieteni veniți în vizită **se plângea de răul tratament, în condițiile în care el se credea pe deplin sănătos**. A încercat chiar să „dezerteze, fiind descoperit într-un sat vecin și readus, într-o stare deplorabilă”. Tot atunci s-a și spovedit, iar unui prieten de suferință a mărturisit – ca și altădată – că **ar fi mai bine să se călugărească**, să-și petreacă restul zilelor departe de

lumea asta: „*Hai să ne călugărim, căci nu suntem făcuți să trăim între lupi. La mănăstire, în chiliile solitare, să scriem letopisețe în cari să înșirăm tot ce îndură nenorocitul neam românesc, pentru ca să se știe cât amar a suferit românul cât a trăit pe acest pământ*” (25).

Dar unele zile la acea Bolniță erau și ele parcă predestinate, nu doar suferințelor fizice, ci și relaxării, unele împrejurări predispunându-l să uite toate cele: împreună cu cineva care-l însoțea se cufundau în pădure, „se tăvălea în iarba verde”, „cânta cântece eroice și de jale”, „Eminescu era limpede la minte, numai tare posac și trist”. Alteori era predispus să scrie. Fără nici o iluzie că l-ar putea compromite statutul său de „nebun încarcerat”, îi trimite lui Negruzzi o scrisoare și „mai multe versuri” pentru a fi publicate în revista „Convorbiri literare”, între care venerata chemare/cântare: *Vezi rândunele se duc, ... De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii!*, încredințat că astfel va putea fi cunoscută și recântată, și la bine și la greu de cei atât de mulți ca și el.

Calvarul martiriului însă trebuia să se și încheie, evident cu o nouă și **ultimă arestare** a ziaristului proscris, aceasta datorându-se deconspirării ca autor al unui **articol, ultimul publicat, în ianuarie 1889**, în ziarul „Românul”, dar **nesemnăt** din considerații politice. Să ne amintim și de **ultimele două articole**,

cele mai ofensive despre politica antiguvernamentală, publicate în ziarul „Timpul” din 28 și 29 **iunie 1883**, acestea fiind însă **semnate**, pentru care și atunci putea fi un motiv politic în plus ca să fie/și a fost arestat „**nebulul**” de ziarist. Acest „nebul” era însă un lucid lider de opinie, recunoscut ca atare prin **recenta sa alegere ca vicepreședinte al recent înființatei „Societate a Presei Române”**. Un motiv în plus ca ziua arestării sale din 28 iunie să fie și ultima zi ca ziarist, angajat atunci la „Timpul”, – de altfel o **înalță tribună de la care a fost lansat tot atunci fulminantul său editorial-protest, menționat, împotriva politicii guvernantale de opresiune, „Despre libertatea presei și a jurnalistului”**.

În anii care au urmat, cu toată interdicția de a mai scrie la ziar, **ultimul text publicistic** apare în menționatul ziar influent „Românul” din **13 ianuarie 1889**, evident din considerente politice **nesemnate**. Și acest articol era un **pamflet politic antiguvernamental**, care însă **a provocat demisia ministrului de justiție**, motiv pentru o posibilă cădere a guvernului. Imediat după ce a fost **deconspirat, autorul articolului** – lucidul ziarist și omul politic activ Eminescu, în deplină stare de sănătate și responsabilitate civică – **prin ordinul Poliției /Prefecturii Capitalei București din 3 februarie 1889 a fost „ridicat”/ [arestat]**. Această arestare – ca și celelalte – dovedea că **motivul nu era**

unul medical, ci unul politic, ce permitea și de data aceasta manevra unei noi internări (dar de ce?) la același ospiciu „Caritas”. Inițial a fost dus la **ospiciul de stat** de la Mărcuța, dar constatându-se că fără certificat medical corespunzător și achitarea unei sume de bani de la stat s-ar fi comis o „ilegalitate” vizibilă. De aceea, la indicația complicilor a fost readus la **clinica privată** de „caritate”, la aceeași secție „Caritas” a aceleași „Case de sănătate Caritatea” patronată de același complice dr. Șuțu.

De data aceasta, **pentru o aparentă acoperire, internarea trebuia să o recomande/** și a recomandat-o **un consiliu**. Acest consiliu a fost convocat ad-hoc de patronul „clinicii”, dar – coincidență!, nu se putea altfel – reprezentat de avocatul său, aceeași persoană guvernamentală care recomandase printr-un simplu [d]”**enunț**” și plătise cu bani proprii prima internare din **28 iunie 1883**.

Acum, după aceeași modalitate tipică de arestare, forțată, urmată de o nouă internare, în ospiciul „Caritas” al dr. Suțu, efectul devastator al tratamentului impus consta în mărirea supradozei de mercur injectabil. Deci, o nouă falsă dovadă ca suport pentru a i se intenta un nou „**Proces civil**” de **interdicție** prin care **poetului ziarist militant i se interzicea participarea la viața civică**, adică eliminarea definitivă din viața publică pe motive politice.

Adevărat, și de data aceasta „**pacientul arestat**” se afla indiscutabil/la vedere **într-o deplină stare de sănătate fizică, luciditate intelectuală** și în deplină putere de a se implica conștient în acțiuni publice de interes major pentru **cauza națională**, dar căruia tocmai de aceea trebuia/se voia să i se întocmească un nou dosar penal, al II-lea și ultimul. Cu deosebirea că acest dosar era încărcat grafic cu însemne/înscrisuri ce frizau „gravitatea” faptei, siguranța națională: „Stema României”, simbolistica și ștampila Regatului României pe „**Dosarul Tribunalului Ilfov, secția II civilo-interdicțională. Mihail Eminescu...**, nr. 645, aprilie 1889”.

Confecționarea dosarului penal, luarea deciziei privind „interdicția” civică și locația executării pedepsei, toate acestea au fost și de data aceasta ascunse opiniei publice, probabil de aceea nici **nu s-a menționat vreodată oficial undeva/de către cineva motivul real**, în cazul de față acel articol politic de ziar, incriminatoriu la adresa guvernului, scris de Eminescu (fără semnătură) care a provocat incidentul politic răsunător privind căderea guvernului. Pentru a justifica arestarea, executarea pedepsei, implicit ascunderea adevărului **în vederea întocmirii dosarului penal s-a apelat (iar, doar) la o motivare fictivă – lipsită de fapta incriminatorie**. Această „faptă incriminatorie” a constat în **însăilarea unor**

false și ridicole ipoteze din dosarele anterioare: „Sunt 6 ani de când a fost izbit de o manie acută, pentru care a fost căutat și aici în Institutul Caritatea și în străinătate, de unde s-a întors calm, însă cu debilitate intelectuală, până acum două luni, când **oarecare fapte** impulsive și scandaloase [!!! care?, când?, unde?, cum?, – nu cumva „fapta” era un „oarecare” articol antigubernamental, care a determinat demisia ministrului de justiție ??! și] au provocat reșezarea sa într-un azil special...**spre liniștea publicului**” (care public?, poate **elita politică**?). Oricum nu se avea în vedere societatea civilă, cu atât mai mult comunitatea scriitorilor și ziariștilor independenți, în general opinia publică neinformată, dar intoxicată cu pseudo-legende despre „alienatul mintal” și despre grija „caritabilă” pentru sănătatea lui.

În perioadele de detenție, tratamentul principal – mercurul inhalat sau injectabil, însoțit de subzistența din ospiciu induceau pacientului stări de pierdere a lucidității până la paralizie (precum în ianuarie 1887, când la un incendiu devastator din Botoșani doar ploaia și pompierii au salvat casa în care ținut pe un pat de fier poetul zăcea paralizat, neajutorat, abandonat, sora sa Harieta reușind să se târască afară între fiarele ce o susțineau, strigând după ajutorul nimănu) (14).

Se știe că, între perioadele de detenție, recăpătarea stării de sănătate a lui Eminescu se datora fizicului/trupului său de o constituție și rezistență incredibile. În prima jumătate a anului fatidic 1889 toate situațiile de viață amplificau treptat statutul de martiriu: în ianuarie zguduirea psihică produsă de scandalul politic declanșat de articolul său antiguvernamental, februarie suferința arestării și efectele ei, martie-aprilie povara nedreptății dosarului penal. Practic, acestea urmăreau umilirea sa ca pacient „delicvent politic”, purtat demonstrativ de la un ospiciu/stabiliment de nebuni la altul: mai întâi prin reflex la ospiciul dr. Șuțu, din greșeală la Mărcuța, apoi readus la ospiciul dr. Șuțu, unde – funcție de „gravitatea” acuzațiilor din acest „**cel mai greu**” dosar penal acestea se putea administra de către medicii cei mai „calificați”, între altele, supradozele crescându-se cu mercur, – toate paradoxuri ce frizau prăbușirea.

În ce privește această **perioadă deprimantă**, ar fi nedemn să nu amintim măcar câteva dintre **momentele ei de reverie** cu semnificație istorico-literară profundă privind **viabilitatea irezistibilă a geniului** eminescian.

S-a observat că și în asemenea împrejurări ale vieții de martiriu, Eminescu **strălucea între mințile luminate ale vremii**. După arestarea din februarie și încarcerarea în ospiciu, atunci când (în martie-aprilie) i

se pregătea statutul de „interdicție”, într-un moment de așteptare a deciziei de a i se întocmi dosarul penal:

• În **martie 1889, Alexandru Vlahuță** îl vizita pe Eminescu după această ultimă arestare și izolare cu statut de „nebun” în ospiciul din „București, str. Plantelor nr 4”. În drum spre ospiciu, emoționat la gândul de a-l revedea pe poet, Alexandru Vlahuță își amintea de splendoarea înfățișării și firii poetului cuceritoare de la o întâlnire care a avut loc înaintea primei arestări din **1883**. De data aceasta lui Eminescu „i-a părut bine când m-a văzut. Îmbrăcat într-un palton lung și târând în picioare niște galoși mari de gumilastic!, se plimba prin odaie cu mâinile la spate. M-a întrebat de prieteni, căindu-i și vorbind de ei cu milă...Privirea-i era dusă, obrajii palizi și căzuți, glasul târăgănat și somnoros. Avea mai mult aerul unui om ostenit din cale-afară. Îmi spuse cu un ton important un **PLAN al lui de reorganizare socială la care se gândea mult, o lucrare colosală, care îl muncește și-i dă nopți de insomnie și dureri de cap ucigașe** [posibil, „Planul” bazat pe ideile din articolele sale economice, care a făcut peste timp obiectul unui volum aparținând marelui economist român Mihail Manoilescu, apărut în 1927 la Paris în limba franceză, apoi în engleză și italiană, iar în 1932 în limba portugheză și **adoptat în 1970, ca „Program economic” de statul brazilian, „datorită căruia Brazilia a avut cea mai mare**

dezvoltare economică din lume” (26)]. Adusei vorba de poezie. Atunci, cu o bucurie de creator copilărește arătată, scoase din buzunarul paltonului un petec de hârtie și așezându-se pe scaun **începu să citească...un șir lung de strofe, de o sonoritate și de un efect ritmic fermecător...**Am ascultat cu uimire peste 20 de strofe, sonore, fiecare vers părea rupt dintr-o poezie frumoasă. Mi-aduc aminte că două vorbe – foc și aur – reveneau mereu. N-am putut reține decât aceste patru versuri: *„Atâta foc, atâta aur/Și-atâtea lucruri sfinte/Peste întunericul vieții/Ai revărsat, Părinte!”* A sfârșit apoi, lăsând, tăcut, privirea în pământ. După câteva minute de tăcere își împreună mâinile și, ridicându-și ochii în sus, oftă din adânc și repetă rar, cu un glas nespus de sfâșietor: «Of, Doamne, Doamne!»“

• **Vasile Alecsandri**, cu ani în urmă declarat public „**Poet național**” sau „**acel rege al poeziei**”, cum îl numea Eminescu în poezia *Epigonii*, la rândul său, cunoscându-l și apreciindu-l în culmea creației pe Eminescu, bardul de la Mircești cu ceva timp în urmă scria cu onestitate strălucita poezie cu aluzie discretă, „*Unor critici*”, dar cu care a uimit lumea literară românească (o lume de dincolo de zidurile surde ale ospiciului în care acum era prizonier Eminescu): „*E unul care cântă mai dulce decât mine? / Cu-atât mai bine țării, și lui cu-atât mai bine. / Apuce înaintea s-*

ajungă cât mai sus, / La răsăritu-i falnic se-nchină-al meu apus”

• **Bogdan Petriceicu Hașdeu**, adunându-și gândurile și convingerile din ceastă perioadă de prăbușire a poetului în ospiciu protesta în „Revista nouă” ca reacție la sfârșitul tragic al martiriului eminescian: „Pentru unii dovada grozavă că **Eminescu murise ucis**, așa cum Harieta însăși, ținută departe, crezu”. Dar să mai reținem – **la fel și în anul 1883**, când poetului român era ostracizat în același ospiciu din țara sa – **B.P. Hașdeu îi lua apărarea poetului la Congresul Asociației literare Internaționale din Olanda-Amsterdam; acum însă, în primăvara anului 1889 când Eminescu își încheia martiriul tot în ospiciul dr. Șuțu**, în aceeași „Revista nouă” mărturisea, înaintea altora, deosebita prețuire pentru meritele excepționale ale genialului poet: *„Eminescu a lăsat multe versuri admirabile; însă meritul lui cel mai covârșitor...este acela de a fi voit să introducă și de a fi introdus în poesia românească adevărata cugetare ca fond și adevărata artă ca formă, în locul acelei ușoare ciripiri”* din vremea sa

• Tot atunci, cunoscutul economist **A. C. Cuza**, un admirator și ulterior editor al poetului, afirma: *„Eminescu a fost un om pe deplin sănătos, un sfânt dezbrăcat de orice interes egoist,...un geniu, din cele ce se nasc la câteva secole unul”* (24)

• Titu Maiorescu retrăind în sine tragismul aceluia moment din viața omului Eminescu, sintetizând ce au scris unii sau contrazicându-i pe alții, lansa ideea falsei „legende că mizeria ar fi adus pe Eminescu la nebunie – deci ea – trebuie să aibă soarta multor alte legende: să dispară înaintea realității”. Maiorescu considera că alta era cauza pe care o intuia și o lansa primul, preluată/perpetuată de alții ca certitudine: „Dacă a înnebunit Eminescu, cauza este exclusiv internă, este înăscută, este ereditară”, așadar conștient/împăcat cu sine a concurat la izolarea lui în ospiciul privat al clientului său dr. Șuțu. În preajma momentului tragic al morții poetului, în cele din urmă străfulgerat de conștiința sa ca mentor, promotor și prevestitor al destinului profetic al poetului neamului românesc ne-a lăsat, unice și providențiale judecăți de valoare istorico-literară, în bilunarul „Convorbiri literare”, scrise și apoi publicate în primul număr al revistei, după decesul din 15 iunie 1889: *„Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturei europene de astăzi”*. iar după o îndelungată și responsabilă „luptă dreaptă” a turnat „limba veche în formă nouă”, lăsându-ne moștenire o limbă literară modernă etalon în care și-a scris opera (poetică, n. a.), „ce a produs asupra tuturor o adâncă impresie.. Și ei au simțit în felul lor ceea ce a simțit Eminescu, în

emoțiunea lui își regăsesc emoțiunea lor; numai că el îi rezumă pe toți și **are mai ales darul de a deschide mișcării sufletești cea mai clară expresie**, așa încât glasul lui, deșteptând răsunetul în inima lor, **le dă totdeodată cuvântul ce singuri nu l-ar fi găsit**. Această scăpare a suferinței mute prin farmecul exprimării este binefacerea ce o revarsă poetul de geniu asupra oamenilor ce-l ascultă, **poezia lui devine o parte integrantă a sufletului lor**, și el trăiește de acum înainte în viața poporului său”.

Cu **notorietatea** de care se bucura ca literat în epocă, așadar tocmai atunci, **sub povara prăbușirii induse a poetului, a ținut cu demnitate să intervină energic** de la cea mai prestigioasă tribună literară a vremii. Această publicație, în care poetul a debutat și care l-a consacrat, prin vocea lui Maiorescu **lansează acum contemporanilor săi și viitorimii o mărturie vizionară**, cu care se încheia strălucitul său studiu despre *„Eminescu și poeziile lui”*: **„Pe cât se poate omeneste prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului său și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a veșmântului cugetării românești”**.

În acea vreme a sfârșitului de martiriu, așadar, pozițiile, ideile, previziunile erau frecvente și

percepute ca semnificații ale spiritului, așa cum erau ele emanate de multitudinea datelor medicale/politice/ biologice/literare cotidiene, mocnind în spuză incertitudinii sau clocotind în flacăra contradicțiilor precum cei care le generau.

Așa, între **30 mai și 1 iunie**, ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut la vedere în viața socio-culturală publică, însă posibil dominat de remușcări în fața adevărului, de puțini cunoscut din cercul lui, doctorul Șuțu comunica în stil propriu unui gazetar despre starea poetului: **„Bietul Eminescu e victima unei prea mari frământări intelectuale. Astăzi când e nebun și tot se vede într-însul cât a citit”**. Revenind imediat la comanda căreia el era complice, potrivit ziarului „Curierul nou” din Botoșani, „d-rul **Șuțu**, în căutarea căruia se află” Eminescu, sigur **„nu dă nici o speranță de scăpare**, din contră, el spune că boala se agravează mereu [fără să spună că datorită dispoziției sale personale de mărire a supradozei de mercur injectabil] și că [de aceea/așa se voia] **nu poate fi departe momentul când ea va conduce la un deznodământ fatal!**”. Mărturisirea Dr. Șuțu în calitate de executor recunoaște că va îndeplini sigur voința grupului de adversari politici ai proscrisului ziarist interzis.

10 IUNIE 1889, un **„consiliul de familie”** (fără participarea membrilor familiei poetului), constituit pentru „examinarea” pacientului Eminescu, încheie un

proces verbal din care cităm: „Suntem de părere că **boala** de care suferă acum în a doua și **cea mai «grea recidivă»** [adică „neburnia” de a recidiva scriind articole politice antiguvernamentale din ce în ce mai virulente, precum ultimul, cel pentru care lucidul ziarist patriot a fost arestat, dar abia acum se recunoaște public, deci] **reclamă** neapărat **interdicția lui** și „rânduirea unui tutore...care să se poată îngriji de cuviincioasa întreținere a **interzisului**”. Tutorele „cuvincios” a rămas însă tot ospiciul, „caritabil”. În acea zi de **12 iunie**, în urma cererii acestui consiliu de familie. **Tribunalul Ilfov dă avizul** pentru punerea lui Eminescu sub **interdicție**, astfel legalizându-i/legiferându-i statutul social de „interzis” în țara sa. Ca justificare/prevenire a ceea ce urma să se întâmple, în **12 iunie**, cu trei zile înaintea sfârșitului tragic așteptat/indus, pe baza dosarului de interdicție din februarie delegă pe judecătorul G.G.B. ca însoțit de procuror să ia **pacientului „lipsit de responsabilitate”** un disimulat interogatoriu...

Contrar știrilor transmise în exteriorul ospiciului privind starea de degradare a sănătății bolnavului declarat „alienat mintal”, aflându-se în preajma acestuia, **Dr. Tomescu** nota parcă pentru posteritate despre **starea de sănătate bună a pacientului** – evident după punerea lui sub interdicție și înaintea momentului injectării ca urgență a supradozei cu

mercurul ucigător – de altfel, **așa cum îl văzuse Vlahuță** în timpul ultimei vizite: „Articulația cuvintelor este normală. El pronunță bine și clar și nici gângăvie, nici bolboroseală, nici **acele diverse defectuoziități** așa de comune în maladiile cerebrale **nu s-au putut observa până în ultimele zile ale vieții sale**...La autopsie s-a reținut: creierul lui Eminescu cântărea 1490 gr., lobul stâng fiind cu 25 gr. mai greu decât lobul drept [deci, nu a fost mâncat/distrus/degradat de sifilis, cum ar fi așteptat unii]. **Nu au fost descoperite elemente de boală patologică. A FOST ÎMBOLNĂVIT datorită tratamentului cu morfină și mercur!** (27). Dr. Vladimir Beliş, specialist în medicina legală, și dr. Ovidiu Vuia, neuropsihiatru, au dovedit și ei ulterior că **bolile lui Eminescu nu erau decât simple fabulații, o modalitate de a acoperi necesitatea suprimării acestuia** (28).

*

După moartea poetului, mai ales aproape de zilele noastre, îndeosebi după desecretizarea arhivei Primului ministru al Austro-Ungariei și după descoperirile din Arhivele naționale sau din publicații editate în alte țări, demersurile pentru aflarea adevărului despre boala și moartea poetului au fost

valorificate în lucrări editate recent. De reținut noutatea și valoarea unui set de surse anline de ultimă oră, cu regim de circulație internațională, deci accesibile oricui, din care în cele câteva pagini de mai jos preluăm date și opinii care confirmă, completează sau explică cele prezentate de noi anterior, în carte și în paginile acestui text. Unele dintre aceste surse (îndeosebi din 2018, nr. 27, 31, 33) ne sugerează titlul generic sub care pot fi grupate aceste noi date: „Adevărul despre moartea lui Mihai Eminescu”.

Reprodus selectiv fără ghilimele, textul indică/reprezintă: Un episod extraordinar al istoriei românilor, ținut permanent secret,...legat de “boala” și moartea poetului național al României, Mihai Eminescu. Acesta, așa cum s-a văzut, s-a manifestat direct și partizan la ziarul „Timpul”...Ceea ce se cunoaște de către foarte puțini inițiați este însă cumplit: pentru atitudinea sa, Mihai Eminescu a fost ucis...În Jurnalul lui Maiorescu s-a găsit următoarea notă, din ziua fatală: “Foarte cald! În zilele trecute încercări de aranjament cu Alex. Soutzo”, referire la combinația cu doctorul Șuțu. În aceeași zi, 28 iunie 1883, la 6,30 dimineața, Maiorescu și inginerul Simțion (apropiat de-al lui Maiorescu) s-au dus la ospiciul particular al doctorului Șuțu și au convenit cu acesta ca în aceeași zi lui Eminescu să i se facă internarea pentru

o lună de zile. Aceasta avea însă să se prelungească și să se repete pentru câțiva ani, până la uciderea sa.

„Prin acest demers ilegal – arată C. Cernăianu – avocatul Maiorescu acționează contra principiilor fundamentale ale Dreptului, aranjând internarea lui Eminescu în lipsa garanției că «protejatul» s-ar fi alienat și stabilind (pe ce criteriu?) o anume perioadă a șederii acestuia în ospiciu.”. Ajuns acasă, Maiorescu îl anunță pe Theodor Rosetti (mare maestru comandor al Marelui Orient al României, totodată membru, ca și Maiorescu, al lojii masonice Steaua României, la acea dată președinte al Curții de Casație) că treaba este pusă pe roate: “apoi am venit acasă, am înștiințat încă pe Th. Rosetti despre aceasta” (din Jurnal). Un al doilea bilet îl trimite lui W. Kremnitz, al cărui sens rămâne obscur și secret: “Din păcate, încă incert. Altfel, toate bune!” (traducerea corectă a celei de a doua propoziții ar putea fi: “Șuțu în regulă”, textul de mâna, în germană, al lui Maiorescu, Sonst alles gut, semănând mai degrabă cu Soutz alles gut).

Al treilea bilet trimis de Maiorescu este către Mihai Eminescu, pe care îl cheamă să îi facă o vizită. Plecând de la redacția ziarului Timpul, Eminescu călca în cursa întinsă. Maiorescu îl roagă să se deplaseze la complicele său Simțion sub pretextul transmiterii unui bilet, ceea ce Eminescu și face. “Săracul de el, a cerut 2 lei pentru birjă, a plecat și de acolo l-au dus la Soutzo”

(la Șuțu), își amintea fiica lui Maiorescu despre sfârșitul vizitei lui Eminescu. Într-adevăr, ducându-se la inginerul C-tin Simțion,...Eminescu este așteptat [spre seară] de haidamacii lui Șuțu, este imobilizat, urcat într-o birjă sau în duba ospiciului și dus la Șuțu. "Acolo nu va mai fi gazetar, ci numai biet smintit. Planul fusese îndeplinit cu succes. Gazetarul Eminescu era «crotit» într-o casă de sănătate" (C. Cernăianu). Urmează planul doi al conspirației: legendarea nebuniei. Mai întâi se arată că gazda poetului s-ar fi adresat lui Maiorescu cerându-i, printr-un bilet, ajutorul, deoarece "Eminescu a înnebunit". Minciuna nu rezistă, deoarece Maiorescu se apucase să aranjeze internarea fără a-l vedea pe Eminescu, pentru a-i verifica starea sănătății, iar sursele legendei se contrazic: mai întâi, biletul a ajuns la o oră ulterioară plecării lui Maiorescu la Șuțu; apoi, sunt două variante privind persoana care ar fi trimis biletul, Slavici în prima, soția sa născută Szoke, în a doua. Privitor la **criza de demență** manifestată în public de Eminescu, cum că **ar fi scos un pistol** spre a se duce să îl împuște pe rege, ea **a fost fabricată târziu** (spre a nu mai putea fi verificată) și lansarea ei publică s-a pus prin presă... pe seama masonului **Gr. Ventura** (deși acesta **nu a relatat niciodată așa ceva în timpul vieții sale**). "Lipsa oricărei mențiuni [în Jurnalul zilnic al lui Maiorescu] privind pretinsele amenințări făcute de Eminescu cu

revolverul... par să arate că toate acestea constituie **zvonuri care nu fuseseră încă inventate la data la care Maiorescu și-a completat jurnalul**; de altfel, cum am arătat, **povestea a fost pusă în largă circulație** de către [ziarul] **Adevărul în 1911**. În aceeași zi [seara la ora 7], a «internării» lui Eminescu, la ora 17 Maiorescu pleacă în străinătate pentru o perioadă de o lună și jumătate. Din această clipă și până la revenirea sa, Eminescu nu mai putea fi eliberat din ospiciu nici măcar la cererea rudelor, pentru că persoana care îl internase era, totodată, singura abilitată legal să ceară externarea lui.” (C. Cernăianu). Toți cunoscuții lui Eminescu, mai ales conspiratorii, pleacă rapid în străinătate, în timp ce presa publică o știre anostă: “Dl. Mihai Eminescu, redactorul ziarului Timpul, a înnebunit. Dl. Paleologu va lua direcțiunea suszisirului ziar”. “Flagrantele ilegalități comise pentru înlăturarea lui Eminescu din viața publică – scrie C. Cernăianu – arată că liderii Junimii erau capabili să ascundă răpirea și sechestrarea unei persoane, spre a o supune cu de-a sila unui tratament care nu-i era necesar, după care, tot ei, folosind falsuri și dezinformări, creau victimei o imagine melodramatic deformată, dar suficient de credibilă încât să reziste vreme de mai bine de un secol.

Așa s-a născut un veac de falsă compătimire, un veac în care abilitatea câtorva a făcut ca revolta publică

să fie înlocuită cu mila. În acest context, chiar este de crezut că, dacă Eminescu ar fi fost nebun cu adevărat, iar Junimea ar fi dorit să încerce recuperarea lui, nu ar fi fost capabilă de a-l interna fără tam-tam?...

Una peste alta, între ilegalitățile comise de Șuțu în clipa preluării lui Eminescu sunt și următoarele:
- l-a primit pe Eminescu în ospiciul său (particular?), cu toate că acesta, nesuferind o recidivă, boala lui era incertă și, prin urmare, trebuia să stea fie la un spital, fie în arestul Poliției (cum avea să se procedeze, la 6 noiembrie 1886, la Iași);

- l-a internat pe Eminescu în lipsa unei cereri scrise de admitere, care să cuprindă "numele, prenumele, profesiunea, religiunea, etatea, domiciliul, atât al pătimașului cât și al petiționarului", alături de informații privitoare la "felul de relațiune ce ar fi având acesta din urmă cu smintitul" (Decretul 1012, art. 8);

- l-a acceptat fără "vreun act medical scris de doi medici";

- nu a respectat intervalul maxim în care medicii trebuiau să se pronunțe asupra stării sănătății pacientului (3 zile), semnând așa-numitul lui certificat medical după o săptămână de la internare;

- nu a înștiințat „Administrația specială” asupra internării;

- nu a solicitat constituirea unei comisii care să-l examineze pe Eminescu;

- nu a întocmit Buletinul unde va scrie cauza admiterii" (Decretul 1012, art. 16).

Urmează autopsia...Nu se constată nimic important ca indicii de boală. Dr. Tomescu, concluzionează: "Eminescu n-a fost sifilitic". Ideea aceasta s-a născut din doctrina eronată ce profesă o școală germană că paralizia generală este totdeauna o manifestațiune sifilitică, tot așa de neadevărată ca aceea care susține că toate sclerozele cerebro-spinale sunt de origine sifilitică...Adevărata cauză a „maladiei” lui Eminescu pare a fi surmenajul cerebral, oboseala precoce și intensă a facultăților sale intelectuale."

Crimă [a fost] acoperită cu un certificat medical. În destinul lui Eminescu, biletul scris și semnat de doctorul Al. Șuțu la 5 iulie 1883 și acceptat drept "certificat medical" a jucat un rol fundamental, fără el lipsind absolut orice temei legal care să justifice cât de cât internarea...Degeaba și-a pregătit avocatul Maiorescu un **alibi** atât de solid ca plecarea din țară, tocmai în acea zi? [cu două ore înainte arestări/internării lui Eminescu]. În plus, acest fals document [biletul ca„certificat medical"] avea să fie folosit în viitor, simpla lui existență permițând declararea unor "recidive" și făcându-le credibile

pentru publicul larg și pentru amicii de bună-credință. Majoritatea biografilor lui Eminescu au considerat acest „document” un fel de înscris sacru, asupra căruia nu se poate face nici un comentariu. Ei nu au intrat la idei nici măcar atunci când diagnosticul inițial, stabilit de Șuțu, a fost înlocuit cu altele, puse de alți medici, sau când au văzut că a fost supus tratamentului folosit în altă boală decât cea declarată...Încercarea lui Șuțu de a induce în eroare, astfel încât, pe baza unei probe materiale plăsmuite, să obțină o decizie judecătorească, prin care Eminescu să fie privat de toate drepturile lui civile, mi se pare indiscutabilă. La toată această mizerie, l-a avut permanent alături pe Titu Maiorescu, omul care, avem motive s-o credem, a și inițiat acest demers odios. Potrivit jurnalului intim al acestuia din urmă, mai mult sau mai puțin conștienți de ceea ce fac, doctorul Șuțu și Simțion i-au devenit complici, într-o faptă necugetată... Pus în cămașă de forță, Eminescu a fost predat “Spitalului...“Caritas”. De ce doctorul Șuțu numea acest stabiliment [din strada Plantelor nr.9, unde a fost internat Eminescu] “Institutul Caritatea” și nu “Institutul Caritas”? Era Caritatea o subunitate a Spitalului Caritas ori o asocierie în care Șuțu, proprietar al terenului, era parte? Se găsea în strada Plantelor un fel de secție specială a Spitalului Caritas, profilată exclusiv pe suferinzii de boli psihice? Asta ar însemna,

însă, că Eminescu a fost, de fapt, închis la "Spitalul ...Caritas"!

Odată închis, Eminescu a fost practic scos de sub protecția publică și chiar a rudelor sale. La 18 iulie 1883, fratele lui Mihai Eminescu, Matei, îi scria lui Maiorescu: "Sunt informat că fratele meu Michai Eminescu este serios bolnav; vă rog din suflet răspundeți-mi urgent unde se găsește ca să vin a-l lua la mine pentru vreun an și dacă binevoiti a-mi arăta adevărata stare materială a lui ca să vin pregătit, căci am vreo 200 de galbeni într-un loc, îi iau și-i cheltuiesc toți pentru el". Titu Maiorescu s-a prefăcut însă că nu a primit scrisoarea lui Matei Eminescu. La rândul ei, Veronica Miele nu a putut pătrunde în Institutul Caritatea (Caritas) și nici măcar nu a putut afla dacă Eminescu era sau nu internat aici. La câteva luni de la îndepărtarea lui Eminescu de la Timpul și din viața politică, Maiorescu își nota în Jurnal: "mare recunoaștere a importanței mele politice".

Următorul pas a fost acela al îndepărtării din țară a lui Eminescu [„îndepărtare” de ospiciul lui Șuțu sub presiunea internațională, provocată de congresul de la Amsterdam]. Însoțit de gardieni, el a fost transportat ilegal la Viena, în data de 20 octombrie 1883...În momentul plecării din Gara de Nord, Eminescu i-a strigat lui Maiorescu, prezent la plecarea sa: "Dr. Robert Mayer, marele moment, o conspirație...". Este posibil ca

Eminescu să îi fi făcut, astfel, o aluzie lui Maiorescu asupra legăturilor acestuia cu baronul Mayer, ambasadorul Austriei la București și la implicarea celor doi în conspirația împotriva sa. De altfel, în data de 2 decembrie 1883, deci la mai puțin de două săptămâni, Titu Maiorescu nota în Jurnalul său: "La ora 12, prânz la baronul Saurma (ministru plenipotențiar german), cu baron Mayer (ministru plenipotențiar austriac) și cu contele Monts și consilierul aulic Metz".

Odată plasat într-un ospiciu din Viena (Döbling), Eminescu intră sub observația celui mai mare dușman al său, ...P..P. Carp, care deși politic în opoziție față de guvernarea de la București, primise de la guvernanții liberali postul de ambasador al României la Viena. P. P. Carp îl și vizitează, în data de 5 februarie 1884 și consideră, savant, că Eminescu nu este perfect vindecat: ...deci încă nu ar fi indicat a se întoarce în România, așa că mai este plimbat prin Italia și ajunge la București în 27 martie 1884, iar pe 7 aprilie 1884 este expedit la Iași. Maiorescu scria: "Când l-oi ști pe Eminescu plecat, ...și așezat la Iași, atunci abia îmi voi permite să mă gândesc la ale mele!" Eminescu avea să spună, la rândul său: "m-au târât prin Italia..., acum m-au târât din nou la Iași..."...[După un timp aici a fost arestat din nou]. Dar atuncea el era considerat, în acte, un om sănătos și liber, ceea ce dovedește că urzeala conspirației împotriva lui Mihai Eminescu conținea, pe lângă masonerie...și

puterea politică a [unor] state europene...Pentru trimiterea și supravegherea lui Eminescu în străinătate, Maiorescu îl desemnase pe Al. Chibici-Rîvneanu. Acesta nu a pus însă niciodată pe hârtie relatarea celor câteva luni de deplasare în străinătate a lui Eminescu, motivându-și reținerea astfel: "Europa braucht Ruhe" (Europa are nevoie de liniște)...Din cuvintele lui Chibici transpar două elemente: Eminescu era o problemă nu atât internă, cât externă, el interesând (fapt dovedit) anumite mari cancelarii europene și, în al doilea rând, el nu era bolnav – un nebun autentic nefiind periculos decât pentru sine și pentru cei din imediata lui apropiere...Nu au trecut nici trei luni de zile (în altă variantă mult mai puțin) de când Eminescu și-a reluat activitatea de ziarist și, la 3 februarie 1889 (conform doctorului Șuțu, în ianuarie 1889), el a fost ridicat[/aresttat] prin ordinul Poliției Capitalei și dus la Spitalul Caritas, internat, supravegheat și supus tratamentului medical [cu supradoze de mercur]. Mai țineți minte pe cine înștiința în primul rând Titu Maiorescu, în 28 iunie 1883, că a perfectat aranjamentul cu Șuțu privind internarea lui Eminescu ca nebun? Pe colegul și superiorul său mason, pe Theodor Rosetti, adăugând în propriul Jurnal: "Numai de s-ar face asta fără greutate!". Acum, însă, în 1889, conspiratorii masoni din 1883 aveau puterea politică. Acum, când loja masonică Steaua României, controlând Partidul

Conservator conducea statul, când Theodor Rosetti era prim-ministru și ministru de interne, când Titu Maiorescu era ministru al cultelor, Mihai Eminescu a fost [arestat și] internat prin ordin al Poliției Capitalei și ucis brutal în spital de către un "smintit".

Dilema dacă Institutul Caritatea, în care a fost internat Eminescu de către tandemul Maiorescu-Șuțu în mai multe rânduri, este același cu Institutul/Spitalul Caritas din Dudești, este rezolvată de către chiar Maiorescu, care în Jurnalul său, la 28 ianuarie 1886, nota: "experimente de hipnotizare la Spitalul Caritatea în Dudești". Spitalul "Caritatea" din Dudești nu există, la adresa respectivă găsindu-se însă spitalul... "Caritas", ceea ce dovedește că, în gura multor români din epocă, ...Caritas devenea Caritatea...Este foarte posibil ca în arhivele, din țară sau străinătate să se descopere în viitor și alte documente, care vor confirma că moartea, la 15 iunie 1889, a poetului Mihai Eminescu a fost un act premeditat.

În tot acest angrenaj istoric, cele două fețe/ipostaze – viața omului politic și opera sa literară – în ultimul deceniu de viață au fost voit detașate (omul interzis în țara sa, iar poetul promovat/poeziile sale apreciate ca valoare națională românească de dimensiune și importanță europeană, de aceea se bucura de o receptare fulminantă prin traduceri și ecourile apărute în publicații editate în 6 limbi din 11 țări).

Datele statistice privind viața și opera lui Eminescu fiind „fapte petrecute” obligă cercetătorul la **reconsiderarea aspectelor vieții ca suport biografic al operei, – opera fiind considerată biografia sa cea mai completă** (G. Călinescu), mai sugestiv, „**toate scrierile lirice sunt momente trăite**” (Perpessicius).

Pentru evidențierea interferenței viață-operă mai reproducem un crâmpei dintr-o evocare scrisă ca ultimă „preemțiune” doveditoare a finalului de martiriu prin suprimare cu orice mijloace: într-o zi pe când se afla în curtea tip maidan a ospiciului dr Șuțu, Eminescu bucuros de vizita fostului său frizer, în dorința de a-și îmbărbăta musafirul, începând să-i cânte „Deșteaptă-te române”, tocmai atunci un „smintit” venind pe la spate l-a izbit cu o cărămidă în cap, zdrobindu-i țeasta. Urmare, martiriul prelungit atâția ani se încheia cu un **ultim strigăt: „Ăsta chiar m-a omorât”** (29) **Curând a urmat sfârșitul.**

După aproape o jumătate de secol, o voce profetică, George Călinescu depășindu-și și el îndoielile asupra martiriului poetului, aidoma predecesorului său idolatrizat Titu Maiorescu, observa: „Nimeni n-a fost lângă Eminescu în acea clipă înscrisă în filele istoriei. Nimeni nu i-a închis pleoapele, cum nimeni nu și-a lipit fruntea de **mâna cu care a dat poeziei românești strălucirea astrală, împlinind soarta pe care singur și-o descria în poezia „Despărțire”:** „*Cu fața spre părete*

mă lasă prin străini, / Să-n-ghețe sub pleoape a ochilor lumini”.

Pe la orele 3-4, în zorii zilei de **15 iunie 1889**, când Luceafărul de ziuă încă se mai zărea – cum îl putem zări și noi azi – strălucind, atunci se curma martiriul aceluia care a fost prevestit să fie și s-a dovedit a fi întruparea simbolului salvator al spiritualității neamului românesc. Atunci, în straiile lui pământești, în acel obsedant **ospiciu „caritabil”**, pe un pat de fier dintr-o odăiță insalubră, singur, **s-a stins**, fără lumânare, dar pentru generațiilor viitoare și pentru Timpul Supremul Judecător: **S-A STINS O CLIPĂ CA SĂ LUMINEZE O VEȘNICIE.**

O voce anonimă din mulțimea care însoțea pe ultimul drum rămășițele pământene ale poetului, „întrevedea **veșnicia neuitării** lui pe acest tărâm pământean, într-un emblematic „enunț”, preluat de proaspătul apărut ziar „Constituționalul” (sâmbătă, **17 iunie 1889**): „Poetul Eminescu s-a stins...**Eminescu s-a stins, după ce a strălucit ca un luceafăr. Razele gândirii lui, ca și raze de stele de mult stinse în văzduh, vor străbate și lumina încă multă [multă] vreme”.**

După aproape un secol și jumătate, semnificația momentului ni se tâlmăcește prin efectele dobândite ca o **marcă națională/brand național în procesului de universalizare**: „Astfel se stinse în al optulea lustru de viață **cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi**

vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie, și peste locul îngropării lui va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va veșteji în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale”(4). De atunci și până în zilele noastre și mai departe, **Timpul Supremul Judecător continuă să lucreze în favoarea lui Eminescu.**

Mesajul eminescian continuă să iradieze exponențial de la o epocă la alta prin opera sa în original, precum și prin traducerile literare, muzicale și plastice, și ecoul lor, – un miracol, atestat de noi în „Anul Omagial al unității de credință și de neam și Anul Comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 2018”: **receptarea** lui Eminescu în publicații editate și online în cel puțin **87 de limbi**, iar prin programe de traducere automată, în alte **63 de noi limbi**, totalul fiind acum **87 + 63 = 150 de limbi din peste 250 de țări și teritorii geografice autonome.** Fenomenul este unul similar cu cel al unor **clasici europeni consacrați** ca valori de primă mărime ale literaturii universale, cu care românul Eminescu a fost adesea comparat și este compatibil, – mai frecvent cu poeții naționali de dimensiune universală, precum italianul Dante, englezul Shakespeare, germanul Goethe, rusul Pușkin, indianul Tagore, americanul Poe, francezul Hugo ș. a.

B. Momentul 2012: Italia-Milano, Congresul internațional de psiholingvistică

Și totuși, DE CE în toiul diseminării unor asemenea evidențe, precum cele de mai sus, meandrele mentalității mai întrețin lava vulcanului în fierbere, În anii din urmă în România și în alte țări s-au întezit discuțiile privind **adevărurile ascunse despre aspecte mai puțin cunoscute ale vieții ca suport biografic al operei și al imaginii lui Eminescu în lume**. Articolele și cărțile apărute în ultimii ani în mai mică măsură și-au manifestat interesul pentru cunoașterea geniului în procesul de asimilare a moștenirii sale cultural-științifice în literatura universală și mai mult despre boala și moartea lui. Acest climat favorabil dezvoltării adevărului despre misterul bolii și morții lui Eminescu s-a reflectat însă cu deosebire în **abundența unor știri constatative** răspândite în lume mai frecvent prin intermediul canalelor/publicațiilor online **din peste 50 de țări**, sub titluri generice imperative precum: „Eminescu ziaristul arestat”, „Eminescu omorât la comandă politică”, „Eminescu, geniu ziaristic omorât la comandă”, „Asasinarea omului politic Eminescu”, „Primul asasinat politic din România”, „Omorârea lentă cu mercur a ziaristului Eminescu” etc.

“Solidaritatea” internațională în jurul lui Eminescu aflat în dificultate, despre care s-a scris în momente importante ale istoriografiei eminesciene a fost **reflectată** – după cum am văzut – în **dezbateri și documente adoptate de unele forumuri internaționale** de profil, precum **Congresul de la Amsterdam** al Asociației literare internaționale a scriitorilor din 1883, iar după mai bine de un secol la **Congresul internațional de psiholingvistică de la Milano** din 2012, iar după numai doi ani, în **3-4 Septembrie 2015**, la **Congresul Mondial al Eminescologilor de la Chișinău**, apoi în **15 ianuarie 2016**, la **Academia Română** în Ziua de Naștere a lui Mihai Eminescu și Ziua Culturii Naționale. **Efectele** acestor momente ale istoriografiei eminesciene, din păcate, au avut **mai de grabă un caracter constatativ**, precum prevedea în urmă cu peste un secol Rezoluția Congresului internațional de la Amsterdam din 1883: **„Politica de eliminare din viața publică a lui Eminescu pentru convingerile și acțiunile sale îndreptate împotriva oficialităților diriguitoare, „din păcate”, a rămas „o maladie internațională incurabilă”**.

Globalizarea a legitimat mai mult forța politicului de care s-a prevalat aceste forumuri internaționale. Din întregul arsenal de **efecte** în planul ideilor, convingerilor și al acțiunilor în favoarea lui Eminescu

vom reproduce **concluzia** de o semnificație aparte **preluată din documentele secției de „Psiholingvistică aplicată”** a Congresului Internațional de la **Milano din 2012**, care, **„în contextul agresivității în lumea contemporană”** a fenomenului – politic, subiectiv – de **manipulare socială**, în legătură cu care au fost prezentate **rezultatele unor investigații științifice prezentate** la tema în dezbatere, **„Efecte pozitive și perspective etice”**.

În comparație cu „afacerea Dreiffus”, la acest congres se prezenta cazul **„celui mai mare poet român”,** Mihai Eminescu, evocat ca **exemplu de flagrantă gravitate:** **„Eminescu a atras una dintre cele mai complexe manevre de dezinformare și intoxicare specifice domeniului serviciilor speciale.** Ca mulți alți ziaristi, **Eminescu a intrat în malaxorul aparatului represiv al poliției politice și a devenit o problemă și o afacere de Stat. Posteritatea sa a fost deformată și manevrată** de toate regimurile politice care s-au succedat în România”. Prin această poziție publică a forumului științific de la Milano, **concluzia străinătății** a fost rostită în fața întregii omeniri, dar ca să se audă și în România: **„RESTABILIREA ADEVĂRULUI DESPRE EMINESCU ESTE O DATORIE DE ONOARE”** (23).

C. Momentul 2015: București

Sub egida altui for științific, de acum românesc, cel al Academiei Române, a fost lansată o carte de mult anunțată și de mulți așteptată ca răspuns la solicitările din interiorul și din exteriorul țării (dar cu un titlu neașteptat), *„Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor”*. În intenția generoasă de a clarifica „odată pentru totdeauna” problema de mare interes a **misterului bolii și morții** lui Mihai Eminescu.

Spre deosebire de momentele anterioare, Amsterdam-1883, Milano-2012 și Chișinău-2014, care în cadrul dezbaterilor și în rapoartele publicate condamnau în fața întregii lumi cazurile de încălcare a drepturilor scriitorilor, cele mai flagrante din epocă, cum a fost cel al lui Eminescu, Cernâșevski, respectiv Dreifus, în 2015 la București cazul „flagrant” era prefigurat în chiar titlul volumului publicat, care sugera ostentativ o alternativă ca intenție controversată/polemică: „maladia lui Eminescu” versus peiorativul „maladiile imaginare ale eminescologilor” actuali.

În anii din urmă, cu o virulență neobișnuită a fost abordată public varianta oficială a legendei despre martiriul poetului sub aspectul „bolilor” poetului, încheiată cu un sfârșit tragic așteptat/voit. Încă la congresul internațional de la Milano din 2012, în

numele românilor de pretutindeni care considerau că e o **datorie de onoare „restabilirea adevărului”**, dar falsul perpetuat mai bine de un secol a continuat ca **„manevră de dezinformare și intoxicare”**.

La numai doi ani după Congresul Internațional de la Milano, **Congresul Mondial al Eminescologilor** de la Chișinău **din 3-4 septembrie 2014**, în a doua zi, după audierea comunicărilor desfășurate nu în Sala Azurie a Academiei de Științe a R. Moldova, ci la prestigiosul Centrul Academic Internațional Eminescu, unde s-a abordat și tema privind falsa legendă a bolii și morții lui Eminescu de către autorii cărților pe temă. Știut fiind faptul că discuțiile controversate din ce în ce mai intense din ultimele decenii au fost reflectate pe larg și în mass-media sau în articole și cărți publicate în România, cu ecouri în zeci de țări, urmare a dezbaterilor inclusiv pe această temă, **de la prezidiul Congresului din Chișinău**, eminescologul Theodor Codreanu a prezentat **știrea că Academia Română a preluat misiunea de a clarifica în curând** – odată pentru totdeauna – **problema**. Probabil, reputatul eminescolog era la curent cu demersurile academice de la București.

Într-adevăr, la **15 ianuarie 2015**, de Ziua Nașterii lui Mihai Eminescu și Ziua Culturii Naționale, în cadrul festivității din Aula Academiei Române, fostul Președinte al acestui for științific, literatul acad. Eugen Simion anunța că după încheierea festivității din Aulă

va fi lansată, într-o altă sală de conferințe, o carte de interes general cu titlul „*Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor*”. Volumul, cuprinde lucrările colocviului organizat în 27 iunie 2014 de Fundația Națională pentru Știință și Artă și Academia de Științe Medicale. La această reuniune științifică 13 dintre cei mai prestigioși medici și istorici români, și-au prezentat contribuțiile de strictă specialitate pe multiplele aspecte ale bolii și morții lui Mihai Eminescu. Prefața este semnată de inițiatorul și coordonatorul volumului, acad. Eugen Simion, concluziile medicilor le rezumă acad. Irinel Popescu, iar ale istoricilor acad. Ion Aurel Pop.

Interesul pentru carte a fost într-adevăr atât de mare încât anterior și în timpul lansării cărții s-a epuizat întregul tiraj, inclusiv exemplarele rezervate prin comenzi anterioare. La rândul ei, cartea cu un **titlu vădit polemic** în contrapondere „maladiei lui Eminescu” punându-se „maladiile imaginare ale eminescologilor” actuali în sensul alarmant compromițător, astfel înțeles de eminescologii valoroși și de bună credință în încercarea lor să demistifice „**maladia incurabilă**” a **politicii care își elimină adversarii**, precum în cazul lui Eminescu. Împotriva evidențelor (date și documente doveditoare, dosite, acum descoperite și folosite ca argumente ale demonstrației), titlul și prefața cărții insinuau cum tocmai acești „adversari” acum

contestatari, contaminați de „maladia incurabilă” bazată pe „teoria conspirației” încearcă să inverseze rolurile firești, reale de peste un secol, poziționându-se împotriva adeptilor încremeniți în stereotipiile / fabulațiile / falsurile oficialităților vremii – între care câțiva monștri sacri „intangibili” – implicați în construirea falsei legende a bolii și morții lui Eminescu.

Odată cu interesul general pentru carte, cum se aștepta, **lectura ei a generat reacții, ipoteze controversate, mai ales proteste, în general manifestări publice constatative care însă nu au condus la mult așteptata schimbare a mentalității proprii „tradiționaliștilor” încă dependenți de acea proverbială „maladie internațională incurabilă”**. Deși denunțată astfel încă la Amsterdam în 1883, continuă și azi mai mult să dezbine decât să unească și să omogenizeze **potențialul eminescofil constructiv uriaș existent**, în România și în alte țări, în contextul actual dominat de predispoziția demolatoare și de demitizare a valorilor istorice și culturale naționale românești, cum este și Eminescu.

În cartea apărută sub egida Academiei Române, în felul lor „bine intenționați”, dar restrictiv, **medicii au evaluat numai datele strict medicale oficiale vehiculate/comunicate în acea vreme, îndeobște cunoscute** publicului, însă fără a se întreprinde investigații în plus/suplimentare, **în legătură cu**

tratamentului administrat în clinicile-ospiciu din România, iar **perioada cea mai semnificativă a tratamentului de la Döbling-Viena a fost omisă** pe motiv că nu s-au păstrat fișele medicale. **Istoricii însă au evaluat și ei efectele, dar au investigat și evaluat cu precădere cauzele, care au condus la ipoteza științifică, cea firească, logică, din concluzii, „Bolnav sau [mai de grabă] Îmbolnăvit”.**

Președintele Academiei de științe medicale sintetizând datele din lucrările multidisciplinare ale colectivului de medici, axate pe principalele aspectele medicale ale „bolilor” poetului concluziona (ceea ce era esențial și s-ar putea rezuma astfel): SUNT GREȘITE atât DIAGNOSTICUL (nebunie/alienație mintală, sifilis, alcoolism etc. și potrivit celei mai autoritare opinii publice a vremii [11]:„Cauza este exclusiv internă, este înăscută, este ereditară”), cât și TRATAMENTUL (remediile contraindicate, cu deosebire administrarea mercurului ucigător). Și unii și alții omit (posibil din necunoaștere/ignoranță, colaterale obiectivului urmărit) efectele fizice, morale, sociale și afectarea potențialului creator, îndeosebi eliminarea ilegală din viața publică pe considerente politice a ziaristului și omului politic Eminescu (arestare ilegală și violentă de către reprezentanții poliției, internare în ospiciu, tratament barbar, dosare penale fabricate care să oficializeze statutul de

„interzis”). **Cu atât mai mult, discrepanța dintre cele două ipostaze** atât de vizibile și total detașate **una de alta, cea a poetului** (sub aspectul valorii și al receptării fulminante a operei sale poetice în țările europene, despre care se scria în principalele publicații editate în 6 limbi din 11 țări), **alta a omului politic** (interzis în țara sa ca ziarist și militant, dăruit cauzei naționale până la sfârșitul vieții sale de martiriu).

Așadar volumul în discuție nu reflectă această stare reală complexă din ultimii ani de viață a lui Eminescu, de o parte **destinul operei poetice** care nu-i mai aparține lui, ci lumii întregi și alta detașată de prima, **destinul tragic al autorului, în conflict cu politica și politicienii vremii**, de aceea eliminat din viața publică prin mijloace ilegale, **situație care a generat ascunzișuri, mistificări, legende, manipulări și dispute cu trecerea timpului din ce în ce mai aprinse**, dovadă și volumul în discuție, reprezentând încă o **scânteie care a întezit și mai mult flama**.

O sumară prezentare a obiectului cărții ne arată că **inițiatorul și coordonatorul volumului în stil propriu a rezumat în prefață concluziile sale pe marginea rezultatelor obținute de întregul grup de autori**, de altă specialitate decât a D-sale, **lăsând însă să se întrevadă și esența unor adevăruri, dar într-un limbaj voit voalat și de aceea interpretabil**: „Deducem, înainte de orice, că el [Eminescu] a fost diagnosticat greșit (de

„infecție luetică” [adică sifilis/doar sifilis?]) și că **tratamentul cu mercur a fost inadecvat** [doar „inadecvat”?, deci nu unul cu mercur ucigător]. A suferit în realitate de o **afecțiune psihică** [la început sau pe parcursul tratamentului?], declanșată de un **enorm stres și, probabil [?], de alte cauze** [ce „cauze”?, cu ce efecte?, măcar voalat puteau fi enunțate/sugerate, precum mult dezbătutele acțiuni militante ale ziaristului de apărare a drepturilor naționale, sancționate prin opresiuni ca: **arestarea cu forța și comportament violent, internarea ilegală cu plată pe bază de chitanță într-un ospiciu nu de stat (care solicita acte medicale legale) ci privat (cu înscrisuri medicale ilegale), maltratarea în ospiciu, efecte ca paralizia provocată de mercur, dosare penale de „interdicție”** sau măcar arhicunoscutele boli ale mizeriei vieții ca vechea otită și ulcerările la picioare). **Între cauzele „secundare”** numește totuși „boala” pe care medicii de azi o numesc ca afecțiune gravă/rea, în limbaj medical, **„spectrul bipolar”** sau **„tulburare afectivă bipolară”**, în limbaj popular însă însemnând o alternativă în denumire, gen zgârietură = „escoriație”, vânătăie = „echimoze”: de o parte, iar de alta suportarea cu stoicism a durerii/a schingiuirii, fără să reacționeze, nici măcar să crâcnească, iar „bipolarul” însemnând reacția/strigătul „au mă doare” sau agitarea lanțurilor de către încătușat.

De altfel, SINGURELE DOVEZI despre o asemenea „turburare afectivă bipolară”, adică măsluita alternativă 2, prin **citarea/comunicarea lor publică**, presupuse/urmând a figura în dosarele de „pacient”/„nebun”.

LA PRIMA ARESTARE din iunie 1883, în Baia Mitrachewski, – **aspectul „bipolar” 1 a constat în: reveria scăldatului din copilărie, acum însă în baia bucureșteană publică unde se refugiase de poliție, aici sub impresia revărsatului melodios al robinetelor „etern” deschise, întrerupt brusc de lovitura cu piciorul a ușii pe care astfel o deschidea polițistul repezit să-l aresteze, cerându-i pe un ton impulsiv pistolul (pe care nu-l avea, dar cu care cineva l-ar fi „denunțat” că voia/ar fi voit să-l împuște pe rege); aspectul „bipolar 2 consta în: reacția omului dezbrăcat din cadă prin „stropire cu apă” a celor din fața lui, când poliția i-a cerut pistolul, de asemenea „crima” de a se împotrivi fizic (cu violență?), adică lupta de unul singur împotriva celor „patru haidamaci” care scoțindu-l cu forța din baie l-au imobilizat și încătușat în „cămeșoiu de forță”, apoi pus în dubă, dus de poliție și fără consult ori certificat medical internat imediat în ospiciu, însă mai „grav”, în drum spre ospiciu **bătaia cu pumnii în pereții dubei și strigătul în gura mare „Ajutor!”**, de lumea se oprea în loc, iar cineva recunoscându-i vocea, ulterior în**

amintirile sale nota că recunoscându-i vocea, auzi riposta: – „**Auziți!, asta e vocea lui Eminescu**”.

La **ALTĂ ARESTARE** (oficial consemnată ca „**reținere**”), după ce un jandarm „ridicându-l” de la poliție/prefectură și însoțindu-l într-o căruță departe, tocmai la „ospiciul de alienați mintali” al Bolniței Mănăstirii Neamț (**tăcerea/supunerea presupunea aspectul „bipolar” 1**), la internare motivul declarat oficial și consemnat (ca **aspect bipolar 2**) era un „**comportament necontrolat**” (pentru care a fost „reținut”/arestat, adică cineva ar fi auzit că Eminescu ar fi fost văzut într-un local urcându-se pe o masă fluturând un fular alb și strigând: „A sosit frumoasa suedeză!”).

LA următoarea și **ULTIMA ARESTARE** **fapta/dovada incriminatorie era fățiș/voit nu una reală** (cea reală, **aspectul „bipolar 2** era articolul polemic antigubernamental publicat de ziaristul „proscris”/interzis, care a produs „scandal” politic și demisia ministrului de justiție”, iar **aspectul „bipolar” 1** era **resemnarea** față de „lumea lupilor” în care presupunea că este adus, cum mărturisea unui amic, după tratamentul administrat pe corp cu o funie udă și cu noduri). În dosarul penal, în care prin **sentință judecătorească** era „interzis” definitiv pe durata întregii vieți, figura ca „**faptă**”/dovadă incriminatorie (**aspectul „bipolar” 2**) descrierea cu un oarecare talent pueril ce privea „pelerinajul” poetului pe la ospiciile din București

și Viena, adică falsele ipoteze din dosarele penale anterioare: **„Sunt 6 ani de când a fost izbit de o manie acută, pentru care a fost căutat [tratată] și aici și în străinătate, de unde s-a întors calm, însă cu debilitate intelectuală”** care l-au condus la **„OARECARE FAPTE IMPULSIVE ȘI SCANDALOASE”**.

În excepționala biografie romanțată, *„Viața lui Eminescu”* (1932) de G. Călinescu, *„din păcate”* capitolul *„Boala, agonia și moartea”* abundă în reproduceri conținând în aceeași viziune ca cea de mai sus, tot *„fapte”* (?), pe care de regulă a fost construită acea mult disputată legendă oficială a *„neburiei”, devenită un „mister”* nedemistificat timp de peste un secol. Pentru efectul senzaționalului în această carte au fost **preluate din ziare picanterii/falsuri** adesea jenante, deoarece biograful *„pornește”* și de la ziaristii ale căror fabulații *„picante”* adesea nu le verifică, ci după mai bine de un secol le reproduce și nemodificate până azi circulă în edițiile apărute în România și – cu atât mai nepotrivit – în alte câteva zeci de țări (traduceri integrale-tipărite și în format electronică, fragmente citate, rezumate, comentarii, ecouri). Din zecile de exemple despre **starea poetului** cităm, între altele, mai întâi după *„Curierul român”* din 1887: lemn putred, spumegare lăuntrică, agonie morală, șoptea rugăciuni pentru fericire, acum cu mintea întunecată declama din Homer; pe alocurea chiar se induc concluzii ca acestea, –

Corpul său e un adevărat putregai...Rănilile ce-i acoperiseră mai tot corpul s-au redeschis din nou și încă cu mai multă furie ca mai înainte...Nenorocitul e la starea cea mai disperată, neputând părăsi patul de săptămâni întregi...Conștiința lui Eminescu, obosită, mai luptă câțeva vreme împotriva asaltului tumultuos al imaginației ce voia să rupă zăgăzul rațiunii... Neliniștit de spumegarea lăuntrică și...de ideea unei cabale urzite împotriva-i”.

În același timp, în prezentarea „bolnavului” Eminescu, biograful uneori „pornește” nu de la „fapte”, ci **deucează/reproduce situații ale personajelor din scrierile publicate**: „În minte îi veni acum stingerea fericită a călugărului Euthanasius și viața fără prihană a lui Ieronim din Cezara și, cum știa [?, nebunul, un „lemn putred” și „cu mintea întunecată”] că aceste personaje nu sunt decât alte fețe ale persoanei sale, binecuvânta pe toată lumea, șoptind rugăciuni pentru fericirea ei”.

Evenimentul din fatidica zi de 28 iunie 1883 – care circula ca știre în Europa despre „înnebunirea subită” a „genialului”/„nefericitului” poet român – era prezentat în **forma neconfirmată de documente reale**, dar preluată, astfel perpetuată și manipulată mai bine de un secol în țară și în alte țări: „înnebunitul subit”, acum „alienat mintal” și „sifilitic” a alergat, de grabă/„se duse la cafeneaua Capșa și încercă, vociferând din ce în

ce mai tare, să convingă de acest silogism impecabil pe dna Capșa...Gr. Ventura, care se afla acolo, se arătă cucerit numaidecât de această idee și propuse poetului să meargă împreună cu trăsura la Cotroceni, unde, desigur, regele nu se găsea. Întorcându-se pe splaiul Dâmboviței, lui Ventura îi veni ideea că [pe acea „căldură!”-Mairescu, preluată de alți ca „mare căldură” sau „căldură înăbușitoare”, deci] o baie ar fi prielnică lui Eminescu, și de aceea îl lăsă la baia Mitraszewski (p. 54), în str. Poliției. Poetul uitase acum de neajunsurile regalității și, văzându-se în apă, fu năvălit de dorința talazurilor marine și de voluptatea somnului veșnic pe țărmul mării (p. 220): „*Mai am un singur dor /Să mă lăsați să mor/ în liniștea serii,/ La marginea mării*”; altă variantă – după aceleași amintiri ale altora, inventate după moartea lui Ventura – plecând de la Capșa cu pistolul să-l ucidă pe rege **la Cotroceni**, pe drum „**uitase de neajunsurile regalității, [s-a dus la] baia Mtraşewski ca să-și aducă aminte de scăldatul...și de voluptatea somnului veșnic pe țărmul mării**” (reia același citat din „*Mai am un singur dor*”). „Crezându-se, probabil, **decedat, el continuă să stea culcat în apă**, sub curgerea eternă a robinetelor, până ce, spărgându-se ușa în prezența comisarului C. N. Nicolescu de la secția 18, a lui” C.S., V.S., G.O. „și a altora, fu readus la suferință”. Același stil, informații neactualizate, deci recomandate cititorului, abundă și în zilele noastre cu și mai mare

priză la „biografii” de ocazie (în situri, articole, cărți și pe Facebook), fiind preluate și promovate chiar de cea mai frecventată enciclopedie internațională online (cf ed. 2017), care în zilele noastre oficializează informațiile șablon de o ambiguitate specifică ascunzișurilor logoreice: **„Pe o căldură înăbușitoare, Eminescu a dat semne de alienare mintală, iar boala a izbucnit din plin. În aceeași zi a fost internat în sanatoriul doctorului Șuțu”**,

Demistificarea acestei false legende este obiectul majorității lucrărilor recente de eminescologie, ca reacție însă, contra evidenței documentare, purtătorii mentalității detractoare congelate o consideră „maladie”. „conspirație”. Adevărat grăiește vorba din popor, – **cunoașterea distruge ignoranța, numai că mama ignoranților este mereu gravidă.**

În volumul amintit, apărut sub egida Academiei Române, prefațatorul acad. **Eugen Simion**, preciza (sintetizând datele din capitolul biografiei călinesciene „Boala, agonia și moartea”): **„S-a înșelat, în schimb, biograful cel mai bun al poetului, G. Călinescu**, pornind de la diagnosticul dat de medicii din epocă, **EROARE scuzabilă”**. „Adevărat, eroarea ar putea fi **scuzabilă**, dacă urmare a acestei „scuze academice”, recomandată în anul 2015, în strălucita biografie romanțată publicată în 1932, „Viața lui Eminescu” de G. Călinescu, s-ar elimina ori măcar s-ar explica

„erorile scuzabile” din textul edițiilor care vor apare după anul 2015. Avem în vedere atât edițiile românești, cât mai ales cele traduse și editate în alte limbi, respectiv țări, cu atât mai mult, cu cât este singura carte românească despre Eminescu tradusă în numeroase limbi, din interes pentru cunoașterea personalității, implicit a operei Poetului Național al României. Dovadă și acțiunea bine intenționată de traducere și reproducere integrală sau parțială ori ecourile și citarea acestor ediții în zeci de limbi, realizate – ca și alte texte eminesciene – implicit cu ajutorul programelor de traducere automată (prin accesarea „Google Translate”, text wiki sau „Microsoft Translator” webside API) a textelor eminesciene în $65 + 2 = 67$ de limbi, după cum precizează o sursă din 2016 (23).

Ne confruntăm însă – în această ordine de idei – cu aceeași rezistență a mentalității, vădit selective, dar semnificative. Adevărat, un eminent eminescolog albanez, răspunzând la o frecventă solicitare în țara sa, de la tribuna Congresului eminescologilor din 2016 își prezenta cu legitimă mândrie ultima sa contribuție, adică manuscrisul pregătit pentru tipar al traducerii, însoțite de o amplă prefață la „Viața lui Eminescu” de G. Călinescu, După enunțul din plenul Congresului Eminescologilor privind sugestia acceptării scuzei academice privind „eroarea scuzabilă” a lui G.

Călinescu, dar numai prin eliminarea sau explicarea acestei „erori” – se spune că – eminescologul traducător s-a aplecat discret spre urechea vecinului din sală, șoptindu-i nedumerit: „Cum adică, eu să-l corectez pe Călinescu?”. La Congresul din 2017 traducătorul a lipsit, așa că la o posibilă întrebare, nu există un posibil răspuns public.

Avem în schimb un răspuns evident, la o altă întrebare de data aceasta retorică, adresată adeptilor „teoriei conspirației” care ar implica atât pe autorii de volume documentare care reproduc rapoartele despre Eminescu ale agenților unor cancelarii austro-ungare, cât și pe predecesorii unor „iluștrii intangibili” precum Maiorescu și Călinescu, în conturarea sau deconspirarea legendei „bolii, agoniei și morții” lui Eminescu. Dintre aceștia din urmă se disting unele notorietăți influente de la prestigioase instituții de învățământ sau de cultură, cum ar fi tradiționalele Uniuni ale scriitorilor din România și din Republica Moldova, care – și din această pricină – puțini participă cu contribuții personale la dezbaterile anuale din cadrul Congreselor Mondiale ale Eminescologilor din întreaga lume privind atât valoarea și actualitatea operei lui Mihai Eminescu, cât și pilda vieții și activității lui ca model/reper de orientare pentru noile generații și ca brand românesc pentru universalitate.

În condițiile actuale, alături de exemple controversate, izolate, circulă milioane de mesaje privind posteritatea eminescianismului militant. Un asemenea mesaj ne vine pe canalele online, sub forma unor mărturisiri ce însoțesc barda cu care într-un colț anonim de țară un sculptor cioplește bustul ilustrului poet român ca însemn al întrupării pământescului simbol al spiritualității neamului românesc: „Din fericire, **posteritatea eminesciană e vie, expansivă, ce îi asigură o longevitate străină de supraviețuirea muzeală, cu iz funerar. Ca reper absolut, Eminescu are dreptul la o posteritate scutită de izul muzeal. Poetul național, rămas «măsura noastră»** (Noica), se oferă generos actualității permanente [mondiale] pentru a fi păstrat în actualitate..«**Eminescu «va trăi cât versurile lui vor răsună în inimile generațiilor»** (M. Sadoveanu). ADEVĂRATUL TEST RĂMÂNE LECTURA [operei eminesciene]. **Patrimoniul Eminescu, ca reper ferm, exponențial, ne apără într-o epocă fluidă și confuză, iscând, sub tăvălugul globalizării, zarva alertei identitare, contrapunând** – prin figura marelui poet și gazetar, ieșit «din adâncul firii românești» – **o identitate proteică, veghetoare...**În perspectiva celebrării Centenarului Marii Uniri de la 1918, închei aceste gânduri cu **Salutul lui Eminescu: «Trăiască nația!»**” (30).

Poziționări ca cea de mai sus întăresc convingerea în micimea sufletească a celor care au construit și

continuă să promoveze – deși deconspirată – legendă despre boala și moartea lui Eminescu, având în vedere efectele devastatoare ale arestării, eliminării din viața publică și curmarea vieții lui pământene.

Poziționarea sculptorului imaginii poetului român în eternitate e o pildă, un îndemn să ne poziționăm și noi activ, nu doar să constatăm, să reflectăm, ci să ne implicăm, fiecare în felul lui, față de **adevărul rostit** încă în urmă cu un secol, care deconspiră în premieră mondială falsă legendă a bolii și morții geniului nostru tutelar. Avem în vedere poziția noastră de acum față de avertizarea exprimată răspicat în **Rezoluția** celui de al VI-lea Congres al „Asociației Literare Internaționale”, Amsterdam 1883: **„POLITICA DE ELIMINARE DIN VIAȚA PUBLICĂ A ADVERSARILOR pentru convingerile și acțiunile lor îndreptate împotriva oficialităților diriguitoare”, „din păcate”, cu toată „solidaritatea în jurul lui Eminescu”, a fost și a rămas „O MALADIE INTERNAȚIONALĂ INCURABILĂ”, dar nu fatală și nici imposibil de curmat.**

Contrar unei asemenea avertizări pentru unii descurajantă, observăm cum de atunci și până în zilele noastre s-au înmulțit în întreaga lume tocmai acțiunile de solidaritate militantă în jurul lui Eminescu, atât prin poziționări radicale, cât și prin activități de cercetare a arhivelor și publicațiilor vremii care l-au tradus și comentat ca valoare națională de dimensiune

universală. Astfel procedând s-au descoperit și colectat noi documente, s-au publicat date noi, arhivate de acum și pe internet, ușor și gratuit accesibile oricui. Ele reprezintă o ripostă la mentalitățile și pornirile detractoare/mistificatoare, dar și o avertizare... Timpul lucrând în defavoarea lor, „Detractorii lui Eminescu, au devenit ei înșiși victime ale propriei istorii: singuri și-au inventat-o, iar edificiul pe care ei au improvizat și și-au revărsat „acidul” mistificator, tocmai acesta a acționat și acționează în defavoarea lor: odată cu **acțiunea reactivă a acidului, dezvăluie și face să strălucească mai puternic aurul poetic eminescian**” (23),

În sprijinul adevărului bazat nu atât pe constatări despre efecte fără cauze, cât pe noile date reale privind martiriul „românului absolut”, mesajele adresate românilor de pretutindeni și întregi lumi, în ultimii ani nu mai circulă sub formă de enunțuri sau întrebări, ci ca intervenții extins argumentate precum cele trei selectate și reproduse mai jos, lansate fie de pe alte meridiane, fie din patria-strămoșească a celor care simt și rostesc cu mândrie, asemenea lui Eminescu: „Suntem români și punctum!”.

• **iunie 2015:** „Specialiștii au ajuns la concluzia că **Eminescu a fost victima unui** caz grosolan de **malpraxis**,...doborât de un tratament administrat greșit de către un grup de **medici incompetenți și ținut în mizerie**,...**omorât prin intoxicare cu mercur**

[atunci interzis în Europa de Vest] care i-a provocat un stop cardio-respirator” (21)

• **ieunie 2016:** „Legendele bune și rele urzite mereu în jurul lui Eminescu i-au sporit enorm veșnicia. După ce unii au încercat să-l arunce ca pe un «cadavru în debara», alții au vrut să-i amenajeze soclul canonizării și întronizării în sinaxarul ortodox românesc. Unii și-au construit o operă pe seama lui, dar **cei mai mulți s-au construit ca ființă spirituală, luându-l ca model. Eminescu este astrul tutelar al spiritualității românești. Cunoașterea universului vieții și creației sale reprezintă o datorie sufletească pentru cei ce iubesc cultura acestui popor, totodată un mod de a cinsti sacrificiul expiator al acestui fără de pereche exponent al ființei profunde a neamului românesc. Orice nouă informație culeasă din arhive și documente necunoscute până în prezent are o semnificație aparte, reprezentând o contribuție de neprețuit, o rază de lumină pentru cei ce vor să aprofundeze fenomenul Eminescu” (1)**

• **ianuarie 2018:** (fragment dintr-o sinteză-rezumat al celor peste **25 de volume de documente deja publicate, din 33 planificate**, dar și a zecilor de intervenții mass-media, majoritatea accesibile și pe YouTube): „Primit în **sanatoriul dr. Soutzo** este tratat cu vezicatoare, băi de picioare, chlor, morfină, iodură de potasiu, mercur...**La Viena Eminescu s-a**

însănătoșit, fiindcă nu i s-a administrat nici un tratament. Marele secret: istoria celei mai cumplite crime din istoria României, asasinarea poetului național Mihai Eminescu...Asasinarea lui Eminescu de către adversarii săi ideologici, instigați, dirijați, de serviciile secrete străine". Toate acestea în condițiile în care **Moștenirea lui Eminescu**, evaluată în perspectiva secolului XXI, reprezintă „**Singura supravaloare planetară întrebuițabilă**”, instrumentul de bază „**limba română rafinată de Eminescu**”. Limba română literară etalon, devenită limbă națională [în care și-a scris opera], îl așează „**între cei cinci poeți genialissimi din toate vremurile**. El însuși o recunoaște, urmându-i pe Kalidassa, Firdousi, Homer, Dante. Și el însuși. Pentru mine (care știu ce vorbesc) limba română este sanscrita contemporană în care s-au revărsat și *lingua nostrica* și proto-indo-europeana și greaca și gotica, latina toată, ceva slavă bisericească, așezate printre câteva sute de cuvinte în geto-dacă. **Având izvoare proto-indo-europene și sanscrite, daco-gete și grecești, germane și latine, româna este în chip strălucit historială**. Acest adevăr îl confirmă și Constantin Noica” (31).

În condițiile actuale de confruntare între mentalități adverse nu ducem lipsă nici de realismul înțelepciunii marelui anonim din popor, care ne întreține spiritul militant de a ne implica, însă conștienți fiind că

„Rezultatele finale se vor desluși când lava vulcanului în fierbere va începe să se răcească” (24).

Dar să revenim la anonimul cioplitor cu barda și condeiul al bustului Eminescu simbolizând imaginea veșniciei spiritualității neamului românesc: „ADEVĂRATUL TEST RĂMÂNE LECTURA” operei literare și jurnalistice eminesciene, scrise într-o limbă română etalon de literară modernă, devenită limbă națională. Adevărat, în această limbă învățăm să vorbim de mici în familie românii de pretutindeni, în școală învățăm să citim și să scriem românește, fiecare în stilul și după puterile proprii, iar dacă îl și citim pe Eminescu învățăm să și simțim românește.

Eminescu, în înțelepciunea lui de învățat erudit autodidact, în tăcerea lui grăitoare de peste un veac ne spune chiar mai mult:

*Citește! Citind
mereu, creierul tău
va deveni un
laborator de idei și
imagini, din care vei
întocmi înțelesul și
filosofia vieții.*

M. Eminescu

IV

NOTE BIBLIOGRAFICE

Noile date obiective dar și opiniile subiective (reproduse de regulă între ghilimele), preluate din sursele citate mai jos (devenite publice, prin arhivare pe internet-Google), completează datele utilizate de noi anterior în "Predicții adevărate", prefața ciclului *„Eminescu Universal. Eminescu în circuitul universal, traducerea și ecoul operei în publicații tipărite și online editate în 85 de limbi, iar prin programe cu traducere automată în 65 de noi limbi, totalul 150 de limbi din peste 250 de țări"* (cf. ed. IV, 2016).

1. Dulciu Dan Toma • "Full text of Mihai Eminescu Documente Inedite Iunie 2016" • "Prima traducere a unei poezii eminesciene în limba engleză" • "Eminescu în saloanele aristocrației europene, 1885-1889" (cf. și Viorel Cosma, "Eminescu în universul muzicii", "Lăutari de ieri și de azi") • "Eminescu la Oberdöbling". Datele necunoscute anterior, valorificate de noi în textul de față – care vor fi utilizate și într-o nouă ediție a ciclului despre Eminescu în circuitul

universal – au fost desoperite recent în arhive și publicații din țări precum Franța, Italia, Germania, Austria, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii etc.

2. adev.ro/03p6mo.

3. **Caragiale** I. L. „Nirvana”, în „Constituționalul”, 20 iunie 1889.

4. **Călinescu** G., în principal, biografia romanțată „Viața lui Eminescu”, 1932.

5. **Crispedia.ro**, Mihai Eminescu – „Tabel cronologic”, neactualizat, însumând date biografice în varianta oficială a vremii.

6. **Galaction** Gala, „Viața lui Eminescu”, 1914 (din care au fost preluate date cu adaosuri în, „Mesagerul”, Piatra Neamț, 15 iunie 2017).

7. **Gană** George, „Melancolia lui Eminescu”, București, 2010.

8. **Hașdeu** Bogdan Petriceicu, despre Eminescu în „Revista nouă”, 15 iunie 1889.

9. **Ibrăileanu** Garabet • „Curentul Eminescu”, extras, din studiul despre Scriitori și curente, 1901 (cf. și Al. Teodorescu, Ibrăileanu eminescolog) • „Note asupra versului”, 1929.

10. **Kremnitz** Mite • „Amintiri fugare despre Mihai Eminescu”, ed. bilingvă, tr. și pref. Horst, Fassel, ed. Muzeelor literare, Iași, 2014 • din prefața la „Rumänische Dichtungen”, Leipzig, Ediția/tiraj 2, f. a. (1883).

11. Maiorescu Titu • prefață la „M. Eminescu, *Poezii*”, ed. I, Socec 1883 • corespondență Maiorescu-Humpel 1883, 31 octombrie și 25 decembrie (cf și Torouțiu, V, 1934) • „Literatura română și străinătatea-1882” („studiu de sinteză teoretizantă de sobră ținută academică”, apud Liviu Petrescu, „Maiorescu” culegere. antologică 1978) • „Poeti și critici”, 1886 • „Eminescu și poeziile lui”, 1889 (bilunarul „Convorbiri literare”, nr. 8, 1 iulie 1889).

12. Manega Miron • „Eminescu agent secret, traficant de cărți interzise”, Ed. Getodacii, București, 2017 • „Eminescu – prima jertfă politică pe altarul DACIEI MARI”, în „Studii și cercetări de dacoromânică”, Revista anuală a Academiei Dacoromâne, nr. 1, 2011 • bilunarul „Certitudinea”, articole 2017-2018.

13. Nica Ion, „Eminescu. Structura Somato psihică”, Ed. Eminescu, București, 1972.

14. POP Augustin Z. N. „Pe urmele lui Mihai Eminescu”, Ed. Sport-Turism, București, 1978.

15. revistasinteza.ro, „Istoromâni. Zece veacuri de singurătate”.

16. Sigheteanul, site;

17. Ștefănescu Alex, „Eminescu. Poem cu poem”, ed. All, 2017).

18. Vintilă Petru • „Eminescu. Roman cronologic”, Ed. Cartea Românească, 1974, variantă electronică,

având cea mai mare rată de accesibilitate postbelică • Ștefănescu De la Vrancea Barbu, despre Eminescu, în „Românul”, 6 noiembrie • la Botoșani Harieta își tratează fratele, aplicându-i tot felul de proceduri, – după bătăile cu funia udă la ospiciul Mănăstirii Neamț, potrivit cu prescripțiile medicului Francisc Izsac, acestea sunt înlocuite cu insuportabilele frecții și injecții cu mercur.

19. **Vlahuță**, Al. Amintiri despre Eminescu (variante, în surse precum 18).

20. **Zava** Horia, „Eminescu, Opera poetică”, Chișinău, editor, glosar, note;

21. „**Mesagerul Românesc**”, 15 iunie 2015, Portland-Oregon (statul Oregon, SUA).

22. **Pr. Prof. Dr. Galeriu** Constantin • Eminescu: “Christ a învins cu litera de aur a adevărului și iubirii!” „Chipul Mântuitorului Iisus Hristos în gândirea lui Mihai Eminescu”, în „Studii Teologice”, Revista Institutelor Teologice din Patriarhia Română, nr. 1, ianuarie-februarie, 1991, republicat în 15 Iunie 2017;

23. **Copilu-Copillin** *Dumitru* „Eminescu Universalul”, ed IV, 2016 • trimitere la Congresul Internațional de „*Psiholingvistică* aplicată” (Milano, 2012) •.Detractorii lui Eminescu ș. a.

24. **Codreanu** Theodor • varianta <https://www.scribd.com/document/Codreanu-Theodor-Eminescu-Drama-sacrificarii> • „Modelul ontologic”, Porto-

Franco, Galați, 1993 • „De la mistica rațiunii la mistica nebuniei”, în revista „Limba Română”, Nr. 1-2, Chișinău (dezbateri pe marginea studiului monografic Eminescu în captivitatea „nebuniei”, ediție definitivă, Editura Universul, 2011 • Tot aici, în cadrul dezbaterii, A. C. Cuza despre Eminescu, p. 29-30.

25. **Arbore** Zamfir mărturisește că gândul călugăririi lui Eminescu l-a aflat de la un confrate care lucra la ziarul "Romanul", încă în anul 1882, când se destăinuia prietenilor de stres/nevroză/epuizare fizică și psihică, datorate condițiilor mizerie în care locuia și muncea la redacție, ziua și noaptea ca autor, redactor, tipograf, corector al întregului ziar, anume lăsate în grija lui.

26. **Manoilescu** Mihail, 1932, în portugheză, „Statul organic” / „Noua teorie a protecționismului și schimbul internațional”.

27. **meritocrazia.ro.**, 2 mai 2018; <http://vladherman.blogspot.com/2012/01/adevarul-despre-moartea-lui-mihai.html#.W1hp3NUzbio> luni, 7 Ianuarie 2013; <http://romania-misterioasa.blogspot.com/> 2 mai 2018, Vlad Herman, s.a.m.d.. Aici și referirile dr. Tomescu și C. Cernăianu.

28. **Fetea** G, DESCOPERĂ.RO. Eminescu – moartea misterioasă a unui geniu, 13 04 2009.

29. **Georgescu** Nae, CARTEA TRECERII (III), comentarii la Raportul Vineș, apud Ziaristi Online.

30. [http://www.salutsighet.ro/zi-de-ianuarie-autor-echim -vancea, „Zi de ianuarie. 15 ianuarie 2018”](http://www.salutsighet.ro/zi-de-ianuarie-autor-echim-vancea,„Zi de ianuarie. 15 ianuarie 2018”).

31. **Barbu** Constantin, Codul uciderii lui Mihai Eminescu , **serial YouTube, oct.-nov. 2011.**

32. [https://ro. wikipedia.org/wiki/Mihai_Eminescu.](https://ro.wikipedia.org/wiki/Mihai_Eminescu)

33. **Gheorghe** Florin Cristian, „Dosarele Eminescu” și alte documente în „Cugetarea europeană”, 2018 (după desecretizarea recentă a arhivei primului ministru al Austro-Ungariei, în Arhivele de Stat ale Austriei s-au descoperit cel puțin 80 de documente ale agenților în Rapoartele Biroului de Informații din Viena, din perioada activității de jurnalist la publicațiile „Federațiunea”, „Curierul de Iași”, mai ales ca prim redactor la „Timpul” și militant naționalist în cadrul Societății „Carpați”, între acestea se remarcă adesea menționatul raport al agentului von Mayer inițial către contele Kolnaki ș. a.).

CUPRINS

NOTA AUTORULUI.....	5
I. TRADUCERI LITERARE ȘI ECOUL LOR ÎN 6 LIMBI DIN 11 ȚĂRI.....	7
II. TRANSPUNERI MUZICALE ȘI PLASTICE ȘI ECOUL LOR ÎN MARI CENTRE CULTURALE PRECUM VIENA, BERLIN, LEIPZIG, BASEL, HALLE, NEW YORK	53
III. CONTRIBUȚII INTERNAȚIONALE LA DECONSPIRAREA ADEVĂRULUI DESPRE BOALA ȘI MOARTEA LUI EMINESCU	61
IV. NOTE BIBLIOGRAFICE.....	143

În colecțiile **ISTORIE LITERARĂ** și **ESEU**

ale Editurii **Bibliotheca** au apărut:

- **Șerban Cioculescu**, *Istoria literaturii române moderne – începuturile literaturii artistice*
- **Mircea Horia Simionescu**, *Literatură dus-întors*
- **Tudor Cristea**, *Partea și întregul (eseuri critice)*
- **Henri Zalis**, *O istorie condensată a literaturii române (1880-2000) vol. I, II*
- **Barbu Cioculescu**, *De la Mateiu citire...*
- **Barbu Cioculescu**, *Mateiu I. Caragiale. Receptarea operei*
- **Alexandru George**, *Consemnări în curs și la fine*
- **Alexandru George**, *În trecut, văzând, reflectând*
- **Sultana Craia**, *Zaharia Stancu sau Aventura memoriei*
- **Sultana Craia**, *Vis și reverie în literatura română*
- **Ion Gavrilă**, *I.A.I. Brătescu-Voinești. Viața și opera literară*
- **Emil Vasilescu**, *Vladimir Streinu (monografie)*
- **Mihai Gabriel Popescu**, *Pagini la istoria culturii dâmbovițene*
- **Emil Vasilescu**, *Contraforturi I. Contribuții de istorie literară și bibliologie*
- **Ștefania Rujan**, *Metafore obsedante și imagini proiectate*
- **George Anca**, *Literary Anthropology*
- **Henri Zalis**, *Printre contemporani*
- **Marin Neagu**, *Istoria literaturii române în date*
- **George Coandă**, *Eminescu – istoric național*
- **Victor Petrescu**, *Ipostaze ale literaturii române vechi*
- **Henri Zalis**, *Aplecarea trestiei – pagini de jurnal*
- **Florentin Popescu**, *Ctitorii brâncovenești*
- **Tudor Cristea**, *De la clasici la contemporani. Cronici și eseuri critice*
- **Daniela-Olguța Iordache**, *Moliere a fost deranjat*
- **Agnes Erich**, *Istoria tiparului românesc de la începuturi până la apariția marilor edituri comerciale*
- **Victor Petrescu**, *Pagini de istorie literară. Studii, articole, note*
- **Mihai Cimpoi**, *Prometeu și Pandora. Eseuri despre Ion Heliade Rădulescu*
- **Barbu Cioculescu**, *Zădărnicii. Prin vuetul vremii*
- **Anca Denisa Petrache**, *Sentimentul religios în literatura „Gândirii”*
- **Mihai Cimpoi**, *Ion Heliade Rădulescu. Panhymniul Ființei*

- **Mihai Gabriel Popescu**, *Scrieri istorico-literare*
- **Henri Zalis**, *Contur Eugen Barbu. Prozatorul între hotarele adevărului*
- **Heliana Munteanu**, *Eugen Ionescu și Emil Cioran despre muzică*
- **Emil Lungeanu**, *Lecturi pe întunerice*
- **Sultana Craia**, *Presă și societate la români*
- **Dimitrie Vatamaniuc, George Anca, Vlad Șovărel**, *Gramatica sanscrită în versiunea lui Mihai Eminescu (caietul I)*
- **Alexandru Nicolescu**, *Nicolae Scurtescu (monografie)*
- **Victor Davidoiu**, *Liviu Rebreanu – dramaturg*
- **Victor Petrescu**, *Poezii Văcărești – bibliografie*
- **Victor Petrescu**, *Poezii Văcărești – o reevaluare critică necesară*
- **Gheorghe Buluță, V. Petrescu**, *Centenar Dan Simonescu. Cartea și bibliotecă*
- **Mihai Stan**, *Scriitori dâmbovițeni*
- **Mihai Stan**, *Lecturi empatice*
- **Alexandru George**, *Litere și clipe*
- **Victor Petrescu**, *Scriitori și publiciști dâmbovițeni*
- **Mihai Gabriel Popescu**, *Dinastia Ciorăneștilor*
- **Victor Petrescu**, *I.C. Vissarion între uitare și dăinuire*
- **Vasile Boerescu**, *Din impresiunile unui călător prin țară. 1859 (ediție îngrijită de Mircea Anghelescu)*
- **Nicolae Scurtu**, *Cercetări literare. Scriitori dâmbovițeni, vol. I, II*
- **George Coandă**, *Caragiale față cu... reacțiunea (istoriei)*
- **Crisula Ștefănescu**, *Corespondența Alexandru Ciorănescu – George Ciorănescu (scrisori din arhiva lui George Ciorănescu – 1946-1964)*
- **Alexandru Ciorănescu**, *Eseuri europene (ediție îngrijită de Mircea Anghelescu)*
- **Lilica-Voicu Brey**, *Alexandru Ciorănescu. Bibliografie 1930-2010*
- **Mihai Cimpoi**, *Grigore Alexandrescu: „însuflarea” ființării*
- **Liviu Grăsoiu**, *Ferestre spre trecut*
- **Mihai Cimpoi**, *Vasile Cârlova. Poetul „sufletului mâhnit”*
- **Sultana Craia**, *Îngeri, demoni și muieri*
- **Henri Zalis**, *La gura vulcanului. Peisaj epistolar după erupție*
- **Valeriu Râpeanu**, *De la I.L.Caragiale la Radu Tudoran. Scriitori români*
- **Sultana Craia**, *Fețele Orașului*
- **Tudor Cristea**, *Arta derivei*
- **Victor Petrescu, Mihai Stan**, *Târgoviște. Călători străini. Cronicari Sec. XV-XIX*
- **Mihai Cimpoi**, *Ioan Alexandru Brătescu-Voinești. Prefacerea firii*

- **Vladimir Streinu**, *Clasicii noștri*
- **Liviu Grăsoiu**, *Poeți și poezie*
- **Victor Petrescu, Mihai Stan**, *Târgoviștea în literatură. 1800-1918*
- **Nicoleta-Aurora Popescu**, *Personajul feminin în literatura secolului XX în România și Marea Britanie*
- **Mihai Cimpoi**, *Ion Ghica. Amintirea ca existență*
- **Niculae Ionel**, *Scriitori târgovișteni*
- **Marin Neagu**, *Cronologia lumii literare românești*
- **Margareta Bineăță**, *Cărți și autori de azi*
- **Florentin Popescu**, *Salonul portretelor în peniță*
- **Henri Zalis**, *Aspecte și structuri neoromantice*
- **Tudor Cristea**, *Revizuire și consemnări*
- **Ioan Adam**, *Afinități selective*
- **Victor Petrescu**, *Literatura română vechi*
- **Mihai Stan** (coordonator), **Victor Petrescu, George Coandă**, *Societatea Scriitorilor Târgovișteni. Din istoria unei grupări literare*
- **Vladimir Streinu**, *Radiografii politice, ediție îngrijită Ileana Iordache-Streinu*
- **Florentin Popescu**, *Cafeneaua literară și boema din România. De la începuturi până în prezent*
- **Mihai Stan**, *Lecturi empătice 2*
- **Vasile Bahnaru**, *Lingvistică și civilizație*
- **Dumitru Copilu-Copillin**, *Eminescu în perspectivă universală*
- **Mihai Cimpoi**, *Esența temeiului. Istoria literaturii române premoderne la Târgoviște. Eseuri monografice despre Poeții Văcărești (Ienăchiță, Alecu, Nicolae, Iancu), Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Vasile Cârlova, Ion Ghica, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești*
- **Elena Stan**, *George Bacovia în contextul simbolismului*
- **Ana Dobre**, *Litere și sensuri*
- **Liviu Grăsoiu**, *Românul a rămas poet?*
- **Ioan Adam**, *Duiliu Zamfirescu – Scrieri de tinerețe*
- **Dorin N. Uritescu**, *Pentru o lectură adevărată și o percepere corectă a temei*
- **Vladimir Streinu**, *Studii și articole despre Mihai Eminescu*
- *******, *Simpozion național. Școala prozatorilor târgovișteni. Receptarea critică a operei lui Mircea Horia Simionescu; Mircea Horia Simionescu și scriitorii dâmbovițeni (evocări), volum îngrijit de Mihai Stan*
- **Mihai Cimpoi**, *Anatomia Ființei. Școala literară și artistică de la Târgoviște*

- **Florentin Popescu**, *Seniorii literaturii noastre. Dialoguri culturale, vol. I*
- **Dumitru Copilu-Copillin**, *Eminescu în circuitul universal. Traducerea și ecoul operei în 77 de limbi din peste 250 de țări*
- **Victor Petrescu, Mihai Stan, Elena Văcărescu și spiritualitatea românească în Europa. Studii și articole**
- **Dorina Grăsoiu**, *Texte regăsite, texte regândite*
- **Victor Petrescu**, *Crochiuri literare. Scriitori și publiciști dâmbovițeni (1900-1944)*
- **Nicolae Oprea**, *Ion D. Sîrbu și timpul romanului*
- **Vladimir Streinu**, *Ion Creangă (micromonografie)*
- **Nicolae Georgescu**, *Din misterele literaturii române. Ediția princeps Eminescu*
- *******, *Simpozion național. Școala prozatorilor târgovișteni. Receptarea critică a operei lui Costache Olăreanu*, volum îngrijit de Mihai Stan
- **Mihai Cimpoi**, *Elena Văcărescu, poeta „neliniștii divine”*
- **Mircea Bădoiu**, *Pucioasa în pagini literare*
- *******, *Mihai Cimpoi. Un senior al culturii române*, volum îngrijit de Mihai Stan și Petre Gheorghe Bârlea
- **Liviu Grăsoiu**, *Popasuri și refugii*
- **Mihai Stan (coordonator), Victor Petrescu, George Coandă**, *Societatea Scriitorilor Târgovișteni. Din istoria unei grupări literare*
- **Nicolae Ionel**, *Exerciții de admirare (Note de lectură)*
- **Theodor Codreanu**, *Mihai Cimpoi: de la mitopo(i)etică la critica ontologică*
- **Mihai Stan (coordonator), Victor Petrescu, George Coandă**, *Societatea Scriitorilor Târgovișteni. Din istoria unei grupări literare, vol. II – SST în cultura Cetății*
- **George Toma Veseliu**, *Continuatorii Școlii literare și artistice de la Târgoviște*
- **Corin Bianu**, *Analist în literatura de piață*
- **Mihai Cimpoi**, *Anatomia ființe. Promoția de azi a Școlii literare și artistice de la Târgoviște. vol. II. Medalioane în evantai*
- **Nicolae Georgescu**, *Din misterele literaturii române Ediția princeps Eminescu. II. Mișcarea pe loc a poeziei*
- *******, *Simpozion național. Școala prozatorilor târgovișteni. Receptarea critică a operei lui Radu Petrescu*, volum îngrijit de Mihai Stan
- **Liviu Grăsoiu**, *Povestea dintre vorbe*
- **Mihai Cimpoi**, *Totul prezenței în „Litere” sau Cum am trecut rub(r)iconul*

- **Dumitru Copilu-Copillin**, *Eminescu în circuitul universal: ediția a II-a (2015) – Traducerea și ecoul operei în 79 de limbi din peste 250 de țări; ediția III (2016) – Traducerea și ecoul operei în 80 de limbi din peste 250 de țări; ediția a IV (2016) – Traducerea și ecoul operei în 85 de limbi din peste 250 de țări;*
- **Mihai Stan**, *Confreria. Convorbiri și confesiuni. Vol. II – O istorie a Societății Scriitorilor Târgovișteni în interviuri*
- **Mihai Stan, Alexandru Muscalu**, *Bibliotheca XX. Din istoria unei edituri târgoviștene*
- *******, *Simpozion național. Școala prozatorilor târgovișteni. Receptarea critică a operei lui Alexandru George*, volum îngrijit de Mihai Stan
- **Petre Gheorghe Bârlea, Raluca Felicia Toma, Marinușa Constantin**, *Studii de didactică a limbii și literaturii, vol. II*
- **Petre Gheorghe Bârlea, Raluca Felicia Toma**, *Cultură și comunicare, vol. IV*
- **Florentin Popescu**, *Eu v-am citit pe toți (vol. I, II, III, IV, V, VI)*
- **Vasile Bardan**, *Jurnal de creație și eseuri critice*
- **Daniela-Olguța Iordache**, *Deconspirarea poeziei magice*
- **Elena Stan-Bădulescu**, *Viața mea o carte deschisă. Retrospectivă literară Mihai Stan*
- **Laura-Violeta Cojocaru**, *Tudor Arghezi – orgoliu luciferic și smerenie*

Puteți comanda aceste titluri la adresa Editurii **Bibliotheca**, str. Nicolae Radian, KB 2/3, Târgoviște, cod 130062 sau prin **e-mail: biblioth@gmail.com**

Pentru informații suplimentare, inclusiv prețul, puteți accesa site-ul **www.bibliotheca.ro** sau ne puteți contacta la 0245 212241.

Plata se face ramburs la primirea coletului.

EDITURA Bibliotheca Târgoviște

N. Radian, KB 2/3, Târgoviște, 130062
tel/fax: 0245 212 241; mobil 0761 136 921
e-mail: biblioth@gmail.com • www.bibliotheca.ro

- Acreditată CNCS în anul 2012, pe domeniile CNATDCU:
Filologie, Teologie, Istorie și studii culturale,
- Prezentă în lista B – edituri clasificate de CNCS pe domeniile:
Istoria economiei, Istoria științei și a tehnologiei,
Istorie socială, economică și politică, Istorie militară,
Științe juridice, Limba și literatura română, Mituri, ritualuri,
reprezentări simbolice, teologie și studii religioase, Etnografie.
cod depunere PN-II-ACRED-ED-2011-0095;
PN-II-ACRED-ED-2011-0096; PN-II-ACRED-ED-2011-0097.
- Atestată de Ministerul Culturii și Cultelor cu avizul nr. 4363/27.05.1997
- Membru al Societății Editorilor din România – SER
(Romanian Publishers Society – RPS)

Tiparul BIBLIOPRINT Târgoviște
Tel. 0765 464 107 • fax 0245 212 241
e-mail: biblioprint@yahoo.com

La prețul de vânzare se adaugă 2% reprezentând valoarea
timbrului literar ce se virează Uniunii Scriitorilor din România.

Cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001

BCR Sucursala Unirea București